1970
28

OUR WINGS - Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
PUBLISHER - Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
ADDRESS - 1942 N. Spaulding Av., Chicago, Ill., 60647, U. S. A.

TURINYS

	VIRŠELIS	Psl.
Dr. Alfredas Stanevičius	VINJETĖS	
Dail. J. J. Neimanai	KAS IŠTVERS IKI GALO, TAS BUS IŠGELBĖTAS	2
Kun. St. Neimanas	TIKROS PAŽANGOS SIEKIMAS	5
Kun. J. Pauperas	VIENA ŠIRDIS IR VIENA SIELA	7
Kun. A. Gelžinius	LIETUVOS REFORMACIJOS TEMA	10
V. Karosas	BIRŽŲ KUNIGAIKŠTIJOS VALDOVAI	18
J. Kregždė	BAŽNYTINĖS VEIKLOS APŽVALGA	39
Kun. St. Neimanas	SKIRTINGOS BAŽNYČIOS PO VIENU STOGU	43
M. Tamulėnas	BAŽNYČIOS MODERNĖJA, NARIAI TRAUKIASI	45
J. Kutra	ŠEIMA KRIKŠČIONIŠKO AUKLĖJIMO POŽIŪRIU	47
Dr. kun. Martynas Kavolis	MOTINAI	54
M. Z.	ŠEIMOS IR ŠVIETIMO METUS PALYDINT	55
* * *	EVANGELIKŲ ŠEIMOS ŠVENTĖ TORONTE	60
Irena Meiklejohn	FRICAS JONAS SKĖRYS	62
J. Kr.	VILIUS GAIGALAITIS	64
Kun. J. Pauperas	MYKOLAS PLEPYS	66
H. D.	ERDMONUI SIMONAIČIUI ANTKAPIO ATIDENGIMAS	69
J. Lukošius	KARININKĄ JONĄ EIDUKĄ PRISIMINUS	73
M. Karaša	VAKARŲ EUROPĄ APLANKIUS	76
Jonas Kutra	1969 M.KALĖDOS VASARIO 16 GIMNAZIJOJE	79
Fr. Skėrys	KRONIKA	85
* * *		

LEIDĖJAS - Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje
REDAKCINĖ KOMISIJA - Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽDĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas RAMONIS
REDAGUOJA - Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51-st St., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.
ADMINISTRUOJA - Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, Ill., 60629, U. S. A.
TIRAŽAS - 2000 egz.
KAINA - AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autorių pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reiškia leidėjo ar redakcijos nuomonę.

MŪSŲ SPARNAI

LIETUVIU EVANGELIKU REFORMATU ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951 1970 BIRŽELIS Nr. 28

Kuratorius arch. inž. Hermanas PAVILONIS, Chicagos Liet. Ev. Reformatų Parapijos Valdybos pirmininkas, 1970 m. sulaukė 65 m. amžiaus.

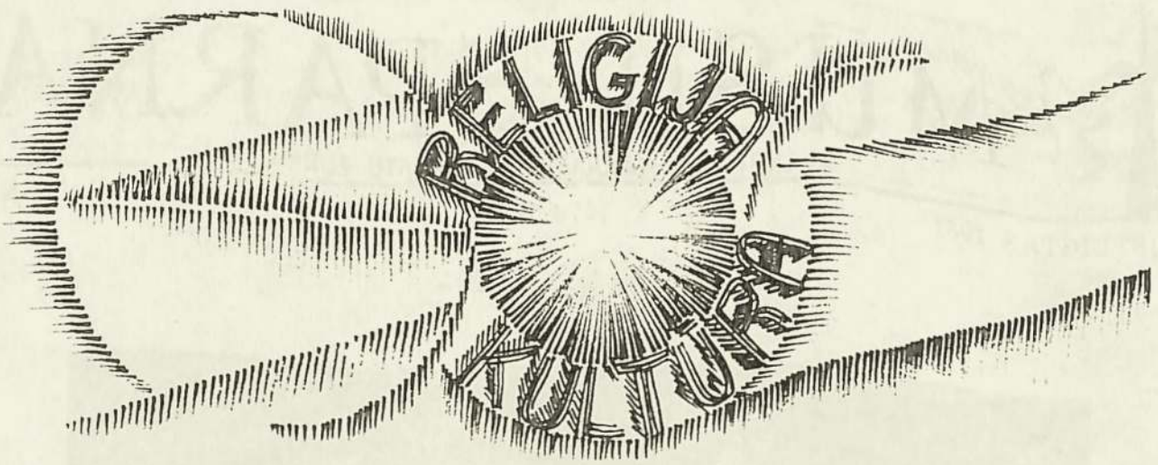

Kun. St. NEIMANAS

KAS IŠTVERS IKI GALO, TAS BUS IŠGELBĖTAS

"Reminiscere" pavadintas antras gavėnios sekmadienis, kas reiškia "atsimink". Psalmistas sako: "Atsimink savo gailestingumą, Viešpatie, ir savo malonę, nes jau nuo amžių jie yra". Tatai galima lygiai ir kaip graudenimą suprasti, kad atsimintume, ką mes skolingi Dievui, kuris už žmoniją kentėjo ir mirė; neužmirštumėme savo pareigų ir atsimintumėme, kad ir mes turėsime pasitraukti ir užleisti vietą sekančiai kartai ir, laikui atėjus, duoti atskaitomybę. Todėl apaštalas Povilas ir skatina:"Pagaliau, broliai,mes prašome ir raginame jus Viešpatyje Jėzuje, kad elgtumėtės taip, kad patiktumėt Dievui ir darytumėt daugiau pažangos".

Susirinkome, kaip tautiečiai, reikšmingam mums Vasario 16 minėjimui,tikėjimo,vilties ir meilės ženkle prisiminti mūsų tėvynės-Nepriklausomos Lietuvos-trumpą, bet kūrybingą laikotarpį. Mūsų tautiečių visuose platesnio masto minėjimuose pastebimas susirūpinimas,kaip išsilaikyti prieš gresiantį mūsų tautai,tėvynei ir Bažnyčiai pavojų. "Kas ištvers iki galo,tas bus išgelbėtas"(Mato Ev. 24, 1-14), pasakyta mūsų nuraminimui ir perspėjimui. Vienok tai bus ne lengva.

Vienas būdingiausių,kartu ir žalingiausių, mūsų modernaus amžiaus reiškinių yra baimė,kuri sukelia mumyse nusiminimą, abejingumą, nesutarimą, įtarimą. Baimė nėra nauja problema. Anglų rašytojas Thomas Carlyle rašė: "Žmogaus pirma pareiga yra nugalėti baimę". Kiekvienas turime prisiminti ir prisipažinti, kad dauguma tų dalykų,dėlei kurių buvome išsigandę ir nusiminę,-neatsitiko. Baimės negalima išvengti,bet ją reikia atremti. Prezidentas Theodore Roosevelt sakė: "Aš buvau dažnai išsigandęs, bet aš nepasidaviau. Aš veikiau taip,lyg aš nebūčiau išsigandęs ir palaipsniui baimė pranyko". Mūsų apmąstymui pasirinkti Šv. Rašto žodžiai

Viešpaties ne tam pasakyti, kad mus išgąsdinus ir kad su baime į ateitį žiūrėtumėme, bet kad mes, šiame laike pasiruošę, išsilaikytumėme ir nebūtumėme suvedžioti. Mums mūsų laikas ir dienos, savaime suprantama, yra "mūsų paskutinis laikas", kuriame galime ir turime veikti, jei norime laikytis ir išlikti. Ir "kas ištvers iki galo, tas bus išgelbėtas". Viešpaties paminėtas "galas" nėra pabaiga, bet tikslas, kurio turime siekti, kad sulauktume naują "pradžią".

Esame ir turime būti susirūpinę, nes okupantas, kaip tėvynėje, taip lygiai ir už jos ribų, siekia klastingu būdu mus, tautiečius, sukiršinti: klastoja Lietuvos istoriją, varžo tikybos, sąžinės laisvę, trukdo krašto pažangą. Laikas bando padarytas skriaudas užgydyti, todėl iš mūsų laukiama juo daugiau budrumo, jėgų, pasiaukojimo ir didesnės vienybės. Pasaulyje, kuriame šiuo metu ypač siekiama prašalinti dieviškąją šviesą, Bažnyčia tebesistengia išsilaikyti, šviesti, guosti, priglausti nuskriaustuosius. Visur pastebima, kad lyg kokia audra, socialinis tornedo, siaučia mūsų laike. Prievarta, riaušės, revoliucijos, protesto eisenos - mūsų dienų reiškiniai. Mūsų karta, gal daugiau negu ankstyvesnės, pasiilgo dvasinės, etinės drąsos. Tik bręsdami, sendami pastebime tą galingą malonę ir palaimą, kuri plūsta iš Bažnyčios, jos meno ir muzikos, jos skelbiamo žodžio. Poetas-kritikas T. S. Eliot rašo: "Čia žemėje nuolatos turi būti Bažnyčia ir pasaulis, o suvaržyta žmogaus širdis plasnoti tarp jų". Atrodo, kad tikrumoje taip ir yra, nes žmonės blaškosi, keičia savo pažiūras stovėdami tarp Bažnyčios ir pasaulio. Protarpiais net atrodo, kad pasaulis lyg laimėjo žmogų, jo mintis ir širdį. Rašytojas Lewis Mumford sako: "Bažnyčia, kuri neišsigandus moko žmoniją žengti pirmyn ir per tamsų amžių, gali sulaukti jėgų, kurios įgalins ją nugalėti ir antrą tamsią gadynę, jei jinai mus prislėgtų, su nepalaužiama drąsa".

Mūsų laikų negalavimas yra, kai vieni, daugumoje jaunimas, nori užmiršti ir palikti praeitį, kaip nebereikšmingą ir nereikalingą, kiti, suaugę, gyvenime daugiau patyrę ir prisirišę prie praeities, negali atsiskirti nuo prisiminimų ir nori su viltimi žengti į ateitį. Dažnai būname vien lakių prisiminimų suvedžioti, užmiršdami, kad protarpiais buvome ir anuomet nepatenkinti ir nusiskųsdavome lėta pažanga. Žmogus ir civilizacija nėra užbaigtas kūrinys, būna nuolatiniame išsivystymo stovyje, - bendruomenė vystosi, keičiasi. Civilizacija yra judėjimas, o ne nusistovėjusi sąlyga; kelionė, o ne uostas. Kai kada užmirštame, kad rytojus priklauso tiems, kurie šiandien dar jauni. Jei mes, vyresnieji, kai kada esame lyg nusivylę dabartine generacija, tai lygiai jaunesnieji gal yra nusiminę dėlei mūsų pažiūrų. Kaip vieni, taip ir kiti, - klysta. Dabartinei kartai reikalingi senesniųjų patyrimai ir prisiminimai, kaip lygiai vyresniajai kartai reikėtų turėti daugiau jaunesniosios kartos vizijos ir vilties.

Kuomet mokytiniai su pasitenkinimu ir vidujiniu pasididžiavimu rodė Viešpačiui šventovės pastatus, kurie jų manymu gali amžius išstovėti, kurie skirti lyg tautos garbę, kunigų pasididžiavimą, garbingą tradiciją reprezentuoti, Jėzus tarė: "Iš tiesų sakau jums, čia nepaliks akmens ant akmens, kuris nebus nugriautas". Pasakė taip tas, kuris numatė naują gadynę ir didelius pakeitimus, kas surišta su griovimu, neramumu, sprogdinimu; tas, kuris ateis ir iššauks judėjimą. Prieš Jam ateisiant mes dar ilgai patirsime neramumus, iki Jis pats pasireikš. Turime savo laike išsilaikyti ateinančio Viešpaties galia.

"Daugelis ateis mano vardu ir sakys: - Aš esu Kristus, - ir jie daugelį suvedžios". Tie suvedžiotojai ne būtinai turi būti asmenys, partijų vadai, kurie taip kalbėtų arba propaguotų. Tai gali būti galios, aplinkybės, vietovės, visa tai, kas ką nors pažada, vilioja, lyg sako: "Aš esu tavo išganymas". Jei norime suvedžiotoją atpažinti, turime save paklausti: kas man labiausiai patinka, kas domina, jaudina, kam aš pasiryžęs daugiausiai paaukoti, gal net ir savo gerą sąžinę.

"O jūs girdėsite apie karus ir karų gandus, įsidėmėkite: neišsigąskite!" Baime galima daug atsiekti. Todėl gundytojas ją ir naudoja. Daugelis valstybių ir organizacijų gyvena ir išsilaiko, kad sugeba savo pavaldinius laikyti nuolatinėje baimėje. Pagaliau Viešpats mini ir tą vidujinę žmonių nuotaiką, kurią privalome nugalėti, jei norime išsilaikyti: "Tuomet daugelis pasipiktins, vieni kitus išduos ir vieni kitų neapkęs. Ir kadangi nedorybė pagausės, daugelio meilė atauš". Slegiantis vaizdas, kurį galima būtų daug kur pritaikyti.

Niekas neprivalome sakyti: "Mūsų ligšiolinis tautinis, politinis bei bažnytinis veikimas mane apvylė, iki šiol jokių rezultatų nedavė. Mano veikimo neįvertino, nesuprato ir nedėkingumu atsilygino. Mano nusistatymas keičias ir aš gyvensiu tam tikram atstume, ieškodamas egzistencijos privačiai". Biblija kitaip moko, taip ir Zincendorfas pareiškė: "Nėra krikščionybės be bendrystės".

Kas iš mūsų išsilaikys? Sunku išlaikyti "savo laiką", nes kuris iš mūsų jau nepasiduotų viliojantiems melagingiems išganymo pažadams, pasiūlymams? Kuris iš mūsų neturėtų baimės jausmo, kuris mūsų pajėgtų savo gyvybę aukoti? Kuris pajėgtų ir tuos mylėti, kurie rodo trūkumus ir jam ne prie širdies? Kas išsilaikys? Išsilaikys Viešpats, kuris buvo vakar, yra šiandien ir tas pats per amžius. Išsilaikys ir Evangelijos karalystė, kuri bus skelbiama visame pasaulyje. Tretysis, kuris išsilaikys, bus tas, kuris laikysis Viešpaties ir jo skelbiamos Evangelijos. Tam tepadeda Viešpats Dievas.

P. S.

Pamokslas pasakytas 1970. II. 22 Lietuvių Ev. Reformatų bažnyčioje, Chicagoje, minint Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 52 metų sukaktį.

Kun. J. PAUPERAS

TIKROS PAŽANGOS SIEKIMAS

Šiais laikais technikoje per kiekvieną dešimtmetį pasiekiama daugiau pažangos, negu anksčiau buvo pasiekiama per 50 metų. Daugiau kaip 40, 000 naujų išradimo patentų kasmet užregistruojama Washingtone. Vienas žmogus visų išradimų negali susekti, nors skaitytų visą tam skirtą literatūrą. Vienas universiteto profesorius pareiškė: "Eilinis žmogus rytoj turės geriau, negu šiandien. Jo gyvenimą palengvins vis didėjantis išradimų skaičius".

Nežiūrint kiek žmonės ir pasilengvintų sau išorinį gyvenimą, vienok tikros pažangos jie tepasiekia pagerindami patį žmogų. Žmogaus gi gerinimo kelias yra sunkus, toks, kur reikalinga daug kantrumo, pasišventimo ir pasiaukojimo. Žmonės daug lengviau pasidalina mintimis apie technikos dalykus, bet ne labai nori dalintis mintimis apie religinį, dorinį, kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą. Žmogus pirmoj eilėj savo pažiūras ir įsitikinimus laiko tikrais ir vertingais; kito įsitikinimams jis ne lengvai nori patikėti.

Šių laikų sparčiai žengianti technika labai išjudino žmogaus dvasią tikėti į tai, kas galima žmogaus sugebėjimu sukurti. Dvasios dalykai, kurie nematomi, kažkaip neatrodo esą būtini sutvirtinti gyvenimą ant tvirtų pagrindų. Šių laikų žmogus žymiame laipsnyje savo gyvenimo namą nori pagrįsti pinigo pagrindu, nors tikroji žmogaus vertė išryškėja tuo, ką jis pats gali sukurti. Kristus ir Jo pasekėjai žmonių gyvenimą rėmė ne pinigo vertės pagrindu, bet į žmonių sielas įjungė Dievo Dvasios galias, kurios pagrindinai pakeitė žmonių mąstymą. Žmogus pajuto savo vertę ir stengėsi visu savo gyvenimu atitikti naujoj šviesoj įžvelgtą gyvenimo idealą.

Pasitikėjimas medžiaginiais dalykais žmonėms ir tautoms daug kaštuoja. 1945 m. per bombardavimus vieną naktį Dresdeno mieste žuvo apie 200, 000 žmonių ir buvo sunaikinta meno turtų, kurie buvo kurti per ilgą laiką. Ant Hiroshimos mestoji atominė bomba užmušė 78, 150 žmonių. Jau yra pagamintos vandenilio bombos, kurių viena gali užmušti iki vieno milijono gyventojų dideliame mieste. Laboratorijose esama tokių nuodų, kurių mažas kiekis galėtų pasaulio plotus paversti tuščiais, be gyventojų. Tad daug kas į ateitį žvelgia varginami gilios vidinės baimės. Chicagoje gyvenęs garsus atomo tyrinėtojas prof. H. C. Urey yra pareiškęs: "Aš esu baimės varginamas žmogus ir norėčiau, kad jūs visi jaustute tą baimę, kurią aš jaučiu, ką gali padaryti atomo naikinamoji jėga".

Kartais girdisi balsų, esą, technika esanti piktų galių veikiama, nes tiek daug gaminama, kas gali žmogui skaudžiai pakenkti. Po karo vyskupas H. Lilje skaitė plačiai išgarsintas paskaitas apie technikos demoniškumą. Bet juk pati technika nėra savaime nei gera, nei bloga. Visa priklauso, kam ją pats žmogus naudoja. Technikoje žmogus gali parodyti savo didybę ir savo menkumą. Visą ap-

sprendžia žmogaus dvasia. Žmogus yra leistas apvaldyti ir naudoti medžiagą. Jei gera dvasia viešpatautų, tai visi daiktai tarnautų žmogaus gerovei. Tad žmogaus gyvenimui gerinti ne tiek reikia daugiau ir geresnių išradimų, kiek reikalingas geros valios įsigalėjimas žmonių tarpe. Baigus karo veiksmus 1945 m. anglų kariuomenės kapelionas padėkos pamaldose pasakė: "Mes negalime dėkoti, kai patys esame tiek daug nekaltų žmonių užmušę".

Mums reikalinga mūsų gyvenimo pagrindams sutvirtinti tokios dvasios, kuri siektų tikros pažangos, tikrųjų vertybių kūrimo. Šių dienų kartai yra reikalingas pasireiškimas galingos Dievo dvasios mūsų sielose. B. Graham teigia, kad tie jaunuoliai, kurie aiškiai už Kristų apsisprendžia, išvysto savyje jėgą nusikratyti kenksmingų svaigalų. Mūsų dienų tikroji žmonių laimė galėtų reikštis jų dvasios atnaujinime.

Pranašas Jeremijas matė puodžiaus dirbtuvėje, kaip puodžius iš nenusisekusio molio medžiagos darbo padirbo naujus ir tinkamus indus. Žmogus taipgi yra paveikiamas. Jaunas žmogus yra veikiamas įvairių įtakų, kol lieka savo asmenybėje apipavidalintas. Šventam Rašte skaitome, kad buvę nusidėję žmonės pagrindinai pakeitė savo elgesį, kai pakeitė savo mąstymą. Krikščionybė skelbia gilią išmintį, aiškindama apie žmogaus mąstymo pakeitimo galimumą. Mąstymas nustato gyvenimo pagrindus. Žmogus savo gyvenimu mėgina išreikšti, ką jis mąsto.

Dievas yra didysis meistras, kuris iš molio krūvos sukūrė būtybę, kurią pavadino žmogumi ir įkvėpė jam savo dvasią, galinčią mąstyti, spręsti ir kurti. Žmogaus dvasia nori pasireikšti, nori išvystyti įgimtus gabumus. Šių laikų žmogaus dvasios nerimas glūdi jo nekūrybingume; jis pats veikia lyg koks automatas. Galėdamas kūrybiškai pilnai reikštis, jis turėtų labiau pasireikšti savo gabumais ir būtų labiau vidiniai patenkintas.

Paskutinieji du pasauliniai karai vaizdžiai parodė, kaip greit gali žmogus sunaikinti, ką jis yra sukūręs ir kiek laiko trunka, kol jis atstato, kas per trumpą laiką buvo sugriauta. Amerika kartais vadinama ta šalimi, kuri duoda ginklus kitiems save nusilpninti, bet kuri teikia ir paramos atstatyti, kas ginklais sugriauta.

Viešpats siekia paveikti žmogaus dvasią, kad pats žmogus tarnautų Jo tikslams. Vieni duodasi Jo atitinkamai perkuriami ir naudojami, kiti priešinasi Jo Dvasios skatinimui ir besipriešindami dažnai lieka šukėmis. Kartais tik per gilius mėginimus vestas žmogus geriau save supranta ir tinkamiau apsisprendžia vykdyti tikruosius gyvenimo uždavinius. Esama dvejopų žmonių. Vieni viską sau užskaito, kiti nori būti Viešpaties įrankiais ir nori tarnauti Jo siekiams vykdyti. Žmogus, tariant Kristaus žodžiais, stato gyvenimo namą ant uolos arba ant smėlio. Apaštalas sako, kad tikintis yra lyg koks namo statytojas. Vieni naudoja mažavertę medžiagą, kiti stato pastatą, kuris išliks mėginimų gaisre. Žmonės taipogi vieni kitus veikia statančiai arba griaunančiai. Santykiaudami su žmo-

nėmis, mes išvystome savo pačių gyvenimą. Šių dienų jaunoji karta mano esanti atitrūkusi nuo vyresnės kartos; esą, vyresnioji karta nedaranti teigiamos įtakos jaunajai kartai. Tinkamas santykių išvystymas tarp abejų kartų, teigiamai veiktų abejus: būtų mažiau nusiskundimų ir kartos galėtų reikštis, kas praturtintų abejų bendrą gyvenimą.

Siekiant tikros gyvenimo pažangos yra būtina jungtis į gyvenimo eigą kūrybiškai, siekiant išvystyti visus dvasios gabumus, kad pats žmogus galėtų pilnai reikštis visu savo kūrybingumu.

Kun. A. GELŽINIUS

VIENA ŠIRDIS IR VIENA SIELA

Kai du atskiri žmonės vienas kitą gerai supranta, kai du draugai vienas antrą užjaučia ir yra tų pačių pažiūrų apie įvairius dalykus, tai kiti sako: "Jie yra viena širdis ir viena siela". Toks širdingumas kartais būna ir tarp grupės žmonių, ar tai reikštųsi politinėje ar bažnytinėje veikloje.

Tarpgrupinio nuoširdumo pavyzdžiu gali būti evangelikai Lietuvoje. Toks nuoširdumas reiškėsi santykiuose tarp evangelikų liuteronų ir reformatų. Nors jie neturėjo Nepriklausomoje Lietuvoje vienos bažnytinės vadovybės, tačiau jų bendravimas buvo labai nuoširdus. Studentai liuteronai ir reformatai lankė tą patį Evangelikų Teologijos Fakultetą Kaune, kuriame skaitė paskaitas liuteronų ir reformatų profesoriai. Prisimenu, kaip savo laiku mus studentus iš Mažosios Lietuvos su dideliu nuoširdumu pasitiko kolegos studentai reformatai. Dažnai vienos Bažnyčios kunigai pavaduodavo kitos Bažnyčios brolius kunigus pamaldose ir pastoracijoje. Būdavo ir taip, kad teologai reformatai stodavo tarnauti liuteronų parapijoje, o teologai liuteronai tarnaudavo reformatų parapijoje.

Kad taip iš tikrųjų būta, aiškėja ir iš Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios general. superintendento prof. dr. kun. P. Jakubėno kalbos, pasakytos reformatų Biržų Sinode 1939 m.: "Į lietuvių evangelikų bendrumą nurodo ir ši įdomi Bažnyčios gyvenimo aplinkybė: juk čia susirinkusių tarpe yra teologų, kurie yra baigę griežtai liuteronų teologijos fakultetą, o tarnauja reformatų parapijoje, ir atbulai, teologai baigę reformatų teologijos fakultetą dirba liuteronų parapijoje. Ir ši aplinkybė nurodo į tai, kad mūsų tarpe negali būti keliamos kokios ten dogmatinės rietenos mokslo "tyrumo" dėlei. O kam vis dar rūpi pabrėžti šį nelemtąjį mokslo "tyrumą", tas tegrįžta atgal į XVI-jį amžių ir iš ten tesemia sau jau atgyventos ir mūsų laikams nebetinkamos dvasios; mums su juo jau nebepakeliui, jam nėra vietos mūsų tarpe. Mus jungia ir vienyja vienas Dievas Trejybėje, vienas tikėjimas, vienas krikštas ir viena šventa vakarienė" (Žiūr. dr. K. Gudaičio knyga "Lietuviai Evangelikai", psl. 127). Ar čia vien tik pas prof. Jakubėną pasireiškė tolerantiš-

BIRŽŲ SINODO 1939.VI. dalyviai prie Meškauskynės klebonijos. Pirmoje eilėje sėdi (iš k. į d.): kun. F. BARNELIS, prof. dr. K. KURNATAUSKAS, kun. A. PIESECKI, p. GELŽINIENĖ , dr. J. MIKELĖNAS, dr. K. GUDAITIS, dr. M. YČAS, kurt. BIŠKOVSKI, suprt. kun. J. ŠEPETYS, gener. suprt. prof. dr. kun. P. JAUBĖNAS, senj. kun. A. GELŽINIUS , generolas St. NASTOPKA, kun. A. ŠERNAS, kun. M. FRANKAS, agron. P. VARIAKOJIS ir kt.

kumas? O gal ir pranašiškas žvilgsnis į ateitį? Tur būt jis jau anuomet numatė, kad ateis laikas, kada nebebus galima kovoti dėl dogmatinių smulkmenų, bet reikės sudaryti visų tikinčiųjų į Trivienąjį Dievą bendrą frontą prieš ateizmą. O tie laikai jau atėjo. Šiandien krikščioniškų Bažnyčių atstovams neberūpi tiek savitarpiniai smulkūs skirtumai dogmatikoje, kiek rūpi sudarymas bendro fronto kovoje su ateizmu. Šiandien to reikalaujama ekumeninėse konferencijose.

Į minėtą Biržų Sinodą 1939 m. vykome kaip atstovai Lietuvos Ev. Liuteronų Bažnyčios tuolaikinės konsistorijos prezidentas dr. K. Gudaitis ir aš. Man teko sinode sakyti pamokslą. Pamokslui paėmiau Šv. Rašto žodį iš Apaštalų Darbų 4, 32: "Tikinčiųjų dauguma buvo viena širdis ir viena siela". Pasirėmęs šiais Šv. Rašto žodžiais stengiaus išreikšti, kad nors mus, reformatus ir liuteronus, nejungia viena bažnytinė organizacija, tačiau esame broliai ir seserys vienos širdies ir vienos sielos, nes mus jungia vienas tikėjimas į Dievą, Tėvą, Jo Sūnų, mūsų Išganytoją ir į Šventą Dvasią. Priminiau žodžius iš Apašt. Darbų 4, 12, kur sakoma, kad "nė per vieną kitą nėra išgelbėjimo, nes po dangumi nėra žmonių tarpe duoto kito vardo, per kurį mes turėtume būti išgelbėti", kaip tiktai vardas Jėzaus Kristaus, Dievo Sūnaus. Priminiau žodžius iš I laiško Korintiečiams 3, 11, kur pasakyta: "Nes kito pamato niekas negali padėti, kaip tik tą, kuris jau yra padėtas, kuris yra Jėzus Kristus".

Po pamokslo buvo švenčiamas Šv. Vakarienės sakramentas. Man tai buvo savaime aišku, kad ir aš turiu eiti kartu su broliais reformatais prie Dievo Stalo, nes Altoriaus Sakramentas mums primena, kad mes tikėjime esame viena širdis ir viena siela. Šis Altoriaus Sakramentas yra ne vien susitaikinimo stalas su Dievu, bet ir Draugystės Stalas su broliais ir seserimis, kitaip tariant, susivienijimo išraiška sąnarių To, kuris yra Bažnyčios Galva todėl, kad Jis meldėsi: "Kad visi būtų viena, kaip kad Tu, Tėve, manyje ir aš tavyje..." (Ev. Jono 17, 21).

Iki šiandien neužmiršau malonių įspūdžių gautų Biržų Sinode 1939 m. Sinodo dalyviai ne vien gvildeno reikalingus klausimus ir problemas iš Bažnyčios gyvenimo, bet iš naujo turėjo progos prie puošniai padengtų stalų pasišnekučiuoti, pasidalinti įspūdžiais, iš naujo susidraugauti ir parodyti, kad jie yra broliai ir seserys vienos širdies ir vienos sielos, veďami krikščioniškos meilės. Po didelio vaišingumo prie visiems sinodalams paruoštų stalų, pasitiko mano žmoną ir mane nakvynės vietoje šeimininkai vėl naujomis vaišėmis.

Niekados neužmiršiu didelės ir gražios Biržų bažnyčios (Daug laiptų reikėjo lipti, kol užlipau į sakyklą). Neužmiršiu gražaus Biržų miesto su jo įdomia pilimi, gražia gamtos aplinka, jaukiu klimatu Joninių laike, kur gyvena žmonės su kuriais jaučiaus esąs žmogus vienos širdies ir vienos sielos.

V. KAROSAS

LIETUVOS REFORMACIJOS TEMA

III

Norint giliau suprasti Lietuvos Reformacijos istorinę reikšmę, reikia atmesti primestas ir įtaigotas katalikų, romantikų ir net varpininkų žemiau nurodomas samprotas. Pagal nusistovėjusią ir net įpilietintą lietuvių raštijoje sąvoką teigiama, kad reformacija į Lietuvą atūžė kaip savotiška banga, atnešusi kai ką teigiamo, bet visumoje sukėlusi minčių chaotiškumą, dvasinį pasimetimą, kas neišvengiamai vedę prie Lietuvos valstybinio, tautinio, kultūrinio ir dorovinio sunykimo. Pagal istoriko Z. Ivinskio tvirtinimą, lietuvių tautos bajorija ir diduomenė, dar prieš jėzuitų atvykimą, supratusi reformacijos idėjų pragaištingumą ir masiniai pradėjusi grįžti į Romos Bažnyčios prieglobstį. Tas, neva, išgelbėjo lietuvių tautą ne tik nuo dvasinio chaoso, bet svarbiausiai, atstatė jos teisę likti vakarietiškos kultūros ir civilizacijos pasaulio dalimi su centru Romoje.

Kristus savo palyginime apie sėjėją, grūdą ir dirvą aiškiai nusakė, kad grūdas, -idėja, tik patekusi į derlingą dirvą gali duoti našų derlių. Jei reformacijos idėjos surado itin paruoštą dirvą Šiaurės ir Vidurio Europoje, o visai silpnai pasireiškė pietinėje jos dalyje, ir visai neprasiskverbė į ortodoksų ir islamo valdomą pasaulį, tai tik todėl, kad šios tautos, dar tebebūdamos barbarijos stovyje ir neturėdamos savo aiškiai suformuoto valstybinio ir tautinio gyvenimo, tebevedė ilgaamžes žutbūtines kovas prieš pagoniškos Romos pavergimą.

Žlungant Romos imperijai, imperatorius Konstantinas ne tik atšaukė pirmųjų krikščionių persekiojimą, bet pripažino ją vienintėle teisėta religija. Tai nebuvo krikščionybės triumfas, nes vietoje Kristaus Bažnyčios buvo įkurta ir oficialiai pavadinta Romos Bažnyčia, kuriai buvo skirta ne pertvarkyti tautų ir žmonių gyvenimą pagal Kristaus mokslą ir Evangelijos dvasią, bet tarnauti Romos imperijos tikslams. Evangelijos tiesos buvo pakeistos sukurtomis dogmomis, kurios ir po šiai dienai tebėra katalikų tikėjimo pagrindu. Kristaus maldoje išreikšta žmonijai viltis "Teateinie karalystė Tavo", buvo nukelta į pomirtinį gyvenimą, o pats Kristus tapo paverstas mitologine ir metafizine būtybe, kuri savo keliu buvo paversta religinio kulto objektu. Praktiškai, visa ankstyvesnė pagoniška religija buvo sintetiniu būdu inkorporuota į katalikybės teologines samprotas, priduodant joms neva krikščionišką prasmę. Taip, pav., buvo sukurtas šventųjų kultas, kuriems, per popiežių malonę, buvo perleistos mažesniųjų romėniškų dievų funkcijos, o vietoje plačiai garbinamos meilės deivės Veneros - sukurtas dangaus karalienės Marijos kultas. Kristus buvo degraduotas... iki Marijos pa-

laiminto isčiaus vaisiaus,nekalto kūdikėlio ar bejėgio nukryžiuotojo(Lietuvių tautos folklore tapo rūpintojėliu ar smūtkeliu). Tiek teliko iš Kristaus ir Jo mokslo.

Nenuostabu, kad po tokio tariamo krikščionybės laimėjimo, Romos imperija tebetęsė savo imperinius karus, o pačioje imperijoje tebeviešpatavo vergija, griežtas luomų pasiskirstymas, moralinis supuvimas ir, aplamai, gyvenimas nepakito. Romos Bažnyčios maldos, atnašaujamos aukos ir visos religinio kulto apeigos neapgynė Romos imperijos nuo barbarų antplūdžio. Visa V. Europa paskendo tautų kraustymosi chaose. Romos Bažnyčiai visgi pasisekė išlikti ir, prisitaikius prie barbarų, buvo atkurta Romos imperija ir pavadinta "šventa". Tikslas pasiliko tas pats-užvaldyti pasaulį jau ne romėnų dievų, bet Kristaus vardu.

Analoginį reiškinį mes pergyvename mūsų amžiuje. Naujame amžiuje Thomas More paskelbė savo garsiąją "Utopiją", vaizduodamas idealią žmonių ir tautų sugyvenimo sistemą, kurioje nesirastų vietos žmonių eksploatacijai, tautų pavergimui, karams, badui ir ligoms. K. Marksas ir Fr. Engelsas sukūrė mokslinio socializmo doktrinas, kuriomis padėjo pagrindus iškilti socialistiniams ir komunistiniams sąjūdžiams mūsų laikų istorijoje. Komunizmo idėjoms nepasisekė įsivyrauti V. Europoje,kaip pranašavo K.Marksas,bet atsilikusioje despotinėje Rusijoje. Lenino įvykdyta Rusijos imperijoje revoliucija nesunaikino tautų kalėjimo, netapo žmonių laisvės,lygybės ir brolybės kraštu,bet totalitarine valstybe, kurioje buvo panaikintos anksčiau dalinai iškovotos žmonių laisvės. Komunistinis sąjūdis Kremliaus valdovų buvo sumonopolizuotas ir tapo Maskvos imperializmo idėjine priemone pasaulio užvaldymui siekti. Dabar Maskva, kaip anksčiau Roma, nustato, kas yra tiesa ir negailestingai veda idėjinę kovą ne vien prieš visus kitus sąjūdžius, bet ir prieš komunistinius eretikus, išdrįsusius eiti skirtingais keliais. Mokslas ir menas yra pajungtas išimtinai komunizmo tarnybai.

Šis palyginimas,išgyventas mūsų tautos karčiu patyrimu, duoda mums geriau įžvelgti ir suprasti šv.Romos imperijos tautų pavergimo metodus. Neturėdami galingų ir pranašingų karinių pajėgų, kaip tai būta senovės Romoje,popiežiai ir imperatoriai sudarė savo rūšies dviejų institucijų valdžią, pasiskirstydami rolėmis. Popiežiai veikė idėjiniais, psichologiniais ir diplomatiniais ginklais,o imperatoriams ir jų vasalams buvo pavestos militarinės rolės. Į numatytus pavergimui kraštus pirmiausiai popiežių buvo siunčiami t. v. apaštalai, kurie skleidė katalikybę veik išimtinai didikų ir bajorų tarpe.Susidarius didesniam pasekėjų skaičiui, buvo sudaroma, pasinaudojant mūsų laikų terminologija, lyg ir penktoji kolona, kuriai buvo pavedama pagrobti valdžią į savo rankas. Vidaus kovos už valdžią buvo suderinamos su šv. Romos imperijos karinių jėgų spaudimu ir sukta popiežių diplomatine akcija. Po valdžios pagro-

Iš romantinės Lietuvos praeities — „Babtai prie Kauno".
Nuotrauka kun. V. Kurnatausko

bimo buvo įvedama feodalinė santvarka, kurioje tariamieji krikščionys tapdavo privilegijuotu feodalų luomu, o valstiečiai-baudžiauninkais. Tokia primesta tautoms santvarka galėjo išsilaikyti tik vasalinės sistemos dėka, atsiremdama į centralizuotą popiežiaus ir imperatoriaus galybę.

Tuo būdu plečiami šv. Romos imperijos užkariavimai Šiaurės Europoje pasiekė ir aisčių gyvenamus plotus. Su popiežių ir imperatorių pasiųstu, kryžiuočių ordino atneštu, "tikru tikėjimu" pirmosios susipažino prūsų, o vėliau ir latvių gentys; lietuviams teko pakelti pačias atkakliausias kovas už savo laisvę ir egzistenciją. Žutbūtinės kovos prieš Romos imperializmą paruošė dirvą, kurioje vėliau išaugo Lietuvos Reformacija. Tai joks istorinis pripuolamumas, kad prūsų žemėse pasireiškęs gaivalingas reformacijos sąjūdis, privertė likviduoti kryžiuočių ordiną. Jo vieton buvo įkurta kng. Albrechto Branderburgiečio vadovybėje pirmoji protestantiška valstybė V. Europoje, tapusi lietuvių tautos nacionalinės kultūros lopšiu. Taipgi nėra joks istorinis atsitiktinumas, kad reformacija latvių žemėse prisidėjo lemiamai prie kalavijuočių ordino likvidavimo, ir vėliau, pasitikint kng. M. Radvilai Juodajam, kaip Lietuvos Reformacijos idėjiniam ir politiniam vadovui, prisijungimu prie Didž. Lietuvos Kunigaikštijos.

Lietuvos Reformacija praktiškai apėmė ir dvasiniai apjungė visas aisčių gimines. Reformacijai laimėjus, būtų įvykęs visų aisčių giminių apsijungimas į vieną valstybę, sudarant vieną tautą. To sie-

kė tolygiai kng. Albrechtas ir kng. Radvila Juodasis, nors ir skirtingais keliais. Tokia istorinė mintis nebuvo iškilusi nė vienam Lietuvos kunigaikščiui. Pačiame Lietuvos Reformacijos centre, D. L. K-joje įvyko dramatinis ir lemiantis posūkis, -vietoje anksčiau dominavusios liuteroniškos reformacijos krypties, kurios įtakoje pradžioje buvo ir Radvila Juodasis, buvo pasukta kalvinistinės reformacijos kryptimi. Lietuvos Reformacijos posūkis buvo padiktuotas susidariusių istorinių sąlygų.

Iki Žalgirio mūšio, iki įvykusios reformacijos prūsų ir latvių žemėse, pagrindiniais lietuvių tautos priešais buvo kryžiuočių ir kalavijuočių ordinai, kurie veikė ne savo, bet pagal šv. Romos imperijos ir popiežių nustatytą planą-užvaldyti visus D. L. K-jos plotus ir vėliau suduoti mirtiną smūgį ortodoksų Bažnyčiai. Romos planas buvo didingas ir lemiantis visam katalikiškam pasauliui, nes po visų nesėkmingų kryžiaus karų prieš islamo pasaulį, teliko vienintelis kelias, vedąs į pasaulio užviešpatavimą, tai kelias ėjęs per lietuvių genčių žemes ir jų sukurtą D. L. Kunigaikštiją. Nežiūrint sunkių kovų, lietuvių tautai teko vienu vienai veik per du šimtmečius atlaikyti šv. Romos imperijos puolimus. Nepasisekus palaužti lietuvių tautos kardu, į pagalbą atėjo popiežių amžių bėgyje išbandyta diplomatija. Kng. Algirdui mirus, iškilo aršikova dėl valdžios tarp Kęstučio ir Jogailos. Pasinaudojus šia nesantaika, lenkų ponijai, kaip ištikimam Romos vasalui, buvo pavesta labai svarbi misija: per Jogailos-Jadvigos vedybas primesti lietuvių tautai katalikybę, o pačią D. L. K. prijungti prie Lenkijos karalystės. Tokiu keliu buvo sukurta Lenkijos-Lietuvos bendra valstybė, kuriai po Žalgirio mūšio atiteko kryžiuočių ir kalavijuočių nustatyta šv. Romos misija: užkariauti visas slavų žemes ir sunaikinti schizmą.

Po Kriavos ir Horodlės primestos lietuvių tautai unijos, pagrindiniu lietuvių tautos priešu dabar tapo lenkų ponija, kuri įvairiomis priemonėmis, ypač per katalikų Bažnyčią, diriguojama iš Gniezno, dėjo pastangas palaužti atkaklų lietuvių tautos pasipriešinimą, ginant savo valstybinį savistovumą ir tautinį charakterį. Kaip savo laiku Gediminas, kovoje prieš kryžiuočius, turėjo tinkamai pasiruošti kovai, kviesdamas iš V. Europos amatininkus, pirklius, vienuolius (kaip rašto žinovus), suteikdamas jiems plačias teises ir privilegijas, taip dabar lietuvių tautos bajorija ir didikai ieškojo intelektualinių, dvasinių ir idėjinių ginklų toje pačioje V. Europoje ginti savo tautos ir valstybės laisvę ir nepriklausomybę.

Visa Europa buvo sukilusi prieš Romos Bažnyčios tironišką viešpatavimą. Tam sukilimui vadovavo Renesanso, Humanizmo ir Reformacijos sąjūdžiai. Tie sąjūdžiai rado itin puikią dirvą Lietuvoje, kurių įtakoje idėjiniai ir dvasiniai subrendo Lietuvos Reformacija. Lietuvos Reformacijos politinė ir idėjinė vadovybė atiteko kng. M. Radvilai Juodajam, vienam iš didžiųjų mūsų tautos genijų. Jam, kaip D. L. K-jos kancleriui, atiteko mūsų tautos politinė vado-

vybė kaip tik tuo metu, kai Lenkijos ponija buvo pasiryžusi galutinai palaužti D. L. K-jos savistovumą.

Renesansas, atskleidęs antikinio pasaulio, ypač Graikijos, palikimą, atgaivino valstybingumo idėją, kurią buvo paneigusi Romos Bažnyčia, sukurdama kosmopolitinę šv. Romos imperiją su vasaline sistema. Mindaugas, pirmas priėmęs katalikybę, iš popiežiaus gavo karaliaus titulą ir vainiką, bet tuo pačiu metu tapo popiežiaus ir imperatoriaus vasalu (panašiai į mūsų laikų satelitus komunistinėje Maskvos sistemoje) ir buvo pavestas Rygos vyskupo, kaip Romos įgaliotinio, visiškon priklausomybėn. Kaip Romos vasalas, Mindaugas nebegalėjo eiti į pagalbą prūsams jų lemiamoje kovoje prieš kryžiuočių ordiną. Mindaugas tapo nužudytas, kaip parsidavęs lietuvių ir visų aisčių priešams. Dar didesniu išdaviku yra laikomas Jogaila, kuris už Lenkijos karaliaus karūną ir popiežiaus jam suteiktą garbę ne tik paaukojo lietuvių tautos sunkiai iškovotą valstybingumą, bet ir pačią tautinę egzistenciją. Jo įsakymu buvo pasmaugtas kng. Kęstutis, tauriausias mūsų tautos herojus, kurio mirtis paliko tautoje neišdildomą ryžtą vesti kovą už savo valstybingumą ir tautinę laisvę. Primesta katalikybė lietuvių tautoje moraliai ir dvasiniai stengėsi sunaikinti laisvės troškimą. . . kaip pagonybės palikimą (Panašiai šiandien okup. Lietuvoje komunistiniai ideologai nori išrauti mūsų tautos laisvės troškimą, kaip buržuazinio nacionalizmo atgyveną).

Renesanso idėjų įtakoje visa eilė valstybių, kaip Prancūzija, Anglija, Ispanija atsipalaidavo nuo vasalo prievolių ir tapo nepriklausomomis valstybėmis, tačiau tos idėjos pasiekė lietuvių tautą dviem šimtmečiais vėliau ir todėl nebegalėjo suvaidinti savo rolės. Tuo metu V. Europoje kova už laisvę įgavo visai kitą prasmę, atėjus Renesanso įkandin Humanizmui ir Reformacijai. Pastarieji sąjūdžiai atkreipė dėmesį ne tiek į paskyrų valstybių atsipalaidavimą nuo vasalo statuso ir nepriklausomumo nuo šv. Romos imperijos, kiek į paties žmogaus laisvės problemą. Žmogui, kaip sukurtam pagal paties Dievo atvaizdą, yra duota tiesos pažinimo galia ir kūrybingumo jėga. Dėka šių dvasinių vertybių žmogus gali pažinti gamtos paslaptis ir savo kūrybingumo galia jas pajungti savo tarnybai. Žmogus gali ne tik keisti savo aplinką, kurioje gyvena, bet ir savo žmonišką prigimtį, -tuo būdu buvo surastas raktas į žmogaus laisvę. Tai buvo didžiausias visoje žmonijos istorijoje posūkis, nes visos antikinės religijos (tame skaičiuje ir aisčių) skelbė gamtos dieviškumą-panteizmą ir žmogaus gyvenimo fatalizmą, kaip žmogaus tikėjimo pagrindus.

Žmogus, siekdamas laisvės, privalo Dievo duotu protu mokėti atskirti tiesą nuo melo, t. y., atsipalaiduoti nuo mitų, legendų, fantazijų ir prietarų, kurie gaubė žmoniją nuo neatmenamų laikų. Antra, visose senovės religijose, o taip pat ir katalikų, emociniai išgyvenimai yra laikomi žmogaus dieviškumo apsireiškimu. Humaniz-

Širvėnos ežere ant vandens supasi baltos lelijų taurės, šlama meldai, dega rudos ajerų žvakės. 1969 m. vasara.

mas ir Reformacija nusakė, kad, siekiant dvasinės laisvės, žmogus savo būtybėje-savyje turi nugalėti jausmo gaiviališkumą (stichiją), kaip: pavydo, kerštо, pykčio, sentimentalumo, pavedant savo jausmus pilnon žmogaus proto kontrolėn. Šį tikslą žmogus tegali pasiekti tik per Jėzaus Kristaus mokslo ir dvasios pažinimą ir tų tiesų įsisąmoninimą savo žmoniškoje būtybėje. Evangelijų tiesos buvo pilnumoje suprastos, tik atsipalaidavus nuo pagoniškos galvosenos.

Jei Renesansas iškėlė valstybingumo idėją, sukėlė visoje Europoje nacionalizmo sąjūdį, tai Humanizmas ir Reformacija padėjo dvasinius pagrindus, iš kurių išaugo Vakarų pasaulio demokratija. Kiekvienas naujas sąjūdis savo pradmėje turi daug nenuoseklumų, nes negalima vienu šuoliu atsipalaiduoti nuo ankstyvesnės galvosenos ir nusistovėjusių tradicijų, kurie savo keliu iššaukė daug nenuoseklumų, prieštaravimų, neaiškumų ir net pasimetimų. Tačiau, nežiūrint visų trūkumų, Humanizmas ir Reformacija stojo žutbūtinėn kovon už žmogaus laisvę. Kova prieš Romos Bažnyčios viešpatavimą įgavo visai kitą turinį. Jei pradžioje Romos Bažnyčia iki tam tikro laipsnio toleravo Renesanso ir Humanizmo sąjūdžius, norėdama net jų pagalba pakelti savo dvasinį ir intelektualinį orumą, tai Reformacijai buvo paskelbta negailestinga kova. Prasidėjus kontrareformacijai, Humanizmo ir Reformacijos keliai išsiskyrė. Humanistai nedrįso stoti atviron ir žutbūtinėn kovon prieš Romos Bažnyčią, nes savo esmėje jie pasisakė už taikingą kelią savo idealams įgyvendinti ir dalinai gyveno iliuzijomis, kad popiežiai ir valdovai, sužavėti jų idėjomis, prisidės prie jų realizavimo. Reformacija, po

tam tikrų svyravimų, atmetė bet kokius kompromiso galimumus ir pasisakė už visai naują valstybinę santvarką, kuri tarnautų ne žmogaus pavergimui, bet jo laisvėjimui ir žmonėjimui, ir tai, anot Hegelio, yra pati pagrindinė žmogaus istorinė paskirtis.

Grasomas būti sunaikintas drauge su visu reformacijos sąjūdžiu, Liuteris turėjo ieškoti atramos pas vokiečių kunigaikščius, kuriems terūpėjo pirmon eilėn atsipalaiduoti nuo šv. Romos imperijos ir sukurti galingą tautinę vokiečių imperiją. To siekė ne vien tokie idealistai, kaip Ulrich von Hutten, Franz von Sichingen, bet ir visa vokiečių tauta, išskyrus katalikų dvasiškiją. Šis netikėtas posūkis Liuterio reformacijoje, iššaukė baimės ir nepasitikėjimo jausmą visoje Europoje, tame skaičiuje ir D. L. K-je. Kai netrukus iškilo Zwinglio ir Kalvino nauja reformacijos kryptis, kuri visai atsipalaidavo nuo užsilikusių pas Liuterį viduramžių galvosenos ir tradicijų, kuri aiškiai pasisakė už respublikinę valstybinę formą ir demokratinę santvarką, -tatai rado platų pritarimą ir ne vokiečių valdomose šalyse ir drauge tapo vadovaujančia istorine jėga kovoje už tautų ir žmogaus laisvę.

Kng. Radvila Juodasis suprato, kad lietuvių tauta atsidūrė istorijos kryžkelėje. Gimsta naujas pasaulis, kuriame pirmavimas atiteks toms tautoms, kuriose bus įgyvendinti laisvo žmogaus idealai. Jis giliai tikėjo, kad lietuvių tauta tik per Reformaciją galės įsijungti į naujai besiformuojantį laisvąjį pasaulį ir jame atras atramą savo tautos ateičiai, ne tik prieš Lenkijos ponų užmačias, bet ir prieš kylančią Rusijos galybę.

Lietuvos Reformacija nestovėjo vien savo tautos valstybingumo ir tautinio integralumo sargyboje, bet tolygiai siekė tapti laisvo žmogaus šalimi. Tuo klausimu Lietuvos Reformacijos stovykloje įvyko daug prieštaravimų. Radikalusis sparnas (arijonai, anabaptistai ir kt.) reikalavo tuč tuojau panaikinti baudžiavą ir gyvenimą tvarkyti pagal pirmųjų krikščionių pavyzdžius, aprašytus Apaštalų darbuose. Toliau jie reikalavo atsisakyti nuo karų, net tuo atveju, kai priešas graso pavergti visą kraštą, neužimti jokių valstybinių urėdų ir net nekelti bylų teismuose. Tai buvo aiškiai utopiniai ir neįgyvendinami idealai, kurie sukėlė sąmyšį Lietuvos Reformacijos stovykloje ir neabejotinai prisidėjo prie jos susilpninimo. Liuteronų stovykla, kuriai D. L. K. tuo metu daugiausiai priklausė vokiečių kilmės miestelėnai, laikėsi nuošaliau nuo vykstančių kovų ir pasisakė už griežtą tvarkos ir drausmės palaikymą savo tarpe. Kalvinistinė reformacijos kryptis, kuriai priklausė dauguma lietuvių tautos didikų ir bajorų, įsteigus Unitas Lithuanicae, sudarė patį Lietuvos Reformacijos centrą. Buvo dedamos pastangos apjungti visas reformacijos kryptis į vieną bendrą stovyklą, idant bendromis jėgomis apginti savo tautos nepriklausomybę ir, tik laimėjus laisvę, eiti prie reformacijos idealų įgyvendinimo tautoje. Tai buvo itin svarbu, nes netrukus teko stoti kovon ne vien prieš Lenkijos

Kėdainių ev. reformatų bažnyčios šventoriaus tvora su nugriauta varpinyčia.

pastangas galutinai likviduoti D. L. K-joje dar turimą savistovumą, bet ir prieš kylančią Maskvos agresiją ir prieš gerai paruoštą kontrareformacijos vykdytoją-jėzuitus.

Lietuvos Reformacijos pralaimėjimą nulėmė eilė faktorių. Lenkijos karaliai,kurie buvo(daugiau pro forma) ir Didž. Lietuvos didž. kunigaikščiais, veikė ir darė sprendimus atsižvelgdami pirmon eilėn į Lenkijos ir Romos Bažnyčios interesus. Lietuvos Reformacija turėjo būti palaužta, nes ji stovėjo lietuvių tautos laisvės sargyboje. Nepripuolamai Liublino Unijos seimas ir jėzuitų atvykimas į Vilnių įvyko tais pačiais 1569 metais.

Lietuvos Reformacijos žlugimas turėjo toli einančias istorines pasėkas. Kng. Jonušas Radvila, norėdamas išgelbėti Lietuvą, pasirašė su švedais Kėdainių sutartį. Ta proga jis viename laiške pareiškė savo mintį, kuri sutrumpintai taip skambėtų:"Jei Lietuva netaps evangelišku kraštu,tai išnyks kaip tauta ir valstybė iš istorijos"(Kotlubaj. Życie Janusza Radziwilla, psl. 396).

Istorija patvirtino Biržų-Dubingių šakos kng. Radvilų pranašingą įžvalgą į lietuvių tautos ateitį. Nežiūrint dramatinio ir tragiško Lietuvos Reformacijos likimo, jos idealai iškyla visoje pilnumoje mūsų laikais.

1970. IV. 19

J. KREGŽDĖ

BIRŽŲ KUNIGAIKŠTIJOS VALDOVAI

Biržų kraštas-Lietuvos šiaurės rytinė dalis, kuri rubežiuojasi su Latvija. Šį kraštą rašytojas B. Raila taip apibūdina: "Tai vietos, nors ir be ryškesnių gamtinių kontrastų, bet tokios intymios, ramiomis upaitėmis išvagotos, miškais nutįsusios, gerų ūkininkų sodybomis nusėtos".

Biržai-senas Lietuvos miestas, gražus, aplinkos grožiu puošnus. Miestą iš šiaur. vakarų ir šiaurės pusės supa Širvėnos ežeras. Iš pietų pusės pro miestą prateka dvi upės: tylioji Apaščia ir ramioji Agluona.

Biržų kraštas turėjo amžių bėgyje didelę politinę ir karinę reikšmę; garsus pergyventais reikšmingais įvykiais ir karžygiškais žygiais. Iš daugelio kitų Lietuvos vietovių išsiskiria ne tik grožiu, bet ir savo praeitimi, išlikusiais istoriniais ir gamtos paminklais.

Biržų tvirtovė-pilis, Biržų miestas prieš keletą šimtų metų buvo kariuomenės surinkimo vieta. Iš čia kadaise traukė lietuvių kariuomenė prieš Livonijos kalavijuočių ordiną, atsikrausčiusį Latvijon XII a. pradžioje, vėliau prieš rusus ir švedus. Čia lankėsi pirmas modernus Rusijos caras Petras Didysis, tur būt jau tuomet numatydamas feodalinės Lietuvos aneksiją. Čia vyko ir žiaurioji katalikų reakcija prieš evangelikus.

Istoriniuose Lietuvos šaltiniuose minima šimtai pilių, tačiau iki šiandien išlikusių ir matomų statinių liekanų tėra apie dešimt. Jų tarpe ypatingą vietą užima Biržų pilis, suvaidinusi pagrindinį vaidmenį karuose su Švedija laikotarpyje nuo XVI a. pabaigos iki XVIII a. pradžios.

Biržų pilis ir miestas kūrėsi tame feodaliniame laikotarpyje, kada mūsų krašte kartu su baudžiavos įsigalėjimu, feodalų magnatų atsiradimu, plito ir pažangios renesanso, humanizmo ir reformacijos idėjos. Stūksantieji Biržuose pilies griuvėsiai primena bajoriškos Didž. Lietuvos Kunigaikštijos didingą praeitį. Ne vien tik jaunesnioji karta, skubėdama į gyvenimą, bet ir senstantieji nežino, kas čia praeity, šimto metų bėgyje, dėjosi ir nebegali jaunosioms kartoms apie tai papasakoti.

Šaunus Biržų kraštas, nors ir ne žiloje senovėje įėjęs į Lietuvos istoriją, vienok jau priešistoriniais laikais buvo ne kokia tuštuma, bet apgyventa vietovė. Kad taip būta, neginčijamai patvirtina Biržų krašte surasti ir teberandami archeologiniai radiniai, kurių šis kraštas nemažai turi. Šie radiniai mus nuveda net į akmens neolito ir metalo amžius ir į tuo laiku išgyventas įvairias kultūras. Žiloje senovėje Biržų kraštas, kaip ir visa Lietuva, buvo apaugęs amžina giria. Ji buvo žmogui tikras aruodas. Čia jis ėmėsi medžio statybai ir kūrui; čia medžiojo žvėrienos maistui ir kailiams; čia grybavo, uogavo, riešutavo, o taip pat kopinėjo medų ir darė midų. Iš senų senovės mūsų protėviai buvo žem-

GARBINGIEJI BIRŽAI *Dail. DAGYS*

dirbiai. Laukus dirbo nuo miško išvalytose aikštėse. Trąšų nežinodami, išdegindavo miško plotus ir pelenai patręšdavo žemę. Garbino gamtos reiškinius, prisilaikė prabočių sukurtų papročių ir sau laisvai gyveno, kol atsiradę valdovai juos pavergė. Biržų krašte, kaip nuošalesnėje vietovėje, reiktų daleisti, kad ir senasis lietuvių tikėjimas bene bus ilgiausiai išsilaikęs.

Iki šiol surasta, kad senuose dokumentuose Biržų vardas buvo suminėtas 1415 m., kai Lenkijos karalius Jogaila, krikštydamas Lietuvą, buvo aplankęs ir Biržų kraštą. Tuo laiku jau ten buvusi medinė pilaitė. Toje pilaitėje slėpdavęsi apylinkės gyventojai nuo kalavijuočių užpuldinėjimų. Šioje pilaitėje savininkai negyvenę ir ji ilgą laiką nebuvusi taisoma, nei tvirtinama. Ji stovėjusi dabartinės Biržų ligoninės vietovėje. Šioje vietovėje, tarpe kitų senienų, rasti kokliai su herbais-žalčiu apjuostas erelis. Spėliojama, kad tai galėję būti pirmųjų Biržų krašto valdovų herbai.

Archeologas Karolis Mekas, biržietis, vadovaveęs Biržų pilies tyrinėjimams, straipsnyje "Biržai" ("M. ir G.", 1966 m., Nr. 7) nurodo, kad 1416 m. akte, kuris nustato L. D. K. ir Livonijos ordino sienas, minimas tarp Smardonės ir Rovėjos upelių buvęs nemažas laukas, kelių kvadr. km ploto. Aišku, kad anų laikų sąlygomis, tik stambi bendruomenė, ir tai tik per ilgą laiką, tegalėjo tokį didelį lauką iš miško atkovoti ir paversti dirbama žeme. Daleidžiama, kad pirmoji sodyba buvusi ten, kur vėliau buvo Biržų dvaras. Su valdovų atsiradimu, buvę prieš tai laisvi žemdirbiai, buvo pajungti baudžiavinei priklausomybei.

Magnatas JURGIS RADVILA
Paveikslas W. Gersono

Biržai pradėjo augti ir pasidarė toliausiai į šiaurę nusikišusia L. D. K. tvirtove, kai šis kraštas pateko į didikų Radvilų rankas. Radvilos buvo patys žymiausi lietuvių kilmės kunigaikščiai, iškilę XVI a. pradžioje, vyravę ligi XVII a. ir nenustoję savo vaidmens net iki XVIII a. galo. Tai buvo viena iš galingiausių ir turtingiausių didikų giminų, turėjusi žymią reikšmę politiniame ir kultūriniame Lietuvos-Lenkijos valstybės gyvenime. Eidami aukštas valstybines pareigas, kai kurie iš jų Lietuvos Didž. Kunigaikštijoje atstovavo faktiškai karalių.

Radvilų giminė prasidėjo iš Kristino Astiko (Vilniaus kaštelionas, miręs 1442 m.) sūnaus Radvilos Astikaičio (krašto maršalas, Vilniaus pilininkas, miręs

apie 1477 m.). Jis turėjo sūnų Mikalojų ir dukterį Oną, ištekėjusią už Petro Jogailaičio. Radvilos Astikaičio sūnus Mikalojus (miręs apie 1510 m.), D. L. K. kancleris, pramintas Mikaloju Senuoju, laikomas Radvilų protėviu. Jis savo tėvo vardą pavertė pavarde ir išplėtė visai Radvilų giminei (L. E. XXIV t., 374-399 psl.).

Iš Radvilų giminės pirmuoju Biržų krašto valdovu buvo didikas Jurgis Radvila (1480-1541), L. D. K. didysis etmonas, Mikalojaus Senojo sūnus. Savo gausiomis pareigomis praskynė Radvilų giminei kelią iškilti ir įsigalėti. Kovėsi su kryžiuočiais, totoriais, rusais ir laimėjo apie 30 didesnių ir mažesnių mūšių. Iš tetos Onos ir jos vyro Petro Jogailaičio, abiem mirus (1492 m.), paveldėjo Biržus ir tapo įžymios Biržų-Dubingių kunigaikščių Radvilų šakos pradininku. Išaugino dukterį Barborą Radvilaitę ir sūnų Mikalojų Radvilą Rudąjį. Biržuose negyveno. 1520 m. Biržai turėjo 63 namus.

Antruoju Biržų krašto valdovu buvo kunigaikštis (šį titulą gavo iš užsienio) Mikalojus Radvila Rudasis, didiko Jurgio Radv. sūnus, reformatas, Biržų-Dubingių Radvilų šakos pirmasis narys. Antrosios Radvilų šakos pradininku buvo L. D. K. kanclerio Mikalojaus Senojo sūnus Jonas Radv., Trakų pilininkas. Šio sūnus kng. Mikalojus Radvila Juodasis, reformatas, buvo pirmuoju Nesvyžiaus-Olikos Radvilų šakos nariu.

Biržų-Dubingių kng. Radvilų (reformatų) šaka vyriškoje eilėje pasibaigė su Boguslavu Radv. (1669 m.); moteriškoje-su Liudvika Karolina (1695 m.). Šios šakos Radvilos buvo tikrieji kovotojai už Lietuvos savarankumą ir laisvę, iki pat galo išliko ištikimi savo nusistatymams. Nesvyžiaus-Olikos kng. Radvilų šaka (katalikų) vyriškoje eilėje baigėsi Dominikų Radv. (1813 m.), moteriškoje-su kng. Stefanija (1832 m.). Ši šaka sulenkėjo ir buvo ištikima Lenkijai.

Istorija nurodo, kad Lietuvos apkrikštijimas (1387 m.) buvo politinė priemonė Lietuvai pajungti. Buvę laisvi žemdirbiai per krikščionybės įvedimą tapo priklausomais, t. y. paversti baudžiauninkais. Tais laikais katalikų Bažnyčios interesai buvo keliami aukščiau už pasaulietinius ir per tai krikščionybės platinimas buvo politiniu įrankiu kitiems kraštams pavergti. Per R. katalikų Bažnyčią buvo pasiryžęs įsigalėti Lietuvoje ir Kryžiuočių ordinas, kurį laimino ir rėmė Romos popiežius ir Romos-Vokietijos imperatorius. R. katalikų Bažnyčia vaidino didelį vaidmenį lenkų feodalinėje visuomenėje, nes ji ne tik valdė stambias žemės valdas, bet buvo ir ideologinis tuometinės santvarkos ramstis. Katalikų vyskupai dalyvavo didžiojo kunigaikščio taryboje ir darė politikos reikalams didelę įtaką (B. Dundulis "Lietuvos kova dėl valstybinio savarankiškumo XV a.).

Kng. Mikalojus Radvila Juodasis (1515-1565), Lietuvos kancleris, Vilniaus vaivada ir Livonijos vietininkas, buvo vienas iš pačių įžymiausių Radvilų ir faktinis Lietuvos valdytojas. Jis rėmė reformaciją Lietuvoje, buvo globėju ir įsteigėju Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios-Lithuaniae Unitas

(1555 m.). Jo pastangomis Vilniaus seime (1562 m.) buvo pravestas Lietuvos religinės laisvės privilegija (įstatymas) - "Magna Charta Libertatum". Jam ankstokai ir staigiai mirus, likę jo nepilnamečiai vaikai jėzuito buvo "atversti" katalikybėn.

Abu pusbroliai kng. Radvilos-Juodasis ir Rudasis - reformacijai Lietuvoje buvo stipriausia atrama. Abu kietai kovojo už Lietuvos kraštо savarankumą, integralumą ir griežčiausiai priešinosi unijai su Lenkija. Gražuolei Barborai Radvilaitei ištekėjus už Lietuvos didž. kunigaikščio Žygimanto Augusto ir jai tapus Lenkijos karaliene ir L. D. K. kunigaikštiene, abu pusbroliai Radvilos buvo gausiai apdovanoti ir pasidarė turtingiausiais ir įtakingiausiais anuo laiku Lietuvos didikais.

Kng. MIKALOJUS RADVILA JUODASIS, faktinas Lietuvos valdovas.

Liublino unija buvo sudaryta prie paskutinio gediminaičio-jogailaičio, L. D. K. ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto, 1569 m. liepos 4 d. Šia unija buvo sukurta šlėktiška Lietuvos-Lenkijos "respublika" - žečpospolita su bendru valdovu ir bendru seimu. Pasirašant šią uniją kng. Mikalojus R. Juodasis jau buvo miręs, o Mikalojus R. Rudasis šio akto nepasirašė! Prieš Liublino uniją Lietuvos D. K. savo teritorija buvo daugiau kaip du kartus didesnė už Lenkiją. Po Liublino unijos prasidėjo Lietuvos teritorijos parceliacija Lenkijos sąskaiton ir Lietuvos polonizacija. Lietuvoje katalikiškoji diduomenė, bajorija ir dvasininkija rėmė ryšius su Lenkija ir jos Bažnyčia. Jų tarpe paplitusi lenkų kalba dar labiau įsivyravo. Prie Lietuvos sužlugdymo ir jos savistovumo praradimo daugiausiai prisidėjo ir svarbiausią vaidmenį suvaidino ne kas kitas, kaip katalikybė.

I. BIRŽŲ-DUBINGIŲ KUNIGAIKŠČIAI

Pirmasis Biržų-Dubingių kunigaikštis Mikalojus Radvila Rudasis (1512-1584), po jo pusbrolio Mikalojaus R. Juodojo mirties, tapo L. D. K. kancleriu. Jis taipgi buvo did. etmonas, Livonijos etmonas, Vilniaus ir Trakų vaivada ir pirmasis Lietuvos senatorius. Kelioliką kartų vadovavo Lietuvos kariuomenei ir kovėsi su Livonija, Maskva ir kitomis rusų kunigaikštijomis. Ulos kau-

tynės (1564 m.) išgarsino jo vardą visoje Europoje. Jis drauge su lauko etmonu G. Chodkevičiumi, teturėdamas 4000 vyrų, išblaškė 30,000 rusų. Daug dirbo reformatų tikėjimui Lietuvoje skleisti. Atkūrė Vilniuje A. Kulviečio 1539 m. įsteigtą reformatų mokyklą.

Biržų kraštas kunigaikštija tapo 1547 m. Nors pats kng. Radvila Rudasis Biržuose negyveno, bet jis rūpinosi jų augimu. Biržuose pastatė pirmąją reformatų bažnyčią. Radvilams rūpėjo švietimas naujų laikų dvasioje. Biržų gyvenvietei paūgėjus, įsteigė Biržuose mokyklą, kuri XVII a. išaugo į gimnaziją. 1556 m. Rygos arkivyskupo laiške Biržai dar buvo vadinami miesteliu.

Pirmasis iš kng. Radvilų, kuris apsigyveno Biržuose ir nuolat ten gyveno, anot istoriko prof. Jono Yčo "tupėjo lyg erelis", tai kng. Kristupas I Radvila Perkūnas (1547-1603. III. 20), Mikalojaus R. Rudojo sūnus, paprastai vadinamas Krisiu I. Jis buvo Lietuvos did. etmonas ir vice kancleris, žymusis Lietuvos-Lenkijos karaliaus Stepono Batoro laikų karo vadas. Dėl vykdytų staigių puolimų, triuškinančių pergalių ir dėl savo atkaklaus būdo, buvo pramintas Radvilu Perkūnu. Atsižymėjo ilgai trukusiame Livonijos kare su Jonu IV-žiauriuoju. Daug pergalingų žygių padarė kautynėse su rusais visu plačiu rytiniu Lietuvos pasieniu. Buvo žiema kai jis iš žygių atsirado prie Pskovo. Čia jį sveikino Pskovą apsupusieji lietuviai, o jo tėvas, did. etmonas Mikalojus R. Rudasis, savo sūnų pasitiko dideliame šaltyje be kepurės. Kristupas I R. Perkūnas trankėsi už Dauguvos, laimėjo Kuoknesės (vok. Kokenhuse) kautynes (1601) su švedais ir juos iš Vidzemės išvijo.

Kng. MIKALOJUS RADVILA RUDASIS

Kovoje su švedais kartu su Radvila Perkūnu dalyvavo reformatas rašytojas Jonas Čičinskas (Valentino sūnus), Upytės pavieto mokesčių rinkėjas ir maršalka, kuris nuo pat jaunystės laikėsi Radvilų ir kurį metą buvo Biržų dvaro administratorius. Pasižymėjo kautynėse prie Kuoknesės ir buvo apdovanotas pinigine dovana. Savo lėšomis išleido paminėjimo knygutę ir S. Turnowskio du leidimus. Jo sūnus Vladislovas Čičinskas, Upytės žemės teismo teisėjas, seimo atstovas, buvo apkaltintas 1652 m. seimo išardymu. Po jo mirties apie jį buvo sukurta visokių nešvankių padavimų (dėl to, kad buvo ne katalikas, o reformatas) ir per tai yra patekęs į literatūrą. Apie jį parašė balades Mickevičius- "Papa w Upičie" ir Maironis "Či-

Kng. KRISTUPAS I RADVILA PERKŪNAS *Paveikslas W. Gersono*

činskas"(LE IV t.).

Lietuvos-Lenkijos karalius Zigmantas Vaza,fanatiškas katalikas, kurio patarėjais buvo jėzuitai ar karšti katalikai,ir su kuriuo prasidėjo Lietuvos-Lenkijos silpnėjimas,aklai neapkentė kitų tikėjimų žmonių ir svajojo išnaikinti evangelikus ir sugrąžinti į katalikybę stačiatikius.Veikė nesilaikydamas konstitucijos, seimo nutarimų,duotų pažadų priesaikos metu ir duotų privilegijų.Į valstybės pareigūnų vietas teskyrė katalikus, o tarnyboje esančius evangelikus vertė grįžti katalikybėn arba atleido iš pareigų. Karaliai Vazos (Zigmantas, Vladislovas, Jonas Kazimieras) vedė netolerantingą religinę politiką ir prie jų evangelikų persekiojimas, priespauda ir teisių atėmimas buvo sustiprintai tęsiamas.Karalius Zigmantas Vaza pakeitė reformatą Radvilą Perkūną lenku etmonu J. Zamoiskiu. Įžeistas Radvila Perkūnas pasitraukė iš karo vadų ir daugiau kovoti nebegrįžo.

Prie Radvilos Perkūno Biržai pasidarė svarbiu kunigaikščių Radvilų žemių centru ir kariuomenės surinkimo vieta.Į čia perkėlė Radvilų rezidenciją ir įkurdino. Pro Biržus ėjo anų laikų didžiausias strateginis vieškelis, jungiąs Vilnių su Ryga. Šiuo vieškeliu vyko įvairių gaminių transportacija,keliavo Lietuvos ir priešo, besiskverbiančio į Lietuvos gilumą, kariuomenės. Biržai tapo svarbiu Lietuvos gynybos punktu.

Radvila Perkūnas pradėjo statyti mūrinę pilį Biržuose apie 1575 m.ir baigė 1589 m. Pilis buvo skirta Lietuvos apsaugai ir Biržai buvo paversti karo tvirtove.Jis taipgi davė pagrindus Biržų miestui:išrūpino 1589 m. Magdeburgo miesto teises, priskyrė miestui 60 valakų žemės, pastatė naujų namų, o taipgi pirmąsias bažnyčias,skirtas ne vyraujančiai katalikų tikybai, bet persekiojamiems reformatams ir liuteronams. Reformatų bažnyčioje pamaldos buvo laikomos lietuvių kalba, o liuteronų-lenkų ir vokiečių kalbomis. Pilyje pasistatęs rezidencinius rūmus nuolat ten ir gyveno. Išaugino du sūnus-Jonušą ir Kristupą II.

Radvilų globojami Biržai per vieną šimtmetį iš nežymios gyvenvietės išaugo į stambų naujos pilies-tvirtovės miestą. Biržuose veikė įsteigtoji klasiniais pagrindais mokykla,kurioje mokėsi Lietuvos, Kuršo ir Livonijos bajorų

vaikai. Joje taipgi mokėsi atrinkti ir išlaikomi gabūs baudžiauninkų vaikai. Be įprastų to meto mokyklose dėstomų dalykų, dar buvo mokoma rusų kalbos, rašto ir gramatikos. Joje mokyta taip pat lietuviškai skaityti ir rašyti.

Biržų-Dubingių šakos Radvilos, o kartu ir Biržai, turėjo galingų priešų. Lietuvos-Lenkijos katalikiški feodalai niršo ant Biržų Radvilų už jų priešinimasi Liublino unijai, o R. Kat. Bažnyčia neapkentė Radvilų už tai, kad jie savo valdose užstojo ir gynė evangelikus.

Kng. Jonušas Radvila-rokošininkas (1579-1621), Radvilos Perkūno sūnus, Vilniaus pilininkas Mokėsi Vokietijoje, lankė Prancūziją ir Austriją. Tėvui vadovaujant kariavo su švedais. Kaip reformatas-karaliaus Zigmanto Vazos nemėgtas. Karalius protegavo katalikus Chodkevičius ir Sapiegas, dėl to aukštesnių pareigų jis pasiekti negalėjo. Jonušas R. tūžo

Kng. JONUŠAS RADVILA (rokošininkas)

prieš karalių ir buvo Zebrzydowskio maišto (rokošo) vienas iš bendrininkų. Su savo kariuomene nuvykęs ligi Varšuvos, Guzono kautynėse (1607) sumušė karaliaus kariuomenę, bet nepasiekė tokios persvaros, kad Zigmantą Vazą būtų pajėgęs nušalinti.

Kng. Jonušas R. buvo sužieduotas su Slucko kunigaikštyte Sofija Olelkaite. Globėjai Chodkevičiai nenorėjo jos leisti už Jonušo R. Abi didikų giminės susivaržė dėl didelių našlaitės turtų. Vos išvengta naminio karo. Šių didikų giminių ginčas yra atvaizduotas B. Sruogos pjesėje "Radvila Perkūnas" ir pagal to paties autoriaus libretą J. Karnavičiaus sukurtoje operoje. Sofija, ištekėjusi už Jonušo R., netrukus mirė, palikdama dideles Slucko ir Kopyliaus valdas. Biržų Radvilos dar labiau praturtėjo.

Jonušas R. antrą kartą vedė vokiečių kng. Elzbietą iš Hohencollernų giminės ir susilaukė sūnaus Boguslovo, paskutinio Biržų Radvilų vyriškos giminės palikuonio.

Jonušas Radvila buvo uolus reformatas, dažnai turėdavo ginčų su jėzuitais ir buvo jų nemėgiamas. Todėl jį, dar jauną, jėzuitų tarnai Dancige 1621 m. nužudė, perskeldami kardu galvą. Palaidotas Kėdainių reformatų bažnyčios rūsyje. Jo balzamuotas kūnas su perskelta galva gulėjo sidabriniame karste. Jis pastatė Dubingiuose reformatų bažnyčią, kuri išliko iki 1704 m., o Kėdainiuose globojo ir rūpinosi gimnazija.

Kng. Kristupas II Radvila (1585-1640. IV. Svėdasuose), sūnus Radvilos Perkūno, Lietuvos did. etmonas. Mokėsi Leipcige, kur

Kng. KRISTUPAS II RADVILA
Paveikslas W. Gersono

buvo įsirašęs į universitetą su 9 palydovais ir 8 tarnais. Gynė Livoniją nuo švedų ir laimėjo keletą mūšių. Karaliui Zigmantui Vazai skiriant karui mažai lėšų, turėjo trauktis nuo stipresnės švedų karaliaus Adolfo Gustavo II kariuomenės. 1625 m. švedai su didele jėga įsiveržė į Lietuvą ir du kartus apgulė Biržus. Tvirtovės viršininkas atsisakė pasiduoti. Pilis kietai gynėsi, bet nesulaukdama paramos iš šalies 1625. IX. 7 pasidavė. Švedai Biržus apiplėšė ir iš pilies išgabeno į Rygą 60 patrankų, iždą, kariuomenės maisto atsargą ir kt. Švedai jau buvo užėmę Rokiškį, Radviliškį, bet prasiveržimą Vilniaus linkui Kristupas II R. sulaikė. Netrukus Kristupo II-jo vedama Lietuvos kariuomenė Biržus ir Mintaują išvadavo. Švedai traukdamiesi sudegino Biržų miestą ir apgriovė tvirtovę. Kovojo su rusais prie Smolensko ir vedė taikos derybas su Maskva. Pasibaigus paliaubomssu švedais, vėl juos puolė Livonijoje ir užėmė Kėsį su visa vaivadija. Tuo tarpu Lenkijos seimas,pratęsdamas paliaubas su Švedija,niekais pavertė visus Kristupo II R. laimėjimus Livonijoje. Švedams paliko Rygą ir Klaipėdą. Už tai Kristupas II R. tūžo. Be to, karalius Zigmantas Vaza, nekentęs nekatalikų, neskyrė jo did. etmonu, kuriuo buvo jo tėvas. Anais laikais tos pareigos Radvilų buvo laikomos savomis, tradicinėmis. Tik išrinktas karaliumi Vladislovas Vaza,sūnus karaliaus Zigmanto, po trijų metų delsimo, paskyrė jį did. etmonu. Konvokaciniame Varšuvos seime Kristupas II pravedė įstatymą, kuriuo buvo sulygintos katalikų ir nekatalikų (disidentų) teisės.

Biržuose gyveno kone pastoviai. Jo pastangomis švedų apnaikinti pilies įtvirtinimai buvo atstatyti ir papildomai sutvirtinti. Pilies kieme sugriautų pastatų vietoje pastatė visą eilę naujų. Tvirtovę apvedė mūro siena. Miestas buvo atleistas 12 metų nuo mokesčių, vienok dar ilgokai nepajėgė atsistatyti. Kristupo II išleistoje Papilyje 1609.III.6 instrukcijoje buvo įsakyta globoti senuosius vietinius pirklius ir buvo sutvarkyti amatininkų ir prekybos reikalai. 1610. VI.2 išleistu potvarkiu buvo sureguliuoti prekybiniai mokesčiai ir įvesti Rygos miesto matai.

Kristupas II uoliai rėmė reformatus. Įsteigė gimnaziją Biržuose, Kėdainiuose ir Slucke. Iš jo rašyto Salomonui Rysinskiui laiško 1621 m. (laiškas saugotas Vilniaus sinodo archyve) sužinome

apie Biržų gimnazijos įsteigimą. Tame rašte pažymėta, kad prie reformatų bažnyčios norima turėti ir mokyklą. Mokykla ir namas jau statomas ir rektorius (mokyklos vedėjas) Rasius jau paskirtas. Kng. Rysinskį prašo, kad mokytojai nedykinėtų, kad 8 vaikus mokytų kunigaikščio lėšomis. Kng. S. Rysinski (miręs 1625 m. Liubčėje), buvo reformatų rašytojas, kng. Kristupo II mokytojas, paskui iki mirties jo dvariškis, archyvaras ir raštininkas.

Kng. Kristupas II Radvila, vedęs Kiškaitę, susilaukė sūnaus Jonušo ir dukters Kotrynos. Pagal istorijos žinias, jis buvo palaidotas Biržų reformatų bažnyčioje, bet karsto pėdsakų nerasta.

Kng. Jonušas Radvila (1612-1655. XII. 31 Tykocine), Lietuvos did. etmonas, pirmasis senatorius, Vilniaus vaivada, Kristupo II rūpestingai išauklėtas, mokėjęs keletą svetimų kalbų, daug keliavęs po V. Europą, buvo turtingiausias didikas-aristokratas, vienas iš didžiausių savo laikų karo dalykų žinovas, kraujo ir kaulo karys. Atsidūręs pačiame kautynių sūkury, sukeldavo siaubą net tarp kazokų ir totorių. Jonušas Radvila buvo žymus politikas ir faktinas L. D. K. valdovas-nevainikuotas karalius. Pasižymėjo karuose su Maskva, kazokais ir už Pinsko išlaisvinimą gavo pagyrimą seime. Pagarsėjo Vilniuje senatorių pasitarime gindamas prieš lenkus Lietuvos garbę.

Karalius Jonas Kazimieras Vaza neišvengiamam ir gresiančiam karui su Maskva nieko nedarė ir iš anksto nesiruošė. Jo pastangos suvaržyti Jonušą Radvilą kaip reformatą ir neleisti jam veikti, sutrukdė Jonušui R. bet kokius krašto gynimui organizavimo planus. Po ilgo delsimo, 1654 m. Jonušas Radvila buvo paskirtas did. Lietuvos etmonu. Tiktai triukšmingame 1655. V. Varšuvos seime buvo numatytos lėšos ir paskirti mokesčiai stambesnei kariuomenei, kuomet Maskvos caro Aleksiejaus 300,000 armija su kazokais jau buvo prie pat Vilniaus vartų. Jonušas R. atremti priešą neturėjo jėgos. Priešas Vilnių užėmęs žiauriai jį apiplėšė, sudegino ir išžudė daug gyventojų. Lenkijoje, veržiantis kazokams ir ukrainiečiams, pasireiškė baisi netvarka ir karalius Jonas Kazimieras pabėgo į Vengriją. Tuo laiku ir Švedijos karalius Karolis Gustavas, po susitarimo su Brandenburgo kurfiurstu, irgi pradėjo karą prieš Lietuvą-Lenkiją. Kng. Jonušas R., esant tokiai tragiškai padėčiai, staigiai galingų priešų užpultą Lietuvą, ryžosi gelbėti nuo apiplėšimo ir galutino sunaikinimo. Diplomatinėmis pastangomis stengėsi gauti Švedijos paramos prieš Maskvą. Jo iniciatyva buvo sudarytas vienšališkas 1655. VIII. 17 Kėdainių unijinis aktas su Švedija. Šį aktą pasirašė be Jonušo R. dar Bogusłovas Radvila, lauko etmonas V. Gosievskis, Vilniaus vyskupas J. Tiškevičius ir dar 434 didžiūnai, bajorai bei kariai. Švedija šio akto nepriėmė, nes jos uždavinys buvo, geruoju ar jėga, paimti savo valdžion Lietuvą. Šis aktas liudija reikšmingą ano meto Lietuvos savarankiškumo pasireiškimą.

Antras 1655. X. 20 Kėdainių aktas, pasirašytas su Švedijos kara-

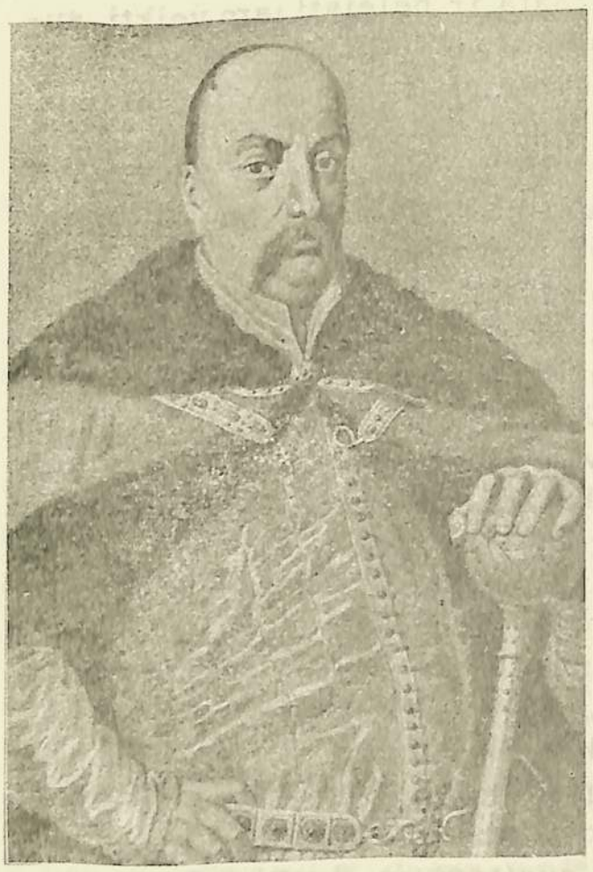

Kng. JONUŠAS RADVILA
Nevainikuotas Lietuvos karalius
Paveikslas W. Gersono

liaus atstovais, buvo Švedijos padiktuotas, taipgi nutraukiantis unijos ryšius su Lenkija. Šį aktą, be priversto pasirašyti Jonušo R., pasirašė žemaičių vyskupas Palčevskis, Vilniaus vysk. vardu kan. Bialozoras ir 1134 bajorai. Šios nevykdytos ir reikšmės neturėjusios sutartys vienok sukėlė daug triukšmo ir Jonušas R. užsitraukė Lietuvos-Lenkijos karaliaus, daugumos lenkų ir lietuvių neapykantą ir įsigijo gausybę priešų. Dėl tariamo Liublino unijos sulaužymo ir dėl antilenkiškų tendencijų, lenkų istoriografijoje kaltinamas tik vienas J onušas ir laikomas "išdaviku" (LE XI t. 318 p.).

Jonušas R. daugiausia gyveno Vilniuje, Kėdainiuose, Dubingiuose ir Biržuose, kur buvo jo rūmai ir pilys. Po tėvo mirties buvo ne tik Lietuvos, bet ir visos Lenkijos evangelikų globėju ir vadovu. Pasižymėjo tolerantingumu. Rūpinosi kultūriniais krašto reikalais. Daug nusipelnė savo mylimiems Kėdainiams. Čia 1650 m. įsteigė spaustuvę, teikė paramą gimnazijai, o 1653 m. paskelbė miestui plačias savivaldybės teises.

Su pirma žmona K. Potockyte sulaukė vienintėlės dukters Onos Marijos, kuri vėliau ištekėjo už globėjo pusbrolio kng. Boguslovo Radvilos. Antroji žmona buvo turtingo Valakijos valdovo Lupulo duktė Elena Marija. Jos garbei pastatė Kėdainiuose stačiatikių bažnyčią. Kng. Jonušas staigiai mirė Tykocino tvirtovėje, kur buvo užsidaręs kartu su švedais. Jo mirtis apgaubta paslaptimi. Žmona jį slaptai palaidojo Lenkijos mieste Siedlcuose. Jo amžino poilsio vieta dar iki šiol nežinoma.

Kng. Jonušas Radvila buvo paskutinis iš Biržų-Dubingių Radvilų šakos ryžtingas kovotojas už Lietuvos savistovumą ir laisvę. Nepriklausomos Lietuvos metu jo vardu vadinosi pirmas husarų pulkas, o lietuviai reformatai, didžiajam Lietuvos patriotui Jonušui, Biržų pilyje pastatė skulpt. J. Zikaro darbo įspūdingą bronzinę jo figūrą (biustą).

1655 m. kare Biržai buvo atiduoti švedams be pasipriešinimo. Tvirtovėje stovėjo švedų įgula. Lauko etmonas V. Gosievskis, kuris pasirašė 1655. VIII. 17 Kėdainių sutartį ir netrukus nuo jos atsimetęs derėjosi su Maskva, 1657 m. paėmė Biržus su visa švedų įgula. Antrą kartą Biržų tvirtovę ir miestą sugriovė Lietuvos ka-

riuomenė. Biržai po to ilgai neatsistatė. Aukščiausio iškilimo, garso ir žydėjimo Biržai pasiekė prie kng. Boguslovo Radvilos.

Kng. Boguslovas Radvila (1620 Dancige-1669. XII. 31 dieną "staigiai miręs" Karaliaučiuje), rokošininko Jonušo R. ir Brandenburgo elektoriaus Jono Jurgio dukters sūnus, nevainikuoto Lietuvos karaliaus Jonušo Radvilos pusbrolis, Prūsijos generalinis gubernatorius, Lietuvos vėliavininkas ir arklininkas, kosmopolitas. Mokėsi Kėdainių gimnazijoje ir vėliau prie karaliaus Vladislovo Vazos dvaro. Dalyvavo kare su kazokais, su Maskva ir pasižymėjo kautynėse ties Berestečku. Susitaikęs su karaliumi Jonu Kazimieru Vaza ir 1657 m. seimo amnestuotas, atgavo visus savo dvarus ir toliau dalyvavo kovoje prieš Maskvą, padėjo rusus išvyti iš Vilniaus. Kaip vokiečių kunigaikštytės sūnus, turėjo daug pilių Prūsuose ir Kurše. Vedęs globotinę Oną Mariją, Jonušo R. vienturtę dukterį, perėmė savo žinion ir visus jos turtus. Pilių skaičiumi pranešė net suvereninius valdovus. Mirdamas savo vienintėlę dukterį Liudviką Karoliną, Biržų kunigaikštijos įpėdinę, paliko lopšy. Lietuvos-Lenkijos karalius pasidarė tikruoju jos globėju, bet tėvo noru ji augo pas kitą globėją, Brandenburgo elektorių. Turtų ir kunigaikštytės trečiuoju globėju Boguslovas paskyrė ištikimiausią savo tarną reformatą Stanislovą Nezabitovskį.

Kng. Boguslovas Biržuose negyveno, bet jais rūpinosi ir juos lankė. Jis ne tik trečią kartą atstatė Biržų pilį, apgriautą 1655 m. kare su švedais, bet ir ją iš pagrindų rekonstravo. Tvirtovė buvo atstatyta pagal ano laiko naujausią technikos žodį. Praplėsdamas rezidencinius rūmus, pritaikė juos savo didybei ir puošnumui. 1659-1669 m. pilies statyba buvo pravesta žymių architektų ir išpuošta dailininkų bei skulptorių. Garsėjo ji paveikslų galerijomis, meno kūrinių rinkiniais ir bibliotekomis. Miestas buvo išplanuotas 1662 m. Biržuose būdavo švenčiamos iškilmingiausiai visos Radvilų šeimos šventės, šaudant iš patrankų ir iš pilies rūsių paleidžiant tam tikrą skaičių kalinių.

Kng. Boguslovas, kad ir buvo susitaikęs su karaliumi, bet lenkų nemėgo ir nepakentė unijos su Lenkija. Apie tai pasako ir Biržų tvirtovės komendanto majoro Kalicki laiškas, rašytas kng. Boguslovui: "Jūsų aukštybė geriau žino, kas dedasi tėvynėje ir kaip reikės

Kng. BOGUSLOVAS RADVILA
Paskutinis Biržų-Dubingių šakos atstovas

pasielgti. Bet jeigu reikės atsiskirti, tai tvirtovė neatlaikys užpuolimo. Įgula per maža ir per silpna. Pav., pas mirusį kng. Jonušą, prieš pasidavimą švedams, buvo 800 rinktinių kareivių, keletas karininkų ir keliolika artileristų. Švedai, užėmę pilį, turėjo 1000 pėstininkų, keliasdešimt artileristų ir vyresnį leitenantą su keliomis raitelių vėliavomis. Nors kai jie pasitraukė, kareivių buvo tik 400. Visi kiti išmirė"(Akiras Biržys "Biržų Apskritis", Kaunas 1932). Biržų tvirtovėje buvo 85 patrankos ir 6595 šoviniai. Šovinių buvo 12 svarų, 6 sv., 1 ir pusės svaro. Patrankos buvo paženklintos herbais, monogramomis, titulais, parašais.

Apie Biržus kadaise buvo gyventa totorių ir karaimų. Tatorių kaimas vėliau buvo pavadintas Michalovu. Prie kng. Boguslovo totoriai vežiojo paštą. Jie turėjo Biržuose ir savo mečetę. Jiems teises buvo suteikęs kng. Kristupas II ir jas kng. Jonušas R. patvirtinęs. Biržų-Dubingių kng. Radvilos tikybos atžvilgiu buvo tolerantai ir šių principų laikėsi. Biržų kunigaikštijoje visos tikybos buvo toleruojamos ir naudojosi laisve. Kitaip tikintieji nebuvo nei varžomi, nei persekiojami. Biržų kunigaikštijoje administracines tarnybas, per protekcijas, buvo užėmę didžiumoj reformatai.

Su kng. Boguslovo mirtimi Lietuvos evangelikai neteko paskutinės tvirtos atramos. Kng. Liudvikos Karolinos globėjas St. Nezabitovskis, nors ir buvo karštas reformatas, bet neturėjo nei galios, nei jėgos atsispirti prieš karalių, prieš valdžios palaikomus ir proteguojamus katalikus. Nuo tada ir prasidėjo evangelikų persekiojimas-sunkios dienos, vėliau išvirtusios į šiurpias, net teroru persunktas dėl tuo laiku R. Katalikų Bažnyčioje viešpatavusio aklo fanatizmo, nuo kurio dar ir šiandie ne visi laisvi. Ir kas skaudžiausia, kad ši pragaištinga kova buvo vesta ne svetimųjų, bet saviškių, pačių lietuvių prieš savo tikruosius brolius lietuvius.

Kng. Liudvika Karolina Radvilaitė(1667.II.27-1695.III.25) buvo paskutinė Biržų-Dubingių Radvilų šakos visų turtų valdytoja. Jos evangelišku auklėjimu rūpinosi reformatai: Mikalojus(Samuelis)Minvydas ir, vėliau, Danielius Jablonskis. Dar tebebuvo vaikas, kai jos turtai atkreipė daugelio didžiūnų, turinčių sūnus, akis. Apie jos gražumą buvo kalbama visose kunigaikštijose. Dėl kunigaikštytės rankos ir jos milžiniškų turtų karaliaus Jono Sobieskio laikais buvo iškilę smarkūs ginčai. Karalius J. Sobieskis, pirmasis jos globėjas, buvo nutaręs apvesdinti ją, besimokančią Lenkijoje, su savo sūnumi Jokūbu. Bet gudrumu laimėjo savo sūnui antrasis jos globėjas-Brandenburgo elektorius. Ištekėjusi už markgrafo Liudviko, daugiausia gyveno Karaliaučiuje ir Berlyne. Po pirmojo vyro mirties vėl buvo atsinaujinę ginčai, bet ji slaptai ištekėjo už aršaus katalikо kng. Karolio Pilypo Neuburgo. Ištekėdama užtikrino evangelikams visas laisves savo valdose. Iš antrosios santuokos susilaukė dukters Elzbietos. Kaip pati Liudvika Karolina anksti neteko motinos, taip ir savo dukterį Elzbietą Augustą pali-

Kng. LIUDVIKA KAROLINA RADVILAITĖ

ko lopšy. Su kng. Liudvikos Karolinos R. mirtimi užsibaigė garbingoji Biržų-Dubingių kng. Radvilų šaka. Netrukus, po jos mirties, prarado savo garsą ir reikšmę ir patys Biržai.

Kng. Liudvika Karolina R. stipriai rėmė Lietuvos reformatų veiklą. Ji įsteigė fondą teologijos studentams Karaliaučiaus, Frankfurto (a. Oder) ir Berlyno universitetuose. Siuntė studentus ir į Oksfordą. Rūpinosi reformatų bažnyčiomis, o taipgi, kad juose pamaldos vyktų lietuvių kalba. Savo spaustuvę Slucke padovanojo Lietuvos reformatams. 1680 m. savo lėšomis išspausdino "Pradzia pamoksla del mazu weykialu". Prieš savo mirtį paskyrė 5000 lenkų auksinų N. Testamento lietuvių kalba išleidimui. 1687 m. leido statyti liuteronų mokyklą Biržuose, kuri tačiau atsidarė tik 1696. VIII. 22, kai Kuršo karališkojo dvaro prievaizda dovanojo jai pusę valako žemės mieste. 1825 m. mokykla sugriuvo ir nebebuvo atstatyta. Kng. Liudvikos Karolinos valdininkui Fehrui 1681 m. rašytame laiške yra žinių apie skirtas algas Biržų gimnazijos mokytojams. Pav.: gimnazijos rektoriui skirta pinigais 300 lenkų auksinų ir javais: 8 statinės rugių, 8 statinės miežių, 5 statinės avižų, 1 st. žirnių, 2 st. grikių, 2 statinaitės (faskos) sviesto, 2 kapos sūrių ir pusantros st. druskos. 1683 m. Biržų gimn. rektoriumi buvo kun. Eponetas iš Čekų Brolijos.

Kng. Liudvika Karolina taip pat rėmė ir katalikus. 1692 m. patvirtino katalikų bažnyčios statybą Biržuose ir paskyrė klebonui išlaikyti metinės algos 400 lenkų auksinų. Be to, dar dovanojo visą bažnytinį turtą su auksiniais herbais. Vienok Biržų katalikų klebonas neturėjo teisės varžyti nei evangelikų, nei žydų, nei rusų ir, savo naudai, jokios žalos nedaryti Biržų kunigaikštijai.

XVII a. katalikybė jau buvo galutinai įsigalėjusi Lietuvoje. Įstatymų, varžančių kitas tikybas, atsirado XVII a. pabaigoje ir XVIII a. Varšuvos seimo 1660. VII. 10 nutarimu senato nariais tegalėjo būti tik katalikai. Šiuo nutarimu arijonai buvo iš krašto išvaryti. Prie kng. Liudvikos Karolinos Vilniaus vysk. Mikalojus Steponas Pacas 1674. X. 22 paskyrė kun. Andriejų Macevičių būsimos Biržų katalikų parapijos administratoriumi. Vyskupo palaikomas jis pradėjo Biržuose kovą prieš evangelikus, vartodamas provokacijas, prievartą. Jo neteisėto elgesio nepajėgė sudrausti ne tik St. Nezabitovskis, bet ir karalius Jonas Sobieskis bei Brandenburgo kurfiurstas. Paskirtas kng. Liudvikos Karolinos vietininku Biržuose katalikas Leš-

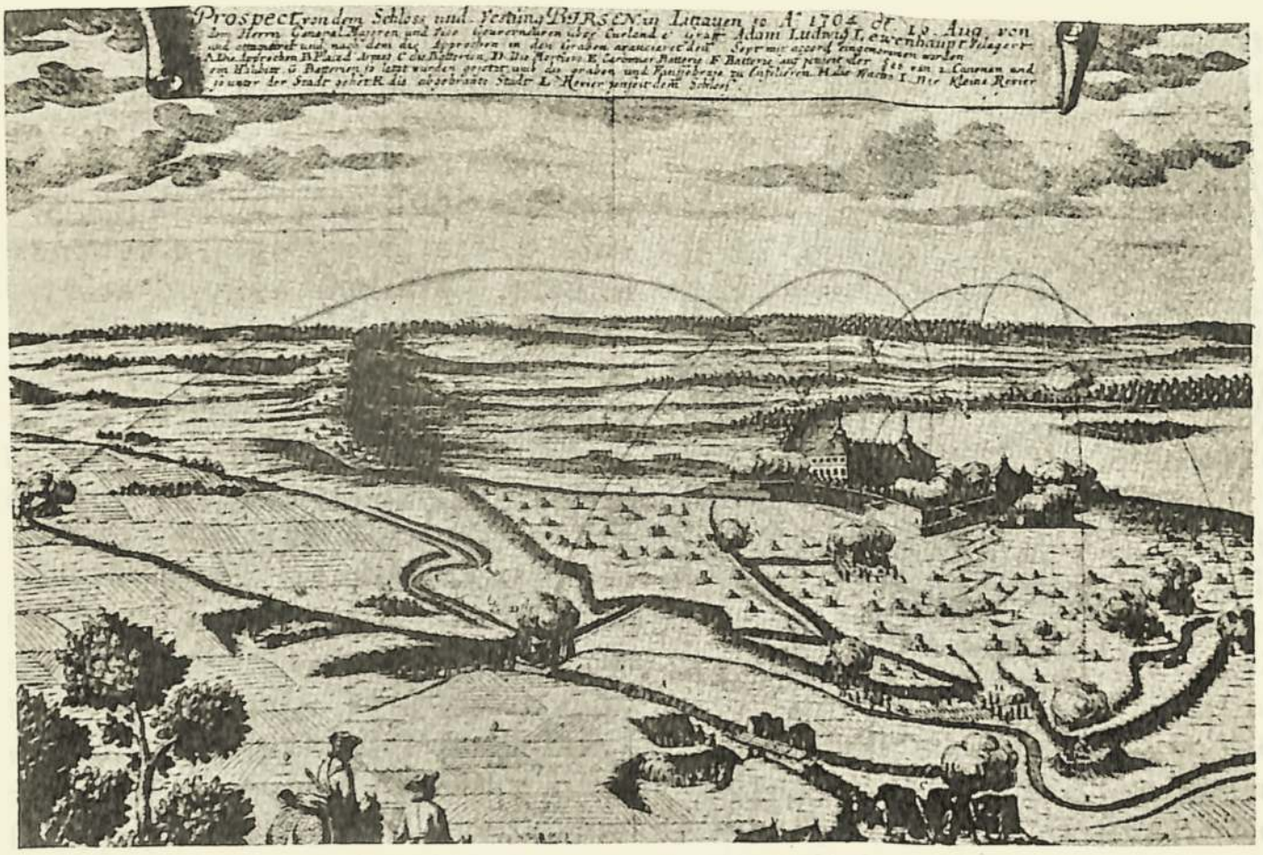

1704 m. graviūra, vaizduojanti Biržų tvirtovės puolimą. Originalas — Rygos muziejaus nuosavybė.

činskis, visus valdininkus evangelikus pakeitė katalikais.

Po Liudvikos Karolinos Radvilaitės Biržų kunigaikštijos teisėta įpėdine buvo jos duktė Elzbieta Augusta. Tuo keliu dalis turtų ir žemių pateko į kng. Neuburgiškių rankas. Kng. Elzbieta Augusta, ištekėjusi už kataliko kng. Juozapo Karolio Sulzbacho, susilaukė vienintėlės dukters Pranciškos, kuriai, kaip palikuonei, gyvenusiai Vokietijoje, irgi atiteko Biržų-Dubingių Radvilų turtų ir dvarų dalis. Kng. Elzbietos Augustos metu iškilo Didysis Šiaurės karas (1700-1721).

Kng. Radvilų ugdomi Biržai aukščiausio žydėjimo, iškilimo ir garso pasiekė XVII a. gale. Caras Petras Didysis sudaryti Rusijos su Lietuva-Lenkija sąjungos prieš Švediją vyko ne į kurią kitą garsią vietovę, bet į Biržus. Caras Petras D. atvažiavo 1701.II.26 d. 9 val. ryto. Jį pasitiko Lietuvos-Lenkijos karalius Augustas II Saksas Biržų pilyje ant laiptų. Čia buvo pasirašyta Biržų Sutartis, nukreipta prieš Švedijos jauną karalių Karolį XII. Šių dviejų monarchų susitikimas buvo įamžintas nulietuose medaliuose su abiejų atvaizdais. Monarchų buvimo metu Biržų pilyje dar gyveno Kuršo kunigaikštis, anglų generolas Rysza, Prancūzijos pasiuntinys, caro mokytojas, du Dolgorukovai, Golovinas, Naryškinas ir daug kitų aukštų pareigūnų ir palydovų. Abu monarchai buvo gražios išvaizdos, mėgo kariškus užsiėmimus. Skyrėsi tik tuo, kad caras Petras D. neturėjo savo dvare tokių patogumų, kuriuos turėjo Augustas II S. Šaudant iš patrankos į taikinį, ca-

ras šaudė per toli, o karalius vis pataikydavo. Petras D. pamėgo Augusto II S. dvarą ir gyvenimo būdą: girdė didžiūnus, šoko, rengėsi lenkiškais drabužiais, lankė puotas ir patraukė daug žmonių į savo pusę. Caras Petras D. savo rankomis pasodino Biržų pilyje liepą, kuri buvo išlikusi iki mūsų dienų ir augo netoli pilies griuvėsių.

Monarchams išvykus, po kelių mėnesių (1701. VII. 24) Biržus užėmė švedai. Kng. Oginskis 1703 m., su rusų kariuomenės pagalba, Biržus išvadavo. Sekančiais metais švedų kariuomenė, vadovaujama generolo Adam Liudwig Löwenhaupt apgulė Biržus. 1704. VIII. 16 -IX. 24 Biržų pilies apgulime dalyvavo 1460 švedų kavaleristų ir 1721 pėstininkas. Pilis ir tvirtovė buvo apsupta, atakuota, vėliau, perėjus per griovius, pulta ir užimta (Inž. arch. Jonas Glemža" Biržų pilis"). Šio karo metu Biržų kunigaikštija, Biržų miestas su pilimi labai nukentėjo. Švedų vadas iš Biržų pilies išvežė į Rygą apie 60 patrankų, tvirtovę ir rūmus išsprogdino. Rezidenciniuose rūmuose buvo likę tik 3 kambariai ir tie be durų ir langų. Buvo sunaikintas ir Biržų dvaras, jo ūkio trobesiai, inventorius, o pats miestas ištisai sudegintas. Taip žlugo Biržų pilis apie šimtmetį saugojusi Lietuvos šiaurines sienas. Nuo to laiko Biržų pilis nebebuvo atstatoma. Biržai nustojo strateginės reikšmės ir karuose nebegarsino Biržų vardo. Iki šiai dienai išlikę pilies griuvėsiai liudija apie buvusią didingą praeitį.

Rusijos caras Petras D. antrą kartą atvykęs su savo kariuomene 1705 m. rugpiūčio 6 d. į Biržus,

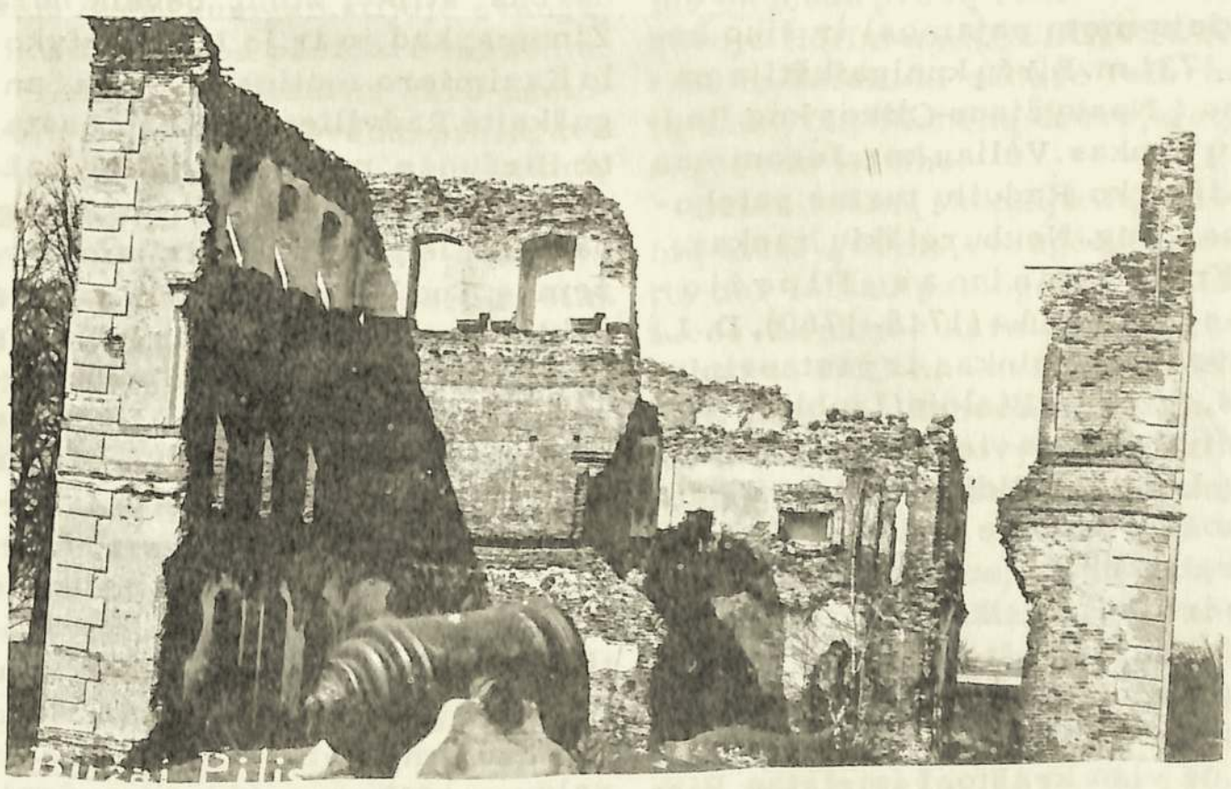

Biržų-Dubingių šakos kunigaikščių Radvilų rezidencinių rūmų Biržų piliakalnyje griuvėsiai.

vietoje buvusių Biržų rado griuvėsius. Biržuose caras išbuvo 4 dienas. Po Didžiojo Šiaurės karo Biržų miestas ir vėl palengva pradėjo atsikelti. Did. Šiaurės karas skaudžiai palietė ir visą Lietuvos kraštą. Lietuvos ūkis buvo visiškai sunaikintas. Iš senųjų sodybų daug kur neliko nė žymės. Prie visų okupacinių ir naminio karo baisenybių bei plėšikavimų prisidėjo dar 1708 m. kilęs ir siautęs iki 1711 m. maras ir kitos epidemijos, išnaikinę nemažiau trečdalį Lietuvos gyventojų. Per šį karą daug reformatų bažnyčių buvo sudeginta, sunaikinta, kurios vėliau jau ne visur bepajėgė atsistatyti ar nebebuvo leista atstatyti.

* * *

II. NESVYŽIAUS-OLIKOS KUNIGAIKŠČIAI

Po Did. Šiaurės karo pasikeitė Biržų kunigaikštijos valdovai. Biržų-Dubingių kunigaikščiams išmirus, perėjo į Nesvyžiaus-Olikos šakos Radvilų rankas. Kng. Jeronimas Florijonas, būdamas užsieny, susipažino su kng. Pranciška, Liudvikos Karolinos anūke, ir su ja susižiedavo. Bet našlaitės seneliams jis padarė tokį blogą įspūdį, kad, vietoj ją išleidus, verčiau jos turtą pardavė jam už 11 mil. auksinų (dviejų metų pajamos) ir šiuo keliu 1731 m. Biržų kunigaikštija pateko į Nesvyžiaus-Olikos kng. Radvilų rankas. Vėliau kng. Jeronimas Fl. išpirko Radvilų turtus patekusius į kng. Neuburgiškių rankas.

Kng. Jeronimas Florijonas Radvila (1715-1760), D. L. K-jos vėliavininkas ir pastarininkas, gyvenęs Bialoje (Liublino vaivadijoje), buvo vienas iš turtingiausių Lietuvos didikų ir savo gausiuose dvaruose vadinosi "Radvilų karaliuku". Jeronimas F. buvo piktas ir žiaurus, tikras tironas ir nepaisė savo krašto valdžios. Mokesčių nemokėjo. Laikė savo atskirą kariuomenę, apie 4 kartus pajėgesnę už viso krašto. Į įsteigtas Bialoje ir Slucke kadetų mokyklas siuntė savo valdinių vaikus, nes iš Kuršo pasamdyti vokiečiai karininkai netverdami išbėgiodavo arba būdavo sukišti į Bialos kalėjimą. Už nepaklusnumą ar bėgimą buvo grasoma mirtimi. Bylas sprendė pats, kišdamas kalėjiman bajorus ir nebajorus. Mirė bevaikis. Po jo mirties jo brolis Mykolas Kazimieras paleido visą būrį kalinių. Kaip kng. Jeronimas F. R. valdė Biržų kunigaikštiją, kokius darbus atliko, žinių beveik nėra. Žinoma, kad jo ir jo brolio Mykolo Kazimiero motina kng. Ona Sanguškaitė Radvilienė 1731 m. pastatė Biržuose medinę katalikų bažnyčią šv. Jeronimo vardu. Taipgi pastatė klebonui namą ir jam davė žemės. Tuo laiku Biržų gimnazijos rektoriumi buvo Steponas Izbickas.

Po Didž. Šiaurės karo nebebuvo nė vieno valdovo, kuris užstotų ir gintų evangelikus. Visi Nesvyžiaus-Olikos šakos Radvilos vijo iš savo tarpo evangelikus ir vertė žmones į katalikybę. Prie žiauraus kng. Jeronimo Fl. Biržų kunigaikštijos evangelikai pergyveno visu aštrumu pasireiškusį aklą katalikų fanatizmą ir nuožmų terorą. Jo valdymo metu, persekiojant, užpuldinėjant ir vartojant kitokį smurtą, buvo pasiekta to kad iš buvu-

Kng. JERONIMAS FLORIJONAS RADVILA
Paveikslo rėmus puošia Radvilų herbas — erelis ir skyde ragai.

sios Biržų kunigaikštijoje evangelikų daugumos pasidarė mažuma.

Laike Didž. Šiaurės karo Lietuvoje ir Lenkijoje švedai protegavo evangelikus (Švedija - protestantų kraštas). Tad po šio karo dėl tariamo susižinojimo su priešu ir prasidėjo Lietuvoje smarkiausias disidentų (evangelikų) persekiojimas. Prie Lietuvos - Lenkijos perkrikšto karaliaus Augusto II Sakso 1717 m. seimas atėmė disidentams ir disunitams (stačiatikiams) pilietines teises, uždraudė viešas pamaldas net bažnyčioje, laikyti mokyklas, taisyti griūvančias bažnyčias, o po 1632 m. statytos bažnyčios turėjo būti uždarytos. Reikalavo mišrių vedybų vaikus auklėti katalikų tikyboje. Uždraudė evangelikų kunigams krikštyti savo tikybos vaikus, atlikti jungtuves bei laidotuves be kataliko klebono ar dekano sutikimo ir dėvėti savo bažnytinius drabužius (LE XV t., 175 psl.). Biržuose buvo uždrausta evangelikams gyventi, sakyti pamokslus ir giedoti. Neklausančius baudė piniginėmis bąudomis, kalėjimu. Šių nuostatų vykdymas ir priežiūra buvo pavestas maršalui, tribunolui ir seniūnui.

Draudimų, suvaržymų pasekmėje pasireiškė ir žiaurūs išsišokimai. Salamiesčio reformatų pamokslininką Andrių Lisiecką, kuris po mėnesio ir mirė, Kupiškyje sumušė vietos katalikų klebonas St. Lipovskis. 1729. VIII. 24 d. Salamiestyje iš Palėvenės atvykęs vienuolis domininkonas Gruzdis, sukurstė į pamaldas suvažiavusius žmones ir jie apiplėšė reformatų bažnyčią, kleboniją, o pamokslininkas Čapraskis su žmona turėjo bėgti. Dėl šio užpuolimo buvo įteiktas skundas prūsų rezidentui Varšuvoje Hoffmanui (LE XXVI t. 325). 1729 m. katalikai uždarė reformatų bažnyčią Plonėnų dvare, statytą kng. Jono Puzino.

Dėl teikiamų skundų kitų valstybių atstovybėms, evangelikų padėtis dar labiau pablogėjo. Prie Lietuvos - Lenkijos karaliaus Augusto III Sakso 1733 m. Varšuvos seimas uždraudė disidentams prašyti kitų valstybių atstovybių užtarimo ir pagalbos. Persekiojami evangelikai neberado nė teisybės, nė užtarimo nei teisme, nei seime, nei pas karalių (LE XV t. 175). Evangelikų terorizavimas priėjo iki to, kad 1753 m. Biržų katalikų parapijos kamendorius kun. Rubavičius dieno s metu užmušė Biržų reformatų pamokslininką Močiulskį. 1752 m. Biržų liuteronų parapijos

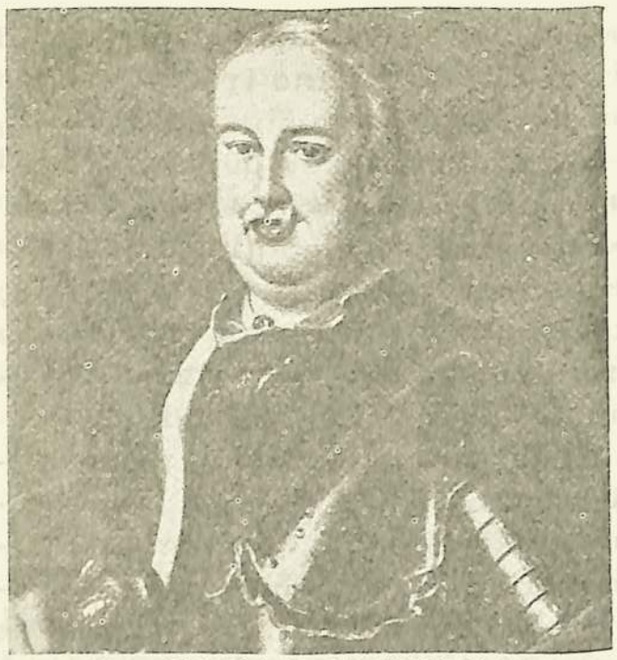

Kng. MYKOLAS KAZIMIERAS RADVILA ŽUVELĖ

kun. Jordanas kelyje į Saločius, katalikų kunigo įsakymu, buvo užpultas, apiplėštas ir sužeistas, po ko netrukus mirė. 1761 m. katalikas Mykolas Kirkila, kilmingas vyras iš Smilgių, užpuolė Biržų gatvėje einantį Biržų liuteronų parapijos kun. Wagenseil'į, jį sumušė ir privertė už sumušimą atsiprašyti. 1762 m. Salamiesčio reformatų pamokslininkas Mykolas Jaugelis irgi buvo sumuštas kelionėje. Čia išvardytų nuožmumų tėra nuotrupos. Kontrareformacinius žygdarbius, kaip nemalonius didžiumai, lietuvių istorikai stengiasi apeiti nutylėjimu ir net, kartais, bando kaltes primesti evangelikams. Lietuviai evangelikai Lietuvoje nuo galutino išnaikinimo išsilaikė dėl to, kad evangelijos mokslas jau buvo spėjęs įleisti giliai šaknis, dėka ko pasireiškė tvirtas atsparumas. Antra, gal būt, būtų buvę ir visai išnaikinti, bet to padaryti nebuvo suspėta iki Lietuvos-Lenkijos žečpospolitos žlugimo.

Po kng. Jeronimo F. R. mirties visus jo turtus perėmė jo vyresnis brolis Mykolas Kazimieras Radvila (1702-1782), etmonas ir Vilniaus vaivada. Kng. Mykolas K. R., be gilesnio išsilavinimo ir gabumų, buvo pramintas Žuvele. Mėgo ruošti prabangias vaišes ir medžiokles. Iš jo laikų tėra pagarsėjusios jo įsteigtos Slucke juostų audyklos.

Lietuvos ekonominis ir kultūrinis nuosmukis pasireiškė karalių Saksų laikais. Tuo laiku plačiai buvo paplitęs bajorų rūpinimasis asmeniškais reikalais ir neribotas puotavimas bei girtuokliavimas. Tipingas iš tų laikų atstovas buvo tretysis iš Nesvyžiaus-Olikos Radvilų šakos Biržų kunigaikštijos valdovas, savo tėvo ir dėdės visus turtus perėmęs, kng. Karolis Stanislovas Radvila (1734-1790), sūnus Mykolo Kazimiero, Vilniaus vaivada, mažai mokęsis Bialoje ir Nesvyžiuje. Jis buvo turtingiausio tėvo turtingiausias vaikas, mėgęs pinigus švaistyti ir ūžauti. Šis "Nesvyžiaus Bachas" girtavo kone su puse Lietuvos bajorijos. Buvo visiems vaišingas ir nuoširdus, jeigu jam neprieštaravo-pataikavo ir buvo pravadintas "Panie Kochanku". Šis puotautojas, klajūnas ir sukilėlis buvo vienok savo krašto patriotas, tačiau bejėgis atitolinti grėsusią Lietuvai katastrofą.

Biržuose (dvare) negyveno. Dvarus valdė nuomininkai. Kartą "Panie Kochanku" atsilankė Biržuose, norėdamas savo dvarus parodyti anglų kunigaikštytei Kingston, pasižymėjusiai triukšminga praeitimi, kuriai jis piršosi. Ta proga 1773 m. suruošė didžiules iškilmes, trukusias 14 dienų ir daug

kaštavusias. Kadangi pilis buvo griuvėsiuose, tai pastatė vasarnamius, juos išpuošė gėlėmis, medeliais. Iš lentų padarė statinį, vaizduojantį visą Biržų miestą, jo užpuolimą ir gynimą. Iškilmių pabaigoje šis "miestas" buvo sudegintas (fejerverkas). Gaisro metu, šaudant iš patrankų, salėse vyko didžiulis balius. Nežiūrint į labai nepaprastas iškilmes ir padarytas nepaprastai dideles išlaidas, kunigaikštytė tekėti už Radvilos nesutiko. "Panie Kochanku" savo nepaprastu išlaidumu greit palaužė Radvilų ekonominį tvirtumą, nors ir turėjo 200,000 baudžiauninkų. Paskutines savo dienas pragyveno Bialoje. Mirė apakęs ir atsiprašynėdamas, jei kam kuo nors neįtikęs. Leonas Barauskis, gimęs Pabiržėje, Astravo dvaro nuomininkas (iki 1811 m.) buvo geras "Panie Kochanku" bičiulis, nes mokėjęs gudrius juokus krėsti. Tai tokiu būdu Biržai buvo nugyvenami ir skurdinami. Biržų kunigaikštiją taipgi labai alino ir katalikų vesta religinė kova prieš evangelikus. Tik prieš pirmąjį Lietuvos-Lenkijos padalinimą (1772 m.), prie paskutinio Lietuvos-Lenkijos karaliaus Stanislovo A. Poniatovskio (buv. carienės Kotrynos II meilužio), Prūsijai, Anglijai, Danijai, Švedijai ir Rusijai spaudžiant, seimas 1767-8 m. priėmė vad. kardinalines teises, tarpe kurių buvo ir suteikimas lygių teisių vad. disidentams (nekatalikams). Vienok tas sukėlė smarkią opoziciją. Tuo laiku ir popiežius Klemensas, 1773 m. sprendimu, panaikino Jėzuitų ordiną (LE XXVIII t. 439).

Po antrojo Lietuvos-Lenkijos padalinimo (1773 m.) Biržų kunigaikštija pergyveno sukilimą, įvykusį 1794 m. prieš okupantus rusus ir vokiečius. Biržuose su kariuomene buvo generolas Karolis Prozoras, sukilimo vyr. vado generolo Tado Kosciuškos vyr. įgaliotinis Lietuvoje. Kng. Golicyn su rusų kariuomene žygiavo nuo Saločių. Biržų kunigaikštijoje vyko kautynės. Gen. Prozoras, neatsilaikydamas galingesnei jėgai, turėjo Biržus palikti. Atsitraukdamas parašė laišką kunigaikščiui, prašydamas apsaugoti miestą nuo plėšimo ir naikinimo. Rusai, užėmę Biržus, miesto neplėšė. Per trečią 1795 m. Lietuvos-Lenkijos padalinimą, su kuriuo pasibaigė Žečpospolitos nepriklausomas gyvenimas, didžioji Lietuvos dalis, tame skaičiuje ir Biržų kunigaikštija, atiteko Rusijai.

Paskutiniu Biržų kunigaikštijos valdovu buvo kng. Dominikas Radvila (1786-1813), paskutinis Nesvyžiaus-Olikos šakos palikuonis. Su juo užsibaigė ir Biržų ku-

Kng. KAROLIS STANISLOVAS RADVILA — „Panie Koshanku"

nigaikštijos egzistencija. Lietuvos pakamarininkas Jeronimas Radvila, miręs 1787 m., savo sūnų(kūdikį) Domininką paliko tik kelių savaičių. Jo motinai Onai Mycelskai antrą kartą ištekėjus, Domininko globėju buvo dėdė Motiejus Radvila, Lietuvos paiždininkas. Vėliau Domininko globėjais buvo A. ir J. Čartoriskiai. Kng. Domininko R. turtas siekė apie 140 mil. auksinų, neskaičiuojant pastatų. Baigęs kadetų mokyklą, lenkų kariuomenėje pasiekė pulkininko laipsnį. Savo lėšomis sutelkęs ulonų pulką, dalyvavo Napoleono žygyje į Rusiją 1812 m. ir kautynėse prie Vitebsko buvo sužeistas. Antrą kartą buvo sunkiai sužeistas prie apsupimo ties Hanau ir, pasiekęs Prancūziją, mirė būdamas 28 metų amžiaus. Vienintėlė Domininko teisėtos moterystės duktė kng. Stefanija (du pavainikiai nepripažinti Radvilomis) ištekėjo už vokiečių kng. Liudviko Wittgensteino. Su kng. Stefanijos R. mirtimi(1832) pasibaigė ir moteriškoji Nesvyžiaus-Olikos kunigaikščių Radvilų giminė.

Kng. Domininko R. turtai 1804 m. už nemažą sumą buvo įkeisti grafui Juozapui Tiškevičiui, Vielatičko seniūnui. 1811 m. grf. J. Tiškevičius smarkiai nualintą Biržų kunigaikštiją iš kng. Domininko R. už skolas nupirko ir perėmė jos ordinaciją. Prancūzijos imperatorius Napoleonas Bonaparte žygiuodamas 1812 m. su kariuomene Vilniaus-Rygos keliu, aplankė Biržus. Čia grafo Mykolo Tiškevičiaus lėšomis buvo suformuotas atskiras pulkas. Šio pulko šefas Napoleonas pakėlė pulko vadą grf. M. Tiškevičių į pulkininkus. Pro Lietuvą Napoleono laikai praūžė, kaip didelė audra. Lietuva ir vėl pateko į Rusijos nasrus. 1815. XI. 27 d. Rusijos caras Aleksandras I su 12 ekipažų užsuko į Biržus. Antrą kartą 1822 m. aplankęs Biržus, apžiūrėjo pilies griuvėsius, patrankas ir įsakė bajorų maršalkai A. Bistramui, kad senovės liekanos būtų gerai saugomos ir nenaikinamos.

Rusai, užvaldę Lietuvą, padarė administracinį pertvarkymą. Biržų kunigaikštija, priklausiusi Upytės pavietui, Trakų vaivadijai, buvo panaikinta. Biržų miestas buvo nužemintas į eilinį valsčiaus centrą ir priskirtas Panevėžio apskričiai, Kauno gubernijai. 1817 m. Biržų teismas buvo panaikintas. Visos teismo bylos, knygos nugabentos į Panevėžio apskr. teismą. Biržų miestui Magdeburgo teisių veikimas panaikintas ir miesto valdymas atiduotas į nupirkusio Biržų kunigaikštiją valdovo rankas. Bajorams, kad juos patraukti savo pusėn, buvo suteiktos dar platesnės teisės, būtent: Rusijos bajorų laisvės ir teisės baudžiauninkų sąskaiton, kurie tapo paversti į tikrus vergus.

Kiek pirmieji Biržų-Dubingių reformatai Radvilos buvo ryžtingi kovotojai už Lietuvos laisvę, savistovumą, nesigailėdami lėšų rūpinosi krašto apsauga, švietimu, kultūrinimu, kovojo už religijos laisvę, skleidė toleranciją ir iškėlė Biržų kunigaikštiją, tiek antrieji Nesvyžiaus-Olikos katalikai Radvilos buvo Lenkijos šalininkai, reakcinės katalikybės, polonizacijos, neapykantos skleidėjai, tamsumos nešėjai ir lėbaudami-ūžaudami nugyveno Biržų kunigaikštiją.

Kun. St. NEIMANAS

BAŽNYTINĖS VEIKLOS APŽVALGA

1970 m. pradžioje daug rašyta, kas atsiekta per prabėgusį dešimtmetį, apie įvykusius pasikeitimus ir laimėjimus. Daug kas pasikeitė tame laikotarpyje ir bažnytiniame, tarpkonfesiniame gyvenime. Nemažai protestantų Bažnyčių, po ilgesnių pasitarimų ir studijų, susijungė. Santykiai tarp konfesijų žymiai pagerėjo. Šiandien nebegirdime ir nebeskaitome įžeidimų, skirtų kitaip tikintiems. Kas prieš 10 metų atrodė dar neįmanoma, šiandien jau atsiekta. Skirtingų pažiūrų ir siekimų atstovai tariasi taikingoje, draugiškoje nuotaikoje.

Jei, tačiau, paklaustumėme, kas pozityvaus jau atsiekta ekumeniniame judėjime, tai atsakytumėme, kad visų pirma gyvename jau kitoje atmosferoje, kurioje siekiama viens kitą geriau pažinti. Nuotaikingi prietarai, kurie žmonėse slėpėsi, nes jie vieni kitų vengė, nenorėjo pažinti, jų įsitikinimų bei nusistatymo nepaisė, tas visa, atrodo, šiuo metu dalinai dingo. Šis laimėjimas yra jau sąlyga, kuri gali privesti prie vaisingesnių išdavų. Negali būti naudingų pokalbių, kur nepažinimas, įtarimas ir nepasitikėjimas vyrauja. Kas tikėjosi per praeitą dešimtmetį tarpkonfesiniame gyvenime ir sugyvenimo bare daugiau laimėti, tas likosi apviltu. Svajoja ir klysta tie, kurie tvirtina, kad daug kas pasikeitė pačiame mokslo skelbime. Per šimtmečius įsiteisėjęs skirtumas negali būti vienu užsimojimu prašalintas.

Praeitas dešimtmetis suvedė žmones bendram atviram pokalbiui ir tuo sudarė naują situaciją. Kas liečia šį aštuntąjį dešimtmetį, į kurį įžengėme, galime teigti, kad ekumeninis judėjimas bus žymiai sunkesnis, norint iš esmės paliesti klausimus, kurie mus, kaip Bažnyčias, skiria. Atskiroms Bažnyčioms sąlygos yra nevienodos, jas varžo dogmos, kanonai ir kurių nenorima apeiti. Kas vieniems nepriimtina, kitiems atrodo neatmestina.

Praeitasis dešimtmetis diskusijoms, deryboms, paruošė palankią dirvą. Jau pačioje R. Katalikų Bažnyčioje padaryti išoriniai pakeitimai, neliečiant Bažnyčios mokslo, tikinčiųjų nevienodai priimti ir įvertinti. Vieni džiaugiasi atsiekimais, kiti dėl to nusiskundžia. Popiežius Povilas VI, 1969 m. birželio 10 d., aplankęs Pasaulio Bažnyčių Tarybos centrą Genevoje, pavadino Tarybą: "Stebuklingu išsiskleidusiu krikščionių judėjimu, kurie ieško būdo vėl būti suvienytais". Bet savo prakalbos pradžioje tuojau užakcentavo: "Mūsų vardas yra Petras" ir pridūrė, kokias pareigas Kristus jiems priskyręs. Vėliau, tačiau, iškėlė klausimą, ar neturėtų R. Katalikų Bažnyčia irgi įstoti ir būti Bažnyčių Tarybos nariu. Pridūrė, kad "mes nesame tos nuomonės, kad tas klausimas jau ant tiek būtų pribrendęs,

Lietuvos Ev. Reformatų Kolegija užkandžių metu (iš k. į d.): užkandžių šeimininkė E. TATORIENĖ, J. KREGŽDĖ, prezidentas M. TAMULĖNAS, jnr., P. BRUŽAS, J. DAGYS, parapijos valdybos pirm. H. PAVILONIS, P. VARIAKOJIS, V. KAROSAS, gener. suprt. St. NEIMANAS. Trūksta: suprt. kun. P. DILIO, kun. F. BARNELIO ir kun. V. KURNATAUSKO. Chicago, 1970.II.8.

Nuotrauka R. Dagio

kad galima būtų duoti pozityvų atsakymą". Atrodo, kad tuo pareiškimu lyg atsisakoma, bet kartu ir girdisi teigimas: "dar nepribrendo".

1965 m. vasario mėn. sudaryta komisija, kuri svarsto R. Katalikų Bažnyčios įstojimą į PBT-bą, tarėsi praeitų metų gegužės mėn. Ši komisija susideda iš 6 R. Katalikų Bažnyčios narių ir 8 PBT-os delegatų. Tarybos delegatų skaičius didesnis atsižvelgiant į tai, kad R. Katalikų Bažnyčia yra viena (vienalytė), o PBT-ba susideda iš Bažnyčių su skirtingomis apeigomis ir santvarka. 1968 m. Pasaulio Bažnyčių suvažiavimas Uppsaloje parodė, kiek šiuo metu Bažnyčios yra suartėjusios. Dar daug yra kliūčių kelyje, kurie trukdo nuoširdesnį, glaudesnį suartėjimą, ir jų išsprendimas bus nelengvas, nesutinkant pravesti esminių pakeitimų ir reformų.

Kai šiuo metu R. Katalikų Bažnyčioje, ryšium su Vatikano II Susirinkimo nutarimais, siekiama pravesti paviršutinius pakeitimus, tai pravartu prisiminti, kad lygiai prieš 100 metų buvo priimta dogma, kuri protestantus ir katalikus dar ryškiau perskyrė. 1970 metai yra įsidėmėtini Bažnyčios istorijoje. Prieš 100 metų Vatikano I Suvažiavime, po ilgų diskusijų, buvo paskelbtos dvi dogmos apie popiežiaus jurisdikciją ir neklaidingumą, kurias Bažnyčios nariai privalo daboti. Vatikano I Susirinkimas buvo popiežiaus Pijaus IX atidarytas 1869 m. parinktą gruodžio 8 dieną, nes tą dieną prieš 15 metų buvo iškilmingai paskelbta dogma apie Marijos nekaltą prasidėjimą (1854. XII. 8 bulė Ineffabilis Deus). Šis suvažiavimas dar labiau pagilino griovį, kuris jau anksčiau katalikus ir protestantus tikybiniai skyrė ir dėlei kurio, suvažiavimo pasėkoje, įsisteigė senkatalikų Bažnyčia. Šiuo metu ekumeniniai nusiteikę ir liberališkesni katalikai nenoromis prisimena Vatikano I Susirinkimą, kai tuo

tarpu konservatyvieji svajoja apie ten vyravusią dvasią.

Į Vatikano I Susirinkimo atidarymą Romoje, suvažiavo nemažai maldininkų. Balsavimo teisę turinčių atstovų buvo apie 700. Tuo laiku R. Katalikų Bažnyčia turėjo iš viso 1050 vyskupų. Jau suvažiavimo pradžioje pasireiškė dvi skirtingos srovės. Vieni buvo Romai ištikimi ir atsidavę,-jie ir už popiežiaus neklaidingumo dogmos priėmimą stojo, kiti, buvę mažumoje, pramatė ir perspėjo, kad ši dogma gali būti kenksminga net pačiai R. Katalikų Bažnyčiai. Kuomet po ilgų, pakartotinų pataisų ir papildymų kardinolas Guidi iš Bologne 1870 m. birželio 18 d. dar pasiūlė kalbėti ne apie popiežiaus neklaidingumą, bet apie jo mokslą, popiežius Pijus IX griežtai atkirto:"Bažnyčios tradicija esu aš pats".

1870 m. liepos 13 d. buvo ta lemtingoji diena, kurioje buvo nubalsuota ir priimta neklaidingumo dogma. Už patvirtinima balsavo 451 atstovas, prieš-88 ir 62 balsavo sąlyginiai. Dar kartą mažumos buvo bandyta tą dogmą nepriimti, siūlant įnešti pataisas, bet popiežius atmetė. Po to mažuma, vadovaujama Prancūzijos vyskupo Dupanloup, nutarė apleisti susirinkimą ir 57 atstovai išėjo. Tasai posėdis, užsitęsęs pusantros valandos, buvo gana audringas. Vienas žurnalistas rašė, kad jis dar niekuomet nematęs įspūdingesnio vaizdo. Tuo pačiu laiku susirinkimas turėjo būti nutrauktas, nes sekančią dieną prasidėjo vokiečių prancūzų karas ir netrukus Roma nustojo būti Bažnyčios valstybė ir tapo Italijos sostine, o popiežius pasiskelbė "Vatikano kaliniu". Dalis vyskupų, kurie priešinosi naujai dog-

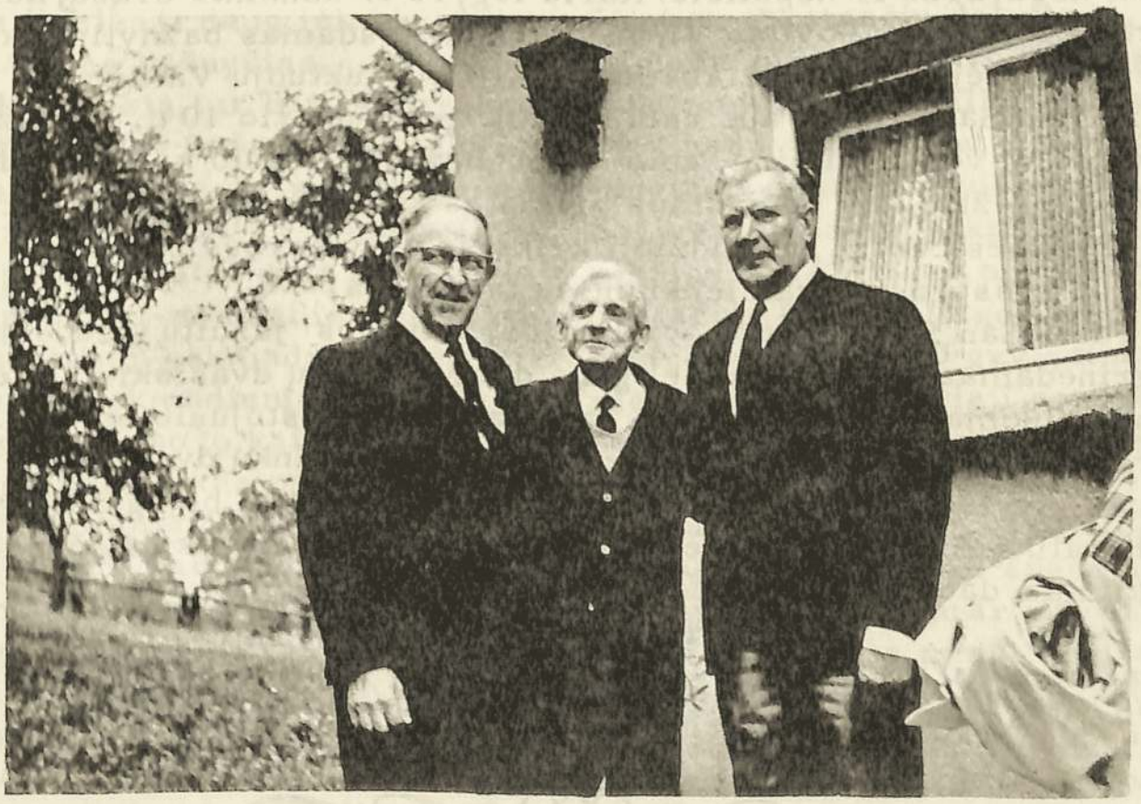

Lietuvos Ev. Reformatų Kolegijos nariai: gener. suprt. kun. St. NEIMANAS, kun. V. KURNATAUSKAS, kun. F. BARNELIS. Hain-Gruendau Hessen, 1969 m.

mai, pamažu pasidavė.

Vienok atstovas Döllinger, vokiečių teologas ir istorikas, 1870 m. rugpiūčio 25 d. sušaukė Nürnberge namažai profesorių ir intelektualų, kurie paskelbė Vatikano I Susirinkimą ne ekumeniniu. Münchено arkivyskupo Scherr pakartotinai kviestas pasiaiškinti ir jam atsisakius atvykti, atstovas Döllinger buvo ekskomunikuotas. Jo pasekėjai įsteigė senkatalikų Bažnyčią, kurios pirmuoju vyskupu buvo Breslavo teologijos profesorius Reinke. Ryšium su tuo nesutarimu dėl neklaidingumo dogmos netrukus Šveicarijoje įsisteigė Krikščionių Katalikų Bažnyčia su vyskupu Eduardu Herzogu. Vėliau sentikių katalikų Bažnyčios buvo įsteigtos Olandijoje, Kroatijoje, Jugoslavijoje, Lenkų Katalikų Bažnyčia Lenkijoje ir Katalikų Lenkų Tautinė Bažnyčia Amerikoje ir Canadoje.

Šiais laikais R. Katalikų Bažnyčioje judėjimas tebevyksta. Nežiūrint visų jau padarytų išoriniai regimų teigiamų pakeitimų, kartu juntamas ir konservatyviųjų noras ir pastangos Vatikano II Susirinkime pareikštų pageidavimų nevykdyti.

Popiežius Povilas VI 1970 m. sausio 8 d. Vatikano I Susirinkimo minėjimo proga, savo prakalboje pirmoje vietoje iškėlė anuomet priimtos neklaidingumo dogmos vertę: "Ši dogma ir mūsų tikybos mokslas turėtų būti atsiskyrusiems broliams paskatinančiu liudijimu apie savybes, kurias Kristus steigdamas Bažnyčią davė". To paties minėjimo pradžioje kardinolas Pietro Parente užtikrino, teisingai supratus, kad įsteigta vyskupų kolegija popiežiaus primato visai nesuvaržė ir nepalietė. Kartu išgyrė ir kankinio drąsą, kurią parodė popiežius Povilas VI, vesdamas ir tęsdamas bažnytinę kovą, kuri prasidėjo su popiežiaus Jono XXIII sušauktuoju Vatikano II Susirinkimu. Savaitinėje audiencijoje 1969 m. gruodžio 10 d. popiežius Povilas VI vėl užsiminė apie vieno Bažnyčios šulo kalbą, kurioje buvo pabrėžta, kad popiežiaus primatas kartu reiškia ir krikščionių vienybės centrą, ir didžioji krikščionių vienybės problema negali būti išspręsta prasilenkiant su tąja tiesa!

Tūlas San Francisco sociologijos, religijos jėzuitų studentas, nagrinėdamas klausimą, kodėl gana daug katalikų dvasiškių palieka kunigų luomą, priėjo išvados, kad dauguma išstojusių buvo giliai persiėmę Vatikano II Susirinkimo reformų šalininkų dvasia, bet vėliau apsivylė, matydami trukdymus ir jausdami save bejėgiais prieš R. Katalikų Bažnyčios sistemą. Išstojusių iš R. Katalikų Bažnyčios tikėjimas, daugumoje, dar labiau sustiprėjęs.

Evanston,
1970. IV. 8

M. TAMULĖNAS

SKIRTINGOS BAŽNYČIOS PO VIENU STOGU

Šiuo laiku Amerikos bažnytiniame gyvenime vystosi nauji ir dar negirdėti dalykai. Kai anksčiau pamaldos buvo laikomos didelėse ir puošniai įrengtose bažnyčiose, tai šiuo laiku daugelyje vietų Dievas garbinamas krautuvėse, daržinėse ar net sandėliuose, treileriuose. Šio pasikeitimo ir nuo tradicijų atsisakymo priežastimi yra pinigai. Dideli pastatai ir jų išlaikymas išeikvoja ir ištuština bažnytinius fondus. Bažnyčių vadovams ir teko pasukti galvas, kaip rasti išeitį iš sunkios padėties. Toks klausimas palietė labiau mažas ir neturtingas parapijas bei didelių miestų centruose esančias dideles ir daug išlaidų reikalaujančias bažnyčias.

Įdomiausia, tur būt, pasireiškusi kryptis, tai Bažnyčių konglomeratas, mišinys ar susijungimas. Pagal tarpusavius susitarimus, tas pats pastatas gali būti naudojamas: žydų-penktadienio vakare, protestantų-sekmadienio rytą ir katalikų-sekmadienio popietį, priklausomai nuo to, kaip kuriam susirinkimui laikas patogesnis.

Tikybiniais klausimais, sakoma, galima turėti skirtingas nuomones, tačiau jungiantis po vienu stogu galima bendras išlaidas žymiai sumažinti. Todėl daugelis noriai ir su malonumu prie tokio galvojimo prisideda.

Šiuo laiku tarp Baltimores ir Washingtono statosi visai naujas miestas vardu Columbia, Md. Jau yra apie 100,000 gyv. Normaliai toks miestas, apytikriai, turėtų turėti tarp 20 ir 50 bažnyčių, žinoma, įvairių tikybų. Dėl tarptikybinio pažangaus planavimo tarp žydų ir krikščionių Columbijos miesto gyventojai turės išlaikyti tik septynis bažnytinius pastatus. Bus įkurtas religinis centras ir, pagal atitinkamą susitvarkymą, įvairios denominacijos turės laiką ir vietą savo tikybos pamaldoms bei subuvimams. Labai panašiai Winnipege, Canadoje, Romos katalikams ir protestantams reikalingi bažnytiniai pastatai. Kiekvienas toks pastatas kainuotų apie tris šimtus tūkstančių dol. Be to, dar nemažai pinigų būtų reikalinga išlaikymui. Jono XXIII katalikų ir Šv. Chado anglikonų bažnyčios jungiasi pastatyti vieną 300,000 dol. vertės pastatą, kiekviena sumažindama išlaidas pusiau.

Mažoje Falls Village, Conn. vietovėje, kur yra 680 gyv., finansiniai geriau stovintieji congregacionalistai ir metodistai žengė žingsnį dar toliau. Jie sujungė pamaldas į vieną ir moka algą tik vienam kunigui. Toks šventnamių sujungimas turi jau ir savo istoriją. Prieš keletą metų New Yorko miesto dalyje, vardu Greenwich Village, Brolystės sinagoga ir presbiterijonų bažnyčia susijungė naudotis bendru pastatu pamaldoms. Iš pradžių atrodė netikėtina

tokiu taupymo sumetimais bendru darbu, kuomet yra didelis skirtumas tradicijose ir doktrinoje. Tačiau išmintingai vadovaujant abi tikybos priėjo prie padrąsinančio pavyzdžio. Abiejų tikybų buvo įkurta "Šeimų Patarimų Taryba", bendrai dirbdama dėl neišsivysčiusių vaikų globojimo ir bendrai švenčiama Padėkos diena. Vieną kartą, kai kunigo I. W. Stitt šeimoje įvyko mirtis, rabinas I. J. Block žengė žingsnį dar pirmyn ir atliko visas presbiterijonų kunigo pareigas pamaldose, kad pavadavus liūdintį kunigą. Nuo to laiko kunigas ir rabinas dažnai keitėsi sakyklomis. Ar tas vienai ar kitai tikybai pakenkė? Anaiptol. Žydų pamaldos lieka grynai žydiškomis. Krikščionių pamaldos pasilieka taip pat grynai krikščioniškomis. Taip gyvenant, giliau vieni kitus supranta ir vieni kitus labiau gerbia.

Vaizdingiausias bažnyčių junginys, tai Šv. Morkaus bažnyčia Kansas mieste, Mo. Ten telpa keturios tikybos. Kristaus bažnyčios kunigas sako, kad jie gauna pasiteiravimus iš viso krašto. Gaunasi vaizdas, kad daugelis norėtų vadovautis jų pavyzdžiu ir daryti taip, kaip jie daro.

Šv. Morkaus presbiterijonų bažnyčia buvo visai benykstanti, nes buvo belikę apie 20 narių ir tai seno amžiaus moterys. Kiekvienais metais apylinkė vis labiau buvo apgyvenama juodųjų ir buvo galvojama tą bažnyčią visai uždaryti. Bet sąžinė atbudo ir maža parapija nutarė, kad jų pareiga pasilikti vietoje ir, susijungus su kitomis tikybomis, dirbti bažnyčios apylinkėje šalpos darbą. Greit "kova su neturtu" buvo pradėta katalikų, presbiterijonų, episkopalų ir Kristaus bažnyčios juodajam kunigui vadovaujant.

"Tuomet kilo idėja", sako vienas veikėjas, "kodėl mes dirbame dėl keturių bažnyčių ir mokame keturių bažnytinių pastatų užlaikymą?" Rezultatas: bažnytinis konglomeratas turi puikų 500,000 dol. vertės pastatą, ko nei viena iš keturių tikybų atskirai negalėtų turėti. Kiekvieną sekmadienį katalikų mišios būna 9 val. ryto, bendros protestantų pamaldos - 11 val. Visos skolos išmokėtos. Vienas iš kunigų štai ką sako: "Atskiros tikybos veikdamos viena į kitą, išmokė mus mylėti ir pasitikėti vieni kitais".

Konglomeratinė idėja vystosi įvairiomis kryptimis. Pav., Wilton mieste presbiterijonai ir episkopalai ruošiasi statyti bažnyčią bendrai, bet dviejų dalių, kad pamaldas būtų galima laikyti vienu ir tuo pat laiku.

Riverfronto bažnyčių centrui St. Louis mieste reikalingas ilgesnis laikas planavimui, nes projektas daugiau komplikuotas, kadangi į vieną bažnytinį pastatą numatoma sutalpinti ne mažiau, kaip septynių tikybų pamaldas.

Tikrai, tai puiki idėja bažnyčioms jungtis po vienu stogu, kad vieni kitus arčiau pažintų, vieni kitus pamiltų ir, pagaliau, laikytų net, kur galima, bendras pamaldas. Kiek neapykantos ir kartelio susidaro, kai skirtingų tikybų nariai pradeda įrodinėti, kas vienus nuo kitų skiria, vietoj ieškoti pagrindo, pagal kurį būtų galima rasti bendrą kalbą ir pradėti vieni kitus gerbti ir mylėti.

J. KUTRA

BAŽNYČIOS MODERNĖJA, NARIAI TRAUKIASI

R. Katalikų Bažnyčios galva-popiežius Jonas XXIII pradėjo katalikų Bažnyčios reformas. Jis paskelbė, kad Bažnyčia turi eiti kartu su moderniu gyvenimu, prisitaikyti prie pasikeitusių visuomeninio gyvenimo sąlygų, nes kitaip gali atsilikti ir susilpnėti. Tuo būdu buvo siekta sustiprinti R. Katalikų Bažnyčią ir pritraukti jaunimą. Tai buvo tas pats Jonas XXIII, kuris paskelbė ekumeninių dialogų erą, mišių sumoderninimą ir pan. Po to pasigirdo dar stipresnis atskirų kunigų reikalavimas panaikinti celibatą, vienuolės pakeitė savo ilgus sijonus, mišios buvo suliberalintos. Ir kas pasirodė? Susilaukta visai priešingų rezultatų. Daviniai liečia JAV Bažnyčių padėtį 1969 m.

Praeitais metais R. Katalikų Bažnyčia padidino savo narių skaičių ne daugiau kaip 1%, tai mažiausias prieauglis per pastaruosius 25 metus. Tas pats atsitiko ir su protestantų Bažnyčiomis JAV-se. Tos Bažnyčios, kurios panoro liberalizuoti savo senas doktrinas, liturgiją, prisitaikyti prie moderniško gyvenimo reikalavimų, -pateko į sunkumus. Pav., Liuteronų Bažnyčia JAV paaugo 1969 m. tik 0.2% naujais nariais. Tai mažiausias prieauglis visoje šios Bažnyčios istorijoje. Jungtinė Metodistų Bažnyčia, kuri buvo pasišovusi daugiausia sumodernėti, neteko apie 2% savo narių.

Iš antros pusės, konservatyvios Bažnyčios susilaukė daugiausia naujų narių 1969 metais. Pav., Dievo Susirinkimų (Assemblies of Good) Bažnyčia, kuri save charakterizuoja, kaip esminė, Šv. Dvasios, evangeliška ir misijonieriška, susilaukė apie 9% naujų narių. Taip pat ir kita konservatyvi (fundamentalist) Kristaus Bažnyčia susilaukė tokio pat prieauglio. Mormonų Bažnyčia, kuri ir toliau neigia girtavimą, rūkymą ir net šokius, padidino savo parapijų skaičių praeitais metais negirdėtu tempu-po vieną naują parapiją kasdien!

Kiek svarbesniųjų Bažnyčių suliberalėjimas prisidėjo prie dabartinių riaušių ir suiručių, sunku yra tiksliai nustatyti. Bet galima, esą, drąsiai tvirtinti, kad pasitraukimas nuo aktyvesnio dalyvavimo bažnytiniame gyvenime ir nusikaltimų pašokimas (11% daugiau, kaip kad JAV gyventojų prieauglis) vyko lygiagrečiai.

Louis Cassels, UPI religinis korespondentas, kartą rašė: "Statistika aiškiai rodo faktus. Dauguma amerikiečių yra pavargę nuo teologinių prieštaravimų, abejonių ir vidujinės painiavos, kas neišvengiamai sukelia toli einančius sprendimus. Jie ieško dangiško užtikrinimo, tęstinumo jausmo su praeitimi, patikrinimo dėl senų, bet įprastų kelių. Jeigu jie randa Bažnyčioje vidinį nesutarimą vietoj artimo meilės, teologines abejones vietoj tikro tikėjimo, jie daugiau demoralizuojasi, kaip kad atsinaujina".

Šie statistikos faktai privertė kai kurias Bažnyčias šiais metais

pakeisti savo nusistatymą dėl sumodernizėjimo pastangų. Popiežius Paulius VI pasisakė už istorinę Bažnyčios teisę. Neseniai jis pareiškė sukilusiems kunigams, kad kunigui celibatas yra pagrindinis Bažnyčios įstatymas ir visiškai nediskutuotinas. Beveik kas dieną vėl girdime žymius dvasininkus, pasisakančius už Mozės tiesas; Jėzaus Kristaus, kaip Dievo Sūnaus, pagarbą ir opoziją visiems "liberalams". Panašiai pasisakė ir dr. Vallie Criswell, konservatyviškiausios, bet sparčiausiai augančios Pietinės Baptistų Konvencijos prezidentas.

Atrodo, kad šie reiškiniai neigiamai atsilieps ir į ekumenizmo idėjos tolimesnį plėtojimąsi, nes kiekviena Bažnyčia yra susirūpinusi savo narių prieaugliu ir tvirtėjimu.

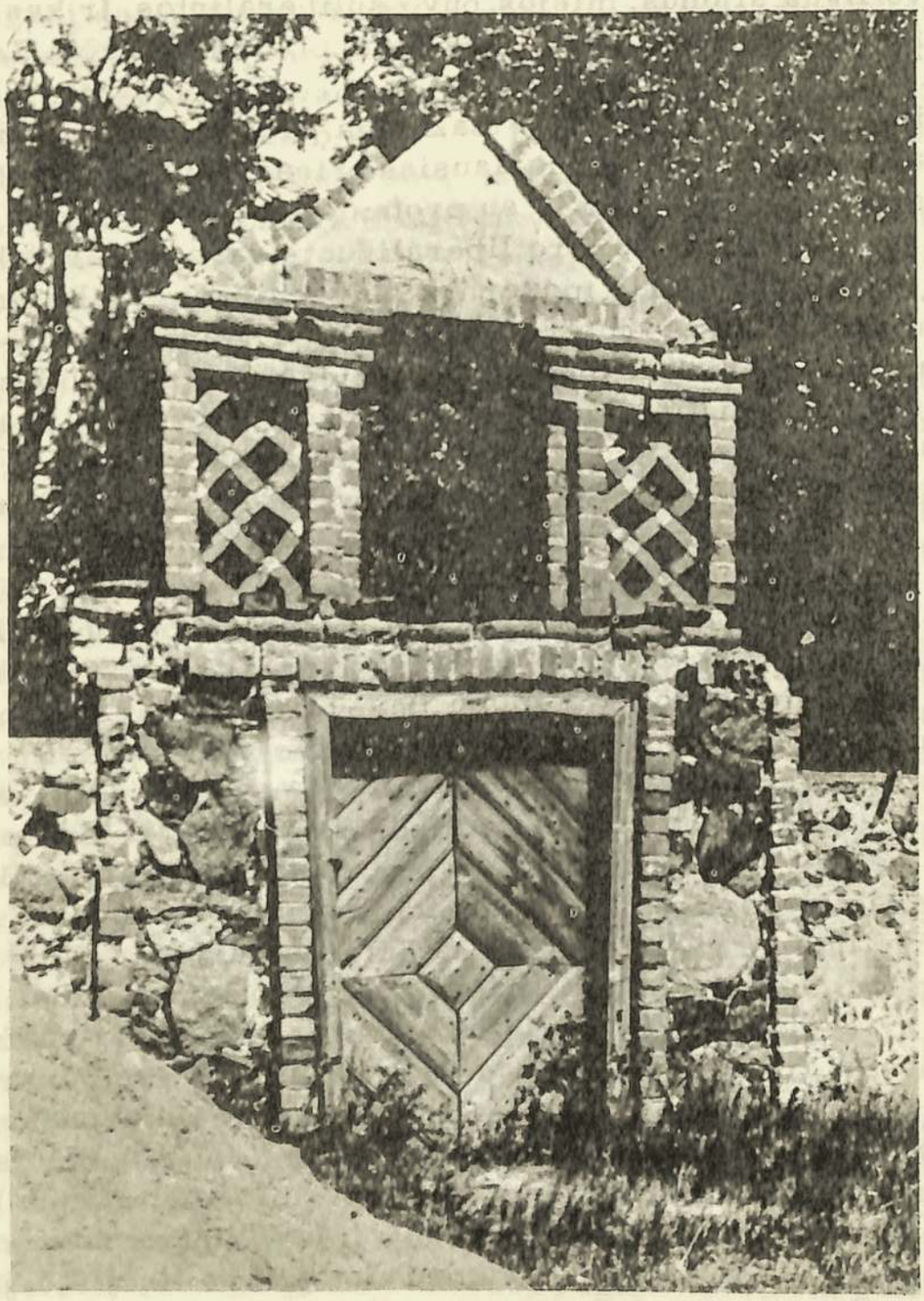

Papilio ev. reformatų bažnyčios šventoriaus varteliai. Kairėje — parapijiečių supiltas žvyras karo žaizdoms gydyti.

Dr. kun. Martynas KAVOLIS

ŠEIMA KRIKŠČIONIŠKO AUKLĖJIMO POŽIŪRIU

Šeimos krikščioniškoji sąvoka susideda iš nesikeičiančios šeimos paskirties ir iš besikeičiančių jos pasireiškimo sąlygų ir pavidalų. Principe ji yra Dievo meilės ir malonės dovana žmonijai išlaikyti sveikais kūno ir dvasios darnos pagrindais, kuri (dovana) naudotina tvarkingo prievaizdavimo sąlygomis. Tuo požiūriu, pasirodo baisu, prarandant Dievo malonę šeimoj. Šeimos pasireiškimo šaknys glūdi nepertrauktinos santuokos principe. Jos realybėj gimstame, bręstame, veikiame ir mirštame. Ji nėra vien tik teoretinių spekuliacijų, socialinių studijų, psichologinių ar psichiatrinių tyrinėjimų, arba individualinių pageidavimų objektas. Tačiau jos skaisčioji aureolė praktiškai, pasirodo, apsupta tamsių ekonominių, ideologinių ir socialinių pasikeitimų bei profesinių ir sveikatinių pavojų. Jos didingoji paskirtis pasireiškia gyvenimiškais lūžiais apardytu pavidalu.

Šeima yra socialinė asmenybė, sudaryta dviejų laisvų individualinių asmenų savitarpinei veiklai jos paskirties tikslu. Vienas asmuo ir jo vieno pastangos nesudaro šeimos. Šeima yra dvasinės bendrystės pasireiškimas jos paskirčiai įgyvendinti. Ją jungia jos dalyvių (vyro, žmonos ir nevedusių vaikų) interesų bendrumas. Vien seksualinės bendrystės veiksnys dar nesudaro pilnutinės interesų bendrystės. Nežabotas individualizmas ir liberalizmas šeimoj-kenksmingas. Skirtingas moralinis supratimas, priklausymas skirtingom religinėm ar pasaulėžiūrinėm organizacijom, tautinėm ar rasinėm bendruomenėm ir skirtingi religiniai ar pasaulėžiūriniai įsitikinimai-net toj pačioj organizacijoj-yra dvasiniai skiriantieji veiksniai, kurie didina šeimos krizės galimumus.

Šeimos veiksmingumas susidaro jos dalyvių laisvu noru, gabumu ir pareigingumu veikti šiame mažiausiame, bet tampriausiame socialiniame vienete. Čia reikia: pasiaukojančiai mylėti, bet ne vien savanaudiškai reikalauti meilės sau pačiam; noriai susiklausyti savitarpiniai išsiaiškinus, bet ne vien ginčytis iš anksto nusistačius apginti saviteisumą; nusileisti taikos samprotavimais; bendradarbiauti susitarimu, bet ne vien tik reikalauti pritarimo savam planui; savitarpiniai tarnauti, bet ne vien tik reikalauti patarnavimo sau pačiam; pakęsti priešingą nuomonę ir diskutuoti be pykčio; nešti vienas kito naštas; suvaldyti savo aistras; išlaikyti lygsvarą. Socialinės ypatybės nėra įgimtos. Jos turi būti išvystytos šeimoj auklėjimu. Pasireiškiančios šeimoj komplikacijos tikintį asmenį ragina melstis: "Viešpatie, būk man nuodėmingam žmogui maloningas" ir iš santykio su aukščiausiu stiprybės šaltiniu, sem-

Dr. kun. Martynas KAVOLIS su žmona Patricija ir dukra Andre. East Dubuque, 1969 m.

tis pajėgumo sunkumams nugalėti. Šeimos komplikuotumas reikalauja savivaržos ir neleidžia kito asmens kaltinti ir pasmerkti.

Nevedybinio gyvenimo mintis palaikoma trim samprotavimais. Egoistai nenori šeimos, samprotaudami galį lengviau gyventi be šeimyninio įsipareigavimo. Kai kurie profesionalai, jų profesinio naudingumo sumetimais, yra suvaržyti sudaryti savo šeimą dėl joje galimų komplikacijų. Nesocialūs individai ir fiziniai bei psichiniai sergą, kaip jau savaime suprantama, neturėtų sudaryti šeimos. Šių trijų išimčių individai nedalyvauja šeimos etikos ir gyvenimo procese, nepadeda savuoju įnašu kurti auklėjimo kultūrą savos šeimos sudarymo ir išlaikymo būdu. Kas neturi asmeninio patyrimo savo paties šeimos etikos ir gyvenimo komplikacijose, tas neturėtų imtis autoritariniai nustatyti ar patarti kitiems jųjų šeimos situacijos reikale.

Šeima yra teisė ir pareiga, sudaryta ir palaikoma religiniais ar ideologiniais ir socialiniais sumetimais. Ji nėra žaismas ar lengvai imtina problema. Lengva naudotis šeimos gerybėmis, bet jos atsakomybės našta gali pasunkti. Kiekviena šeima, lygiai kaip ir pavienis asmuo, turi rūpesčių ir vargų. Jie pilnumoj yra ži-

nomi vien tik Dievui ir tik dalinai pačiam paliestam asmeniui. Jų priežastingumas ir sakramentalinis paslaptingumas nėra prieinamas žmogaus naturaliniam protui. Beje, turime pareigingų ir todėl pavyzdingų šeimų, kurios savo socialinio auklėjimo įnašu palaiko mūsų gyvenimą šeimoj, tautoj, gyvenamoj vietovėj ir žmonijoj apskritai. Tokias šeimas galime apibūdinti krikščioniškos šeimos himno žodžiais:-Laiminga yra toji šeima, kurioj vyras su žmona davėsi sujungiami dieviškos meilės ugnimi, kurioj vaikai brandinami krikščioniškos dvasios šiluma ir kurioj visi nariai stiprėja krikščioniško auklėjimo veikla.

Krikščioniško auklėjimo šaknys glūdi Dievo pažade gelbėti žmoniją jo parinktu keliu per Kristų, kuris, rodant ateitin, buvo paskelbtas dar senosios sandoros metu. Šis pažadas įsikūnijo Jėzuje Kristuje jau naujosios sandoros laiku. Jis turi pasidaryti realybe, mūsų tikėjimu ir veikimu dabartiniu metu. Krikščioniško auklėjimo dvasia šeimoj buvo nusakyta panaudojus figuratyvinį žodį "namai", kurį turime šios temos ribose pakeisti žodžiu "šeima" ir aiškinti kristocentriniu požiūriu mūsų krikščioniškose sąlygose. Tuo reikalu Salamono išminties (Pamokslo ar Patarimų 24, 3) žodžiai sako: "Šeima kuriama išmanymu ir išlaikoma protu". Išmanymą ir protą stengiasi išvesti iš naturaliųjų žmogaus prigimties veiksnių: iš paveldėjimo, tradicijų ir išmokslinimo. Jie principe yra geri dalykai. Bet jų galia nėra absoliutinė ir todėl nėra pakankama šeimai sudaryti ir išlaikyti.

Paveldėjimas yra materialinio ir dvasinio pobūdžio. Eugenika ir genetika turi reikšmės materialinėm kūno savybėm tirti ir tvarkyti. Jos neturi įtakos žmogaus būdui tirti ir įtakoti, kas sudaro auklėjimo ir kitų dvasinių pasireiškimų dalyką. Jei šeima nevykdo religinio, tautinio ir socialinio auklėjimo ir nesudaro paveldėtino dvasinio palikimo vaikuose, tai vaikai nesubręsta pilnutinėmis asmenybėmis ir vėliau turi skursti dvasinės tuštumos varginami, jei, pagaliau, gyvenimo aplinkybės vėliau nesusikloja laimingai ir gyvenimo mokykla jų neišmoko to, ko jų tėvų šeima netesėjo jiems duoti. Beje, kartais dorų tėvų vaikas ima reikštis nedorais elgesiais. Tat sukelia sunkiai išsprendžiamą klausimą, ar tai yra blogos eugeninės medžiagos, paveldėtos dvasinės tuštumos, ar kitų nepalankiai susidėjusių aplinkybių vaisius.

Tradicijos yra iš kartos į kartą einantis paprotys. Jos susidaro tėvų papročiu religiniame, tautiniame ir socialiniame gyvenime. Jei tėvai nepraktikuoja tokio papročio savo šeimoj, tai jie nesudaro savo šeimos tradicijų, neperduoda paveldėtinų tradicijų savo vaikams ir vaikai užauga ir elgiasi lyg "iš kelmo išspirti" laukiniai žmonės. Tada žodis "tradicijos" pasidaro be esminio turinio. Beje, jaunimas visais laikais linko eiti jų pačių bandomais gyvenimo takeliais, vietoje ėjęs tėvų išbandytu tradiciniu keliu, nebodamas gyvenimiškos taisyklės: "Nemesk kelio dėl takelio". Bet, deja,

tokiu būdu mėginama susidaryti dabartinę evoliucijos "pažangą" be dvasinio ryšio su praeitim, kurios pasireiškime pasigendame būrių ir vairo. Revoliucinės srovės apgadina gyvenimo vagos krantus. Reikia juos lopyti. Bet emigracijoj pasikeitęs gyvenimas nesiduoda lengvai tvarkomas tradiciniu būdu.

Išsimokslinimas sąryšyje su šeimyniniu, mokykliniu, bažnytiniu ir socialiniu auklėjimu turi sąlyginės reikšmės šeimai sudaryti ir išlaikyti. Juk matome labai išmokslintų, bet be šeimyninio auklėjimo žmonių, nepajėgusių sudaryti ir išlaikyti savo šeimą. Matome žmonių su mažu formaliniu mokslu, kurie tėvų šeimos ar gyvenimo auklėjamai pamokyti, sudarė ir išlaikė laimingas šeimas Mokslas be auklėjimo yra tik menkos vertės. Autonominis, liberalusis ar savitikslis mokslas sudarė materialinę gerovę, bet jis nepadidino dvasinės gerovės. Jis nepateisino viltį, kad mokslu galima žmogų padaryti geresniu. Antai, fariziejai buvo didelio mokslo žmonės, bet mokslas jiems nesuteikė dvasinio pažinimo ir dvasinės išminties. Jie trumparegiškai pajuokė naujo gyvenimo kūrėją ir aklai pasityčiojo iš jiems teikiamo išganymo. Jų naudai derėjo malda: "Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino ką daro". Apaštalas Povilas sako, kad naturalusis protas nepažįsta dvasinių dalykų, jei kas nors jų auklėjamai nepamoko. Socialiniai mokytojai stengėsi pakelti žmogaus kokybę mokslu naujaisiais laikais. Bet "žmogus žmogui pasidaro žvėris"-pasakė vienas socialinis filosofas,-kai prievartinė žmogaus prigimtis susijungia su prievartinėmis socialinėmis sąlygomis.

Šeimos ir Bažnyčios panašumas auklėjamuoju požiūriu yra akivaizdus. Šeimą ir Bažnyčią sudaro žmonės, bet ne pastatai, hierarchija, institucija, ar teisinė santvarka ir ne neužinteresuotieji žiūrovai. Jose pirmauja vidujinė dvasia, bet ne formalus jos pavadinimas ar išorinė išvaizda. Jos pasireiškia veikimu, bet ne sustingimu. Jų veiksmingumas saistomas nepriklausomai nuo žmonių valios duotų nuostatų ir vykdomas žmonių pareigingumu dvasios vadovybėj, bet nesaistomas pagal dalyvių norą ir pasirinktas apystovas. Jose pirmauja pareiga sąžiningai atlikti uždavinį, bet ne laisvė abejingai pasirinkti kas norima daryti. Jose pirmauja asmeninis patyrimas, bet ne emocinė intuicija. Šeima ir Bažnyčia papildo viena kitą, bet viena kitos neatstoja. Jųjų uždaviniai vykdytini, savojo uždavinio nekėlus kitojo uždavinio menkinimo sąskaita. Šeima pirmoj eilėj pasireiškia socialiniu veikimu ir Bažnyčia pirmoj eilėj tiesioginiu bažnytiniu veikimu, kurios sritys viena kitą papildo. Šeima yra savo tautos ir visos žmonijos padalinys, turįs pasireikšti ateitin jaunu atžalynu, ir Bažnyčia vietine plotme pasireiškia parapijose ir plačiai misijų laukuose. Deja, lygiai kaip tat matome visame pasaulio gyvenime, Bažnyčiose ir šeimose pastebime tarpą tarp teorijos ir praktikos, ar tarp žodžių ir darbų. Bet dėl žmogiškojo veiksnio netobulumo socialinėse institucijose nega-

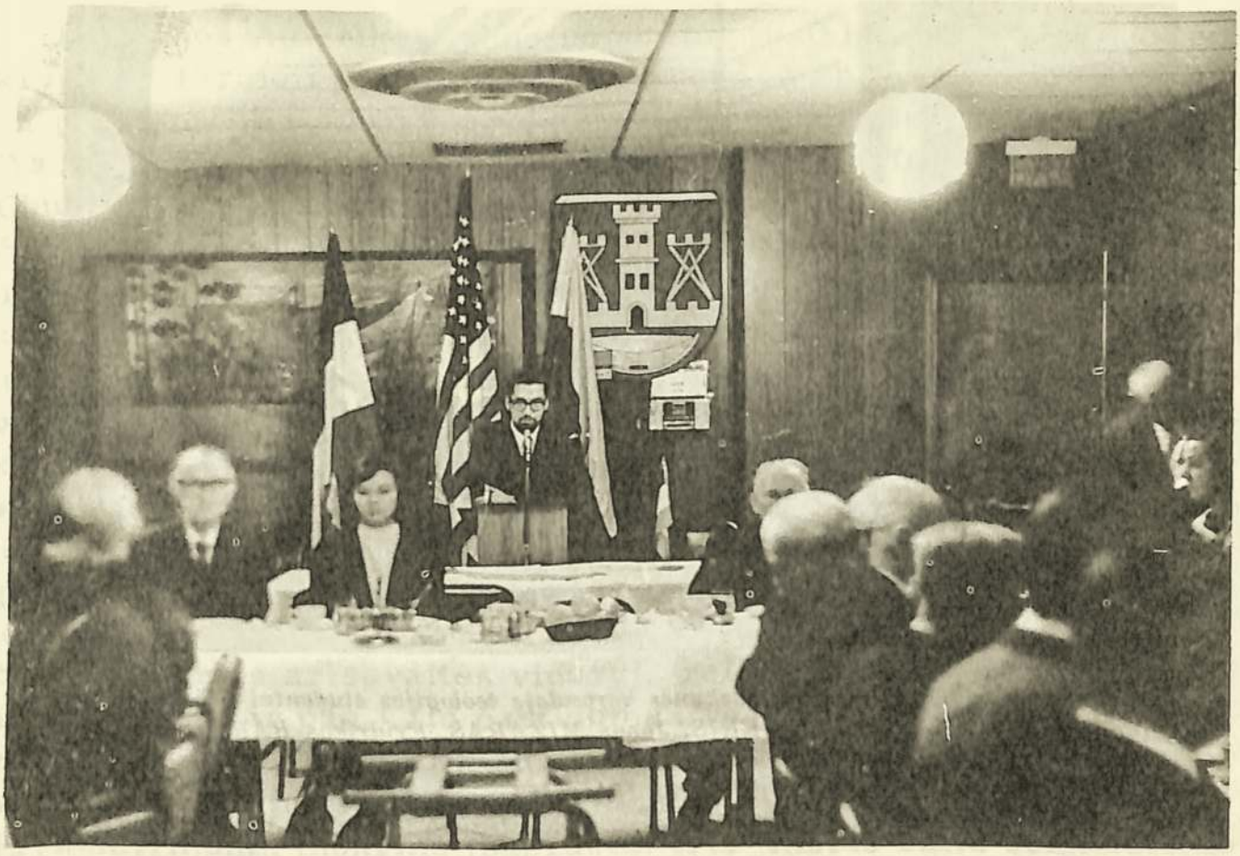

Mažosios Lietuvos Bičiulių Draugijos 1970.I.18 surengto Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimas. Klaba dr. J. ANYSAS. *Nuotrauka L. Knopfmilerio*

lime šalintis nuo Bažnyčios ir šeimos, lygiai kaip dėl to negalime šalintis iš gyvenimo. Trūkumai turi būti šalinami, negriaunant substancijos.

Auklėjimas turi savo istoriją, filosofiją, sistemą ir metodiką. Jų negalime išdėstyti šioj trumpoj studijėlėj. Bet turime žinoti dvi pagrindines auklėjimo sistemas - pasaulėžiūriniai humanistinis auklėjimas ir bibliniai krikščioniškas auklėjimas - šeimos auklėjamam požiūriui suprasti. Jųdviejų tarpe pasireiškia vad. humanistiniai krikščioniškoji mintis, kuri sustiprėjo praėjusiais racionalizmo išbujojimo laikais ir sumenkėjo dabartiniu humanistinės sistemos krizės metu.

Auklėjimas kaipo pareiga yra išryškintas abiejose sakytose sistemose. Humanizmas ją išveda iš humanistinės žmogaus paskirties tobulėti savo paties jėgomis ir tuo gamtinių pastangų būdu tobulinti žmoniją. Biblinė krikščionybė auklėjamąją pareigą išveda iš dieviškos žmogaus paskirties dvasiniai pasikeisti deleguotąja jėga iš viršaus ir tąja viršgamtine jėga atnaujinti žmoniją per Kristų. Auklėjimo vertinimo rodyklė humanistiniu požiūriu susidaro žmogiškąja išmintim ir ji krikščioniškuoju požiūriu susidaro Dievo įstatymu. Auklėjimas kaipo socialinės pareigos dalis yra pabrėžtas humanizme ir kaipo bažnytinės veiklos dalis yra pabrėžtas krikščionybėj. Abiejų sistemų pažiūros sutampa, kad auklėjimo negalima įgyvendinti vien artimo

Po Biržų Sinodo 1926 m. Meškauskynės verandoje teologijos studentai (iš k. į d.): Adomas GRYBĖ, Erikas LEIJERIS, Jonas MIZARAS, Fridrikas BARNELIS, Salamiesčio „Dievo pasiuntinys iš Jo malonės" Petras TAMULIŪNAS, Stasys NEIMANAS ir Seirijų parapijos delegatas HARTIG.

Nuotrauka teol. stud. V. Kurnatausko

meilės ir evangelijos laisvės nuostatais, nors laisvės ir meilės veiksniai turi teigiamos reikšmės jų auklėjimo sistemose.

Krikščioniškasis auklėjimas Amerikoj vykdomas bažnytinės veiklos būdu, bet ne valstybinės pagalbos lėšomis ir priemonėmis. Amerikos laisvojo bažnytiškumo sistema (Free-Church) reikalauja daugiau pasišventimo planuojant ir įgyvendinant krikščionišką auklėjimą, negu tat buvo reikalinga Lietuvoj ir laikinai Vokietijoj po pirmojo ir dalinai antrojo Pasaulinio karo, kai buvome savo tautinio židinio ir dalinai valstybinio bažnytiškumo sąlygose (Staatskirchentum).

Bažnyčių centrai Amerikoje turi savo administracijos specialius krikščioniško auklėjimo reikalui parapijose ir bažnytinėse mokyklose tvarkyti skyrius. Jie paruošia plačią programą ir gerai sutvarkytą literatūrą, suskirstytą amžiaus ir išsilavin. grupėmis: prieš-mokyklinio amžiaus vaikučiams, mokyklinio amžiaus vaikams ir studentams, konfirmantams, konfirmuotam jaunimui ir senimui. Tuo pabrėžiama, kad krikščioniškas auklėjimas nesibaigia ir turi būti nepertrauktinai vykdomas, pradedant kūdikyste ir baigiant žilu amžium. Be to, Bažnyčios centrai turi specialinius bažnytinės tarnybos skyrius evangelizacijai, vidaus ir užsienio misijoms, socialinei veiklai ir kapelionams ligoninėse, kalėjimuose ir kariuomenėj. Tuo bažnytinė veikla, pasirodo, esanti labai plati, turinti būti vykdoma jungtinėmis pastangomis ir specializacijos priemonėmis. Tokios plačios bažnytinės veiklos auklėjimui negali padaryti vien pavienis asmuo ar pavienė parapija.

Parapijos Amerikoj vykdo bažnytinę veiklą auklėjimui dviem kryptim. Pirmoji jų yra nukreipta savitarpinei parapijiečių tarnybai, kuo pasireiškia Dievo malonę gaunančioji Bažnyčia, vykdanti vidujinio auklėjimo uždavinį (In-reach of the Church). Antroji yra nukreipta į parapijai nepriklausančius asmenis, kuriuo būdu parapija, kaip duodančioji Bažnyčia, perduoda jos gauto Dievo malonės turto dalį to turto stokojantiems žmonėms savo socialinės veiklos, evangelizacijos ir misijų veikimo priemonėmis (Out-reach of the Church). Savitarpinis bažnytinis veikimas auklėjimui parapijose pasireiškia paprastu ir nepaprastu būdu. Jis paprastu-reguliariniu būdu pasireiškia kassekmadieninėmis pamaldomis ir sekmadienio mokyklos pamokomis. Jis papildomas specialinėmis pamaldomis ypatingom progom (sinodo suvažiavimai, jaunimo šventės, tautinės šventės, ypatingi socialiniai įvykiai, atskirų pamaldų reikalas rytmečiais, vakarais ar savaitės viduryj, religiniai apmąstymai šeimoj ar surinkime ir pan.). Jis papildomas reguliariais parapijinio choro ir atsitiktinais solistų giedojimais. Šis veikimas pasireiškia dar būtinais bažnytiniais pasireiškimais mokykliniu ar socialiniu būdu: konfirmantų mokymu (paprastai tris metus šalia sekmadienio mokyklos lankymo), sistematiniu-pirmiau pagrindiniu ir vėliau tęstiniu-mokytojų sekmadienio mokyklai ir vedėjų bažnytinio veikimo grupėms paruošimu, biblinių studijų klasėmis, rateliais jaunimui

„Mūsų Sparnų" bendradarbis majoras Petras GUDELIS ruošia kūrą žiemai, kad šiltame kambaryje galėtų baigti „Partizanų istoriją".

ir suaugusiems,choro ir muzikos repeticijomis ir socialinio pobūdžio parengimais. Organizaciniam veikimui reikia parapijos tarybos ir kelių bažnytinio veikimo komitetų. Išorėn nukreiptasis bažnytinis veikimas auklėjimui pasireiškia papildomu grupiniu darbu specialiem uždaviniam ir aukų atnešimu bažnytinei veiklai (Stewardship). Šio veikimo specialūs uždaviniai yra:evangelizacija, misijos ir socialinė veikla. Čia stengiamasi išvystyti visuotinės tikinčiųjų kunigystės idėją-pagal esamą reikalą ir proporcingai asmens pajėgumui-pasišventusiai pirmiau įsipareigoti ir vėliau atnešti aukas savo paties laiku, gabumais ir lėšomis bažnytinei veiklai vykdyti savoj parapijoj ir už jos ribų.

Lietuvių evangelikai Amerikoje emigracinėse sąlygose iki šiol buvo susirūpinę savo individualaus gyvenimo pirmo būtinumo reikalais:savo išmokslinimu ir pragyvenimu,savo turtelio sukrapštymu, savo šeimos sudarymu ir savo parapijinio vieneto organizavimu. Dabar,kreipiant dėmesį jau ateitin, mums tenka padėti daugiau pasišventimo auklėjimo reikalui. Deja, mes esame nepalankiai nuteikti valstybinės ir savivaldybinės veiklos vykdomo humanistinio švietimo blogais rezultatais. Tačiau mes galime pasidžiaugti bažnytinės veiklos vykdomo krikščioniško auklėjimo gerais pavyzdžiais.

East Dubuque, 1969. X. 7

MOTINAI

Ak motin, motin, motina,
Sena, žila, bet mylimá:
Juk kas išsems liepsnojančią
Tos tavo meilės gilumą!

Menu, kai glamonėdavai,
Kai prie krūtinės glausdavai,
Liūliuodama, myluodama,
Dainelę tyliai ausdavai.

Bet kuo aš atsilyginsiu,
Kuo aš atsidėkosiu tau?
-Te pluoštas gėlių žydinčių,
Nes nieko neturiu daugiau!

M. Z.

ŠEIMOS IR ŠVIETIMO METUS PALYDINT

SRUGIŲ ŠEIMA

Tėvai — Bronislava ir Pranas SRUGIAI buvo sutuokti kun. J. Wischcropp Kaune 1932.III.8

Aldoną SRUGYTĘ su Juozu KLEINAIČIU sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1953.X.3.

Liliją SRUGYTĘ su Ramunu BUNTINU sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1963.VII.20.

Ireną SRUGYTĘ su Alfredu KLEINAIČIU sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1969.V.31.

Rūtą SRUGYTĘ su Ervynu NAUJOKU sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1969.X.3.

Bronė ir Vilius VARIAKOJAI buvo sutuokti prof. dr. kun. K. Kurnatausko Kelmėje 1931.XI.28

Tėvai — Ona ir Petras KIAUPOS buvo sutuokti kun. D. Jurkaičio Žemaičių Naumiesty 1927.XI.22.

Vandą KIAUPAITĘ su Janis BLIKSONS sutuokė kun. Briedis Neustadt Holsteine 1949.XI.6.

Erną KIAUPAITĘ su Benediktu NOREIKIU sutuokė kun. L. Kostizen Toronte 1952.VIII.29.

Ellą **KIAUPAITĘ** *su Franz* **BREUER** *sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1965. I. 31*

Idą **KIAUPAITĘ** *su Alfredu* **BUTZ-BACHER** *sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1963.VII.6. Pamergė — Zelma* **KIAUPAITĖ**.

Jovitą **VADOPALAITĘ** *su Jonu* **KIAUPU** *sutuokė kun. P. Patlaba Ciceroje 1965.I.2.*

Lydiją KIAUPAITĘ su Gyčiu VADOPALU sutuokė senj. kun. A. Trakis Chicagoje 1969.VI.14

XXII Tremties Sinodo pietų metu (iš k. į d.): Ida TAMULĖNIENĖ, Bronė VARIAKOJIENĖ, Paulina VAITAITIENĖ, Daina VARIAKOJYTĖ-FRICKE. Chicago, 1969.VI.22

Irena MEIKLEJOHN

EVANGELIKŲ ŠEIMOS ŠVENTĖ TORONTE

Evangelikai, minėdami Šeimos ir Švietimo metus, 1969 m. lapkričio 28 ir 29 d. d. Toronte suruošė plataus masto šeimos šventę. Suvažiavimas buvo labai gausus dalyviais ir praėjo su dideliu pasisekimu. Iš Chicagos buvo atvykę virš 40 asmenų. Mažesnės grupės dalyvavo iš Hamiltono, Londono (Ont.)ir Delhi-Tillsonburg'o. Rimtis, darna ir pakili dvasia per abi dienas lydėjo suvažiavimo eigą.

Penktadienio vakare įvyko susipažinimo vakaras su programa, kurioje dalyvavo meninės jėgos iš Chicagos ir iš Toronto. Malonu buvo išgirsti gražiai dainuojantį ir pasirodantį įvairiais instrumentais jaunimą, L. Gružo solo ir pamatyti torontiečio K. Kaknevičiaus parašytą komediją "Molis". Ypač buvo smagu visiems pasimatyti, atnaujinti senas pažintis ir užmegsti naujas, vaišinantis gardžiais užkandžiais ir kava. Pokalbius lydėjo linksma, jaunatviška ir pakili nuotaika.

Šeštadienio programa buvo sudaryta iš paskaitų ciklo priešpiet ir simpoziumo popiet. PLB Švietimo Tarybos pirm. A. Rinkūnas, "Šeimos ir Švietimo metų" autorius, pasveikino suvažiavimo dalyvius ir išreiškė pasitenkinimą dėl evangelikų parodytos iniciatyvos surengiant tokį suvažiavimą, kuris, jo žiniomis, esąs vienintėlis tais metais išeivijoje.

Pirmos paskaitos tema buvo: "Lietuvių evangelikų šeima praeityje". Prelegentas, senj. kun. Antsas Trakis iš Chicagos, nagrinėjo pirmosios šeimos pradus, perėjo per Reformacijos, Mažvydo, Kristijono Donelaičio ir nepriklausomos Lietuvos laikus ir palietė šių laikų šeimos gyvenimą. Prelegentas iškėlė maldos svarbumą šeimose. Kol namai buvo Dievo palaiminti, kol juose skambėjo giesmės, maldos, tol šeima buvo laiminga, darbšti ir santūri. Linkėjo, kad gražūs lietuviški papročiai, iš mūsų tėvų paveldėti, būtų nepamirštami ir toliau palaikomi.

Kun. Kostas Burbulys iš Chicagos, kalbėjo tema: "Tėvo-šeimos galvos-vaidmuo ir atsakomybė dabartyje". Prelegentas su jumoru kalbėjo apie vyro-tėvo rolę šeimoje ir kas atsitinka, kai vyras praranda šeimos galvos vietą. Taip pat kalbėjo apie pavojų nelaikyti vaikus kaip individus, bet norėti juos padaryti panašiais į save ar kitus. Tėvai turį traktuoti kiekvieną vaiką kaip originalų individą.

Tema "Motina savo šeimoje" buvo nagrinėjama dr. A. Trakienės iš Chicagos. Paskaitininkė nubrėžė moters vaidmenį šeimoje labai kilnų, atsakingą, sunkų, bet kartu ir malonų. Moters autoritetas šeimoje esąs antraeilis, vyras be abejo šeimos galva, žmona jį gerbia ir su juo bendradarbiauja.

Bebaigianti York universitetą studentė Hilda Lorencaitė kalbėjo tema: "Vaikas-jaunuolis šių dienų šeimoje". Prelegentė aiškino, ko-

dėl, josios nuomone, atsirandąs nesusipratimas-spraga tarp jaunosios kartos ir tėvų. Didžiausioji problema esanti ta, kad tėvai neturį laiko savo vaikams, neturį laiko nei jų išklausyti, nei norį žinoti ką jie galvoja.

Po pietų pertraukos prasidėjo simpoziumas tema: "Praraja tarp jaunimo bei senimo-tikra ar pramanyta", kuriam vadovavo gimn. mokytoja Ieva Adomavičienė. Referentai buvo: pedagogė Olga Paulikienė iš Chicagos, dr. Jonas Yčas iš Toronto, stud. Zita Juknaitė iš Toronto ir stud. Martynas Trakis iš Chicagos.

Kiekvienas referentas patiekė savo mintis, kurios vėliau buvo diskutuojamos stipriai įsijungus visai publikai, -jaunimui ir senimui. Bendra išvada buvo, kad jaunimui reikia senimo, o senimui-jaunimo. Jaunimas turi idealų, o senimas-išminties. Todėl toks vieni kitų supratimas ir papildymas šeimoje yra būtinas.

Iškilmingos pamaldos įvyko šeštadienio vakare Išganytojo bažnyčioje, kurias laikė senj. kun. A. Trakis ir kun. A. Žilinskas. Bažnyčia buvo pilnutėlė. Pamaldos buvo paįvairintos dueto ir solo giedojimais.

Suvažiavimo užbaigai buvo iškilminga vakarienė, kurioje dalyvavo virš 300 asmenų, jų tarpe kviestieji LB pareigūnai. Pagrindinę kalbą bankete pasakė PLB Švietimo Tarybos pirm. A. Rinkūnas. Kalbėtojas pasidžiaugė lietuvių evangelikų suvažiavimu, jo gausumu ir kiek plačiau sustojo prie pavojų, kurie skverbiasi į mūsų šeimų gyvenimą. Pagrindiniu blogumu laikė mūsų dvasinį sumenkėjimą.

Suvažiavimą sveikino įvairių organizacijų atstovai. Banketas baigtas Tautos himnu. Dalyviai skirstėsi pažadėdami pasimatyti kitais metais Chicagoje ir išreikšdami dėkingumą kun. A. Žilinskui, rengėjų komisijai ir jos pirm. G. Tarvydienei už rūpestingai paruoštą suvažiavimą.

Minint Vasario 16 (iš k. į d.): parapijos sekretorius Jonas PELANIS, „M. Sparnų" redakcijos komisijos narys Arvidas RAMONIS, p-jos revizijos komisijos narė Rita NEIMANAITĖ ir dr. Petras TUNKŪNAS. Chicago, 1970.II.22.
Nuotrauka — L. Knopfmilerio.

FRICAS JONAS SKĖRYS

Nuoširdus "Mūsų Sparnų" bendradarbis, darbštus lietuvių evangelikų veikėjas, mokytojas Fricas Jonas Skėrys 1969 m. liepos 2 d. sulaukė 50 metų amžiaus.

Klaipėdietis mkt. F. Skėrys gimė 1919 m. liepos 2 d. Kalėnų km., Lauksargių vls., Pagėgių aps. Mokėsi Pagėgių Donelaičio gimnazijoje ir vėliau Tauragės mokytojų seminarijoje, kurią baigė 1940 m. Seminarijoje priklausė šaulių būriui ir buvo trečiojo skyriaus ryšininku. Taipgi seminarijoje buvo ketverius metus jūrų skautų laivo vadu. 1938 m. su laiveliu iš Panemunės prie Tilžės atplaukė į Aukštąją Panemunę, į buvusią tentarptautinę skautų stovyklą. 1939 m. lankė Šventosios uoste būriavimo kursus ir dalyvavo kelionėje burlaiviu į Latvijos Liepoją ir Švedijos Gotlando salą.

Baigęs seminariją vienerius metus (1940-41) mokytojavo Žemaičių Naumiestyje ir, po pasitraukimo 1941 m. į Vokietiją, kurį laiką Pietnemunio srityje, Tilžės aps. Kaip aiškus lietuvis ir gyvenąs netoli pasienio, F. Skėrys vokiškiems naciams atrodė nepatikimas ir 1943 m. liepos mėn. buvo ištremtas į Tūringiją. Atsidūręs Bad Blankenburg miestelyje, mokytojo darbo gauti negalėjo. Kaip savanoriškai atsisakiusiam umsiedlerio (repatrianto) teisių, jam buvo išduotas svetimšalio pasas. Iki II Pasaulinio karo pabaigos

tarnavo Telefunken firmoj ir po to įvairiose įstaigose.

1953 m. iš Rytų Vokietijos pabėgo į Vakarų Vokietiją, į Mannheimo miestą ir čia dirbo gumos fabrike. Nuo 1955 m. balandžio 18 d. pradėjo mokytojauti lietuviškame mokslo-kultūros židinyje-Vasario 16 gimnazijoje. Joje iki šiai dienai dėsto vokiečių kalbą žemesnėse klasėse ir visose klasėse tikybą evangelikams.

Mkt. F. Skėrys nesitenkina savo tiesioginiu darbu. Jis yra ne tik nepakeičiamas evangelikų jaunimo ratelio vadovas, bet ir gabus organizatorius ir darbšti asmenybė bendrinėje gimnazijos veikloje. Jį randame vadovybėje ruošiant pačias didžiąsias Vasario 16 gimnazijos iškilmes-Kalėdų Eglutę, Joninių šventę ir kt., į kurias atsilanko nemažas būrys vokiečių visuomenės, netolimų darbo kuopų amerikiečiai kariai, vokiečių žurnalistai ir net foto reporteriai, kurie teigiamai aprašo iškilmes įvairių miestų spaudoje, straipsnius papuošdami gražiomis nuotraukomis. Šis nuopelnas didžiumoj priskirtinas mkt. F. Skėriui. Jis sugeba su vokiečių žurnalistais, spaudos agentūromis palaikyti gerus ryšius.

Mkt. F. Skėrys, laisvai mokėdamas vokiečių kalbą, yra ne tik nepavaduojamas įvairių iškilmių pranešėjas, bet ir pats rašo straipsnius vokiečių spaudai ir populiarina ne tik gimnazijos, bet ir lietuvių tautos bei Lietuvos vardą vokiečių visuomenėje. Taipgi jis našiai bendradarbiauja ir lietuvių laisvoje spaudoje.

Visų didžiausias jo rūpestis, - Vasario 16 gimnazijos egzistencija ir lietuvių tautos išlikimas. Šiuo svarbiu reikalu daro žygius per spaudą, platindamas "Mūsų Sparnus", "Svečią", asmeniškai kalbina tėvus ragindamas juos leisti savo atžalyną į lietuvių Vasario 16 gimnaziją, - "nes tik čia gali jaunimas išlaikyti lietuvių kalbą, likti susipratusiais lietuviais tautiniu ir kultūriniu atžvilgiu. Visur kitur lietuviškas jaunimas nutautės ir pražus kitų tautų tarpe" (cituota iš Fr. Skėrio 1968. V. 1 laiško).

Nuo 1955 m., kaipo narys, dirba Liet. Ev. Liuteronų Vyr. Bažnyčios Taryboje. 1959-68 m. buvo PLB Vokietijos krašto tarybos nariu. Nuo 1962 m. yra LB krašto valdybos narys.

1966 m. mkt. F. Skėrys lankėsi JAV ir Canadoje. Dalyvavo pasaulio lietuvių jaunimo kongrese ir dainų šventėje Chicagoje. Aplankė liet. ev. parapijas New Yorke, Chicagoje, Bostone, Toronte ir kitus JAV miestus: Clevelandą, Detroitą, Buffalo, Brockton ir kt. Visur darė pranešimus susirinkimuose, rodydamas skaidres ir per liet. radijo stotis papasakojo apie Vasario 16 gimnaziją, jos džiaugsmus ir rūpesčius.

Mkt. F. Skėriui, daug dirbančiam jaunimui, gražiai garsinančiam Vasario 16 gimnaziją ir per ją Lietuvą, nuoširdžiam lietuvių tautos sūnui, linkime visuose darbų baruose sėkmės ir nepalaužiamo ryžto Lietuvos laisvės kovos kelyje, šventai tikint į laisvos ir nepriklausomos Lietuvos prisikėlimą. Sveikatos, jėgų ir Dievo palaimos!

J. Kr.

Kun. J. PAUPERAS

VILIUS GAIGALAITIS

(Gimimo šimtmetį minint)

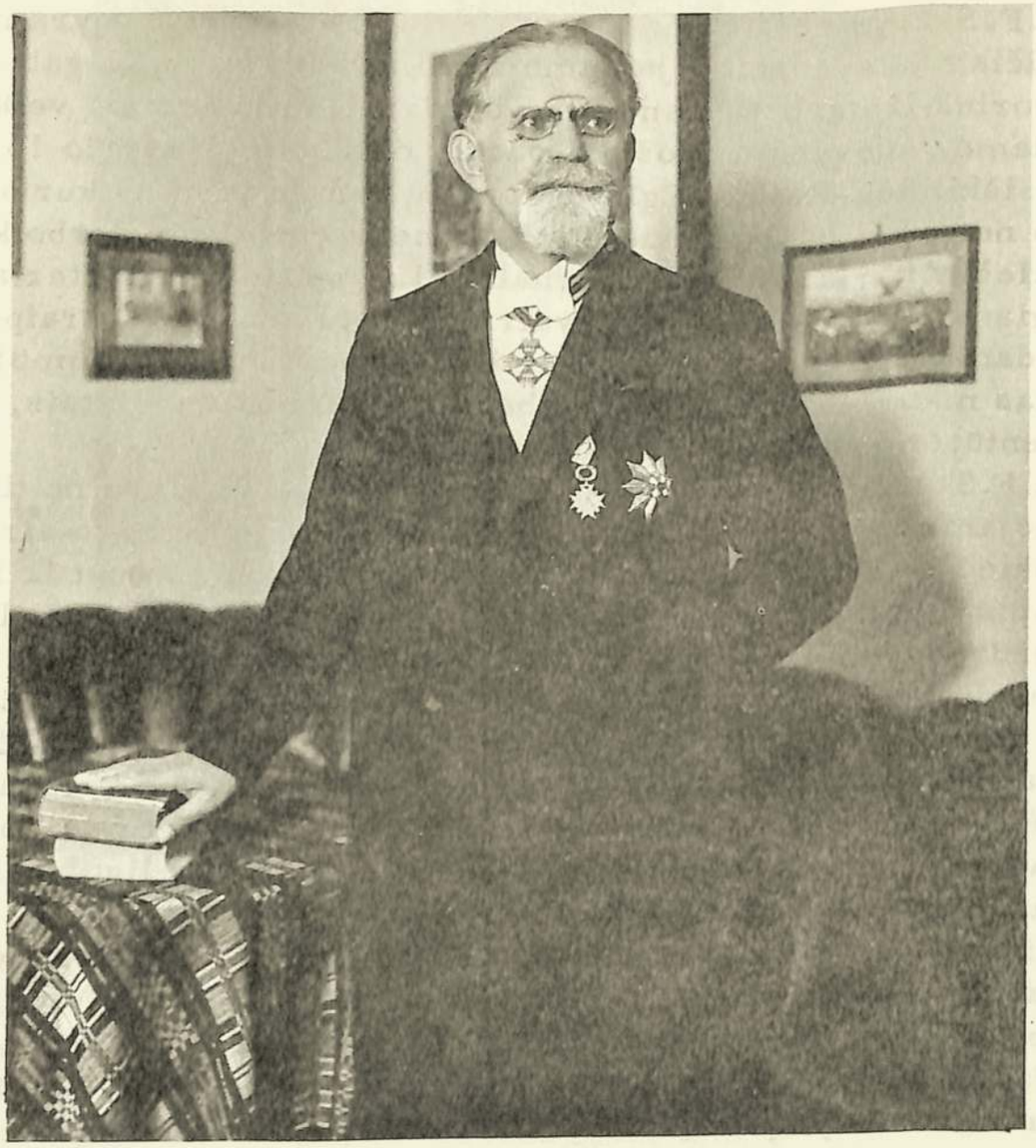

Prof. dr. kun. Vilius GAIGALAITIS
1870-1945

Prof.dr.kun. Vilius Gaigalaitis buvo žinomas ne tik Mažojoje ir Didžiojoje Lietuvoje, bet ir užsieniuose. Prūsijos seimo nariu jis buvo nuo 1903 iki 1918 m. Jis gimė 1870 m. rugsėjo 27 d. Naujienos kaime, Ragainės aps., mirė 1945 m. lapkričio 30 d. Bretten mieste, Badeno krašte, Vokietijoje. Studijavo Karaliaučiaus ir Berlyno universitetuose aukštuosius teologijos mokslus. 1900 m. Karaliaučiaus univ. gavo filosofijos daktaro laipsnį už disertaciją apie Wollfenbuetteler pamokslų knygos rankraštį lietuvių kalba, kuris buvo rašytas 1573 m. Jis kunigavo Ramučių, Priekulės, Katyčių parapijose. Savo pamokslais ragindavo brolius lietuvius tautiškai sąmonėti ir

dirbti Dievo karalystės ir tautos veiklos srityse.

Gaigalaitis buvo vienas iš tų retai aptinkamų žmonių, kurie jaučia ir yra įsitikinę, kad darbu bei veikimu galima pagerinti savo tautos žmonių gyvenimą. Atsisveikindamas su Priekulės parapija, jis pareiškė pamokslo žodžiais:"Norėjau, kad ir mano tautos žmonės galėtų džiaugtis tokiais dvasiškais turtais, kuriais džiaugiasi kitų tautų žmonės". Jis sielojosi, kad lietuviai teturį per maža visuomenės darbuotojų. Jis vis stodavo dirbti, kur matėsi koks reikalas. 1908 m. peržiūrėjo ir pataisė Biblijos kalbą, o vėliau pakartotinai ragino leisti Bibliją pataisyta kalba, rašydamas jo redaguojamoje "Pagalboje": "Jeigu lietuviai ne patys pasirūpins dėl savo Biblijų, kiti tikrai nesirūpins". Dėl giesmyno kalbos taisymo jis rašė: "Apsileidimas ir atsilikimas (kai Hartungo spaustuvė norėjo leisti sena netaisyta kalba naują giesmyno laidą), nes mūsų giedamose knygose yra daug kas taisytina ir gerintina. Mes nenorėtume atgal žvelgti, bet pirmyn".

Žodžiu, raštu ir darbo pavyzdžiu jis skatino lietuvininkus burtis Bažnyčiai ir tėvynei naudingiems darbams dirbti. Jo lūpos ir jo plunksna uoliai ragino Mažosios Lietuvos lietuvius į darbą, ragino tokiais šūkiais:"Pabuskite, sukruskite, susivienykite!" Kreipdamasis į jaunimą, išleido knygutę "Pabuskit Jaunieji". 1931 m. "Pagalboj"jis rašė:"Vienybėje su savo tikėjimu yra Klaipėdos krašto lietuviai išlikę tais, kas jie buvę; šiaip jie būtų seniai iškrypę ir išnykę. Mums reikia tokių patriotų, kurie doringi ir tikintys. Kurie nuo šitų pamatų nukrypsta, tie negali ilgai vadovauti". Tikslu tokius patriotus išauklėti, jis rūpinosi įsteigti lietuvių gimnaziją Klaipėdoje, o tos gimnazijos atidarymo proga 1923 m., pažymėdamas tos mokyklos tikslus pasakė, kad klaipėdiškių vaikai "mokėdami gerai abi kalbas, galėtų krašte valdininkauti".

Tikslu jaunuolius skatinti eiti mokslus ir pasišvęsti bendriesiems tautos reikalams, jis savo prakalbose ir raštuose dažnai primindavo, kokie stropūs esą kitų tautų žmonės, kokie veiklūs ir garbingi lietuviai yra buvę senovėje. Sakytame 1930 m. Vytautui Didžiajam atminti pamoksle, jis mokė klausytojus:"Mes ne stropūs ir darbštūs (kaip Vytautas); kritikuoti ir bartis mokame, bet gerai padaryti be saunaudiškumo mes vengiame. Ar mylime savo tėvynę, savo artimą, savo vyriausybę? Tik vis peikimų girdime, o kas svetima, tai dažnai giriame ir iškeliame. Prigelbėkime vienas kitam, kad kiltume visame kas gera, teisu, kilnu, patogu, šlovinga, garbinga, dora. Dievas mums davė Lietuvoje dalį. Tad ją mylėkime, už ją rūpinkimės, už jos bei mūsų tautos gerovę darbuokimės".

Kun. V. Gaigalaitis jaunesniuose savo metuose ragino lietuvininkus dirbti visuomenės labui, o vėlesniuose metuose įsteigė ir savo pastangomis išlaikė kelias prieglaudas: Plikiuose, Laugaliuose ir Tauragės dvare. Kur tik buvo pastebimas koks nors visuomeninės veiklos laukas, profesorius pats stodavo dirbti, kiek pajėgdavo ir

galėdavo, ir stengėsi kitus išjudinti reikalingiems darbams dirbti. Jis kartais sakydavo:"Dirbant vis ką galima nuveikti, gi nieko neveikiant-nieko nebus padaryta, dar gi patys mūsų nenaudojami gabumai menkės ir nyks". Vis primindavo kitų tautų žmones, kiek jie dirbą savo tautai ir kiek dvasios turtų jie sukurią. Tad rašė:"Mes Lietuvoje turėtume iš amerikonų pasimokyti, kas jų gerai veikiama". Savo žmonių neveiklumą mokėdavo tėviškai barti, rašydamas "Pagalboj": "Knygoms pirkti (mūsų žmonės) neišduoda pinigų, bet švenčių girtavimams turi gana pinigų". Toliau, tame straipsnyje, jis bando išjudinti savo tautiečių dvasią tokiu raginimu:"Tarp evangelikų turi būti didesnis gyvumas, toks kaip Reformacijos laikais". Kodėl jis pats tiek dirbo ir kitus ragino stropiai dirbti bendriems reikalams, jis pasakė 1934 m. minint "Sandoros" draugijos 30 metų sukaktį: "Jutome, kad nauji laikai ir iš lietuvių reikalauja naujų darbų. Inteligentų veik neturėjome tarp saviškių. Tad patys pasitarėme darbuotis, kaip supratome. Platūs buvo darbo laukai. . . aprūpinimas paliegėlių, savų moksleivių šelpimas, moterų ir jaunuolių pritraukimas prie darbo ir leidimas naudingų knygų".

Dažnai buvo galima gerėtis jo pareikštomis vizijomis, jo nenuilstamais raginimais veikti ir pasišvęsti:"Lietuviai, neatsilikite nuo kitų; lietuviai gali būti dvasiškai turtingi, tik reikia suderintai išvystyti ir į darbą paleisti savo gabumus".

Kai jis, uolus veikėjas, minėdavo kitus visuomenei nusipelniusius, jis vis iškeldavo jų nuveiktus darbus. Jis, mūsų skatintojas, džiaugtųs mus matydamas susipratusius ir sutartinai savo tautos ir tikėjimo tikslams dirbančius. Jis dažnai sakydavo:"Dirbkite, kol diena, laikykite iškėlę lempas, kol jos šviečia!" Jis aukštai iškėlęs laikė dvasios skaistumo lempą, kad jo tautos broliams būtų šviesus gyvenimo kelias.

MYKOLAS PLEPYS

Savo 1962 m. pradėtą, bet, deja, neužbaigtą autobiografiją M. Plepys užvardino: "Žiupsnelis žinių iš mano gyvenimo". Velionis rašo (cituojamos svarbesnės ištraukos):"Gimiau 1891 m. lapkričio 4 d. Pakapynės km., Papilio vls. Pakrikštytas Papilio bažnyčioje kun. Kadaro. Mano tėvas Martynas gimęs Klausučių km. arti Biržų, o motina Elzbieta Kvedaravičiūtė-Jokniūnų km., Papilio vls. Mano tėveliai savo gyvenime nėra turėję nė mažiausios bakūžės ir bastėsi po Biržų apylinkės grafo Tiškevičiaus dvarelius, polivarkus ordinarninkais ir šėrikais. Paūgėjęs ir "daraktorių" pamokytas, ėmiau vaikščioti į Biržų pradžios mokyklą, kurią baigiau. Vasaromis

Kuratorius Mykolas PLEPYS
1891.XI.4, Pakapynė — 1969.XII.25, Chicago

ganydavau, o paaugliu būdamas ardavau ir akėdavau, gaudamas po 30 kapeikų per dieną. Tikybos mokiausi prie Biržų bažnyčios kun. V. Meškauskui vadovaujant. Jo buvau ir konfirmuotas. Visai nelauktai 1908 m. rudenį Biržuose buvo įsteigta keturklasė miesto mokykla, kurią ir aš baigiau. Paskubomis suspėjau išmokti Biržų pašto įstaigoje pašto-telegrafo darbą. Panevėžyje išlaikiau valdininko egzaminus ir buvau paskirtas į Panevėžio paštą. 1913 m. rudenį buvau pašauktas į caro kariuomenę ir paskirtas į Mogiliovo II sapiorų batalioną, į II telegrafo kuopą. 1914 m. vasarą, mano daliniui vasarojant Varėnoje, kilo karas ir, po persitvarkymo, iškeliavom į frontą. Daugiausia teko būti Rumunijoje, Austrijoje, Lenkijoje. Mano padėtis buvo gera. Ilgą laiką buvau puskarininkis prie IX armijos štabo. Už pavesto uždavinio gerą atlikimą gavau sidabrinį "Už narsumą" medalį, o vėliau dar didesnio laipsnio medalį. 1916 m. vasarą buvau komandiruotas į lauko paštą. Prieš pat revoliuciją buvau nukeltas į šiaurės fronto 52-rą lauko paštą netoli Dvinsko, o iš ten-į Petrapilį, kur buvo didžiulė vyriausioji lauko pašto būs-

tinė. Ten buvau pakeltas karo valdininku karininko teisėmis".

Iš Petrapilio M. Plepys pateko į Samarą, kur jį užtiko 1917 m. revoliucija. Atsisakęs su rusų kariuomene pasitraukti į Sibirą, jis pirmai galimybei pasitaikius grįžo į Lietuvą. Dalyvavo Nepriklausomybės kare tarnaudamas Panevėžio batalione. Po karo dirbo Biržų pašte. Po kelių metų buvo paskirtas pašto viršininku. Biržuose aktyviai reiškėsi kultūriniame gyvenime. Nuo 1930 iki 1934 m. redagavo "Biržų Žinias", pats rašydamas eiles, vedamuosius straipsnius, labiausiai feljetonus. Vaidindavo "Mūzos" D-jos ruošiamuose spektakliuose. Uoliai lankydavo reformatų pamaldas, dalyvaudavo sinoduose. Buvo išrinktas Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios kuratoriumi. 1928 m. vedė Mariją Dubauskaitę, su kuria susilaukė sūnaus Vlado ir dukters Irenos.

Prieš II Pasaulinio karo pabaigą kartu su šeima pasitraukė į V. Vokietiją. Ilgesnį laiką gyveno Spakenbergo-Geesthachto DP stovykloje, kur susibūrė nemažai lietuvių reformatų. 1949 m., atėjus laikui emigruoti į JAV, M. Plepį ištiko labai skaudus smūgis: netikėtai mirė jo mylima žmona. Atvykęs su vaikais į Chicagą, dirbo "Chicago Tribune" pastate.

M. Plepys ir išeivijoje įsijungė į kultūrinį lietuvišką darbą. Rašinėjo į "Naujienas", o 1951 m. Lietuvos Ev. Reformatų Kolegijai pradėjus leisti žurnalą "Mūsų Sparnai", tapo nuolatiniu jo bendradarbiu. 1959 m. buvo išrinktas žurnalo redakcinės komisijos nariu. Nuo 1961 m., beveik iki pat mirties, buvo "M. Sp." teksto rinkėju. Paruošė spaudai 17 numerių.

Velionis daug skaitydavo keliomis kalbomis, ypatingai gilindamasis Reformaciją liečiančiais klausimais. Susidomėjo čekų reformatoriaus Jono Huso asmenybe ir išvertė iš ukrainiečių kalbos Byčynskio knygą "Jonas Husas", kuri, reikia tikėtis, greitu laiku bus baigta spausdinti.

M. Plepį prisimename, kaip kultūringą, malonų ir geros širdies žmogų. Mylėjo Lietuvą, savo gimtąjį kraštą, savo Bažnyčią. Troško laisvės Lietuvai ir jos ilgėjosi. Velionis labai mylėjo ir savo vaikus, ypatingai anūkus, ir nuoširdžiai jais rūpindavosi.

M. Plepio ilgametis bendradarbis Martynas Tilindis, Biržų pašto valdininkas, labai šiltai prisimena savo buvusį viršininką. Jo žodžiais, M. Plepys buvęs ypatingai malonus viršininkas, visuomet pasiruošęs savo tarnautojus pamokyti, išaiškinti darbo eigą, o kur reikėdavo, ir tėviškai pabarti. Dėl to buvo mėgiamas ir gerbiamas. Dažnai pakviesdavo valdininkus, nedarydamas jokio skirtumo, į šeimyniško pobūdžio pobūvius savo namuose.

Mykolas Plepys po sunkios ligos mirė 1969. XII. 25, pirmą Kalėdų dieną, sulaukęs 78 metų amžiaus. Daug žmonių suėjo į koplyčią atsisveikinti su velioniu Mykolu. Lietuvos Ev. Reformatų Kolegijos vardu kalbėjo gen. suprt. kun. St. Neimanas, "Mūsų Sparnų" vardu atsisveikinimo žodį tarė žurnalo redaktorius kurt. J. Kregždė. Laidotuvių apeigas atliko suprt. kun. P. Dilys. Didelis žmonių būrys palydėjo kuratorių M. Plepį į Tautines kapines.

H. D.

J. LUKOŠIUS

ERDMONUI SIMONAIČIUI ANTKAPIO ATIDENGIMAS

Prieš mirtį Erdmonas Simonaitis gyveno Hemsbache, kuris yra vos ketvertas kilometrų nuo Hüttenfeldo. Šiame kaime įsigytoje lietuvių nuosavybėje-Romuva, jau prieš 15 metų veikė Vasario 16 gimnazija ir yra įsikūrusi V. Vokietijos LB būstinė. Šios abi institucijos yra didelė trauka ne tik gyviems, bet ir mirusiems tautiečiams. Čia jau anksčiau buvo palaidota keletas lietuvių: buv. Kauno adv. ir V. Vokietijos LB pirm. dipl. teis. J. Bataitis; buv. Tautos Fondo pirm. dipl. agr. T. Šidiškis; St. Teiserskienė; B. Kleinaitė (tėvai gyvena Chicagoje); Rajauskienė ir J. Riteris. Erdmonas Simonaitis yra 7-tas ir pats žymiausias lietuvis, kurio palaikus (1969. III. 16)-urną su velionio pelenais, priglaudė Hüttenfeldo kapinės. Beveik po metų (1970. II. 21) įvyko lietuvių visuomenės aukomis įrengtos paminklinės antkapio lentos atidengimo iškilmės.

Diena pasitaikė labai lietinga. Iki pietų lietus pliupte pliupo. Nepaisant blogiausio oro, kapinių koplyčios pastogėje susirinko per 50 asmenų, buv. draugų, artimesnių ar tolimesnių velionio pažįstamų. Dalis jų atskubėjo net iš kitų kraštų.

Iškilmių organizatorius mkt. Fr. Skėrys pradėjo iškilmes malda. Visi kartu sukalbėjo "Tėve mūsų". Mkt. Skėrys priminė paskutines velionio dienas. 1968. XI. 2 Simonaitis buvo gražiai pagerbtas lietuvių visuomenės ir draugų Romuvoje ir Hemsbache surengtomis iškilmėmis. Mirė 1969. II. 24 ištiktas širdies smūgio Weinheimo gatvėje. Vasario 28 d. palaikai buvo paversti pelenais Mannheimo krematoriume. Po vienerių metų nuo didžiojo mažlietuvio mirties atidengiama kukli (švediško granito) antkapio lenta, nes velionio palaikai nežada čia visą laiką pasilikti. Kai Lietuva bus laisva, urna bus perkelta į tautines kapines Klaipėdoje. Kalbėtojas išreiškė viltį, jeigu jis pats negalėtų tesėti, tai jaunoji mažlietuvių karta turėtų jo pažadą įgyvendinti. Pareiškė padėką visiems tautiečiams čia Vokietijoje ir užjūryje, savo auka prisidėjusiems prie antkapio įrengimo. Pranešė, kad paminklinės lentos projektą padarė "Lietuvos Pajūrio" redakt. A. Lymantas iš Montrealio, Canada.

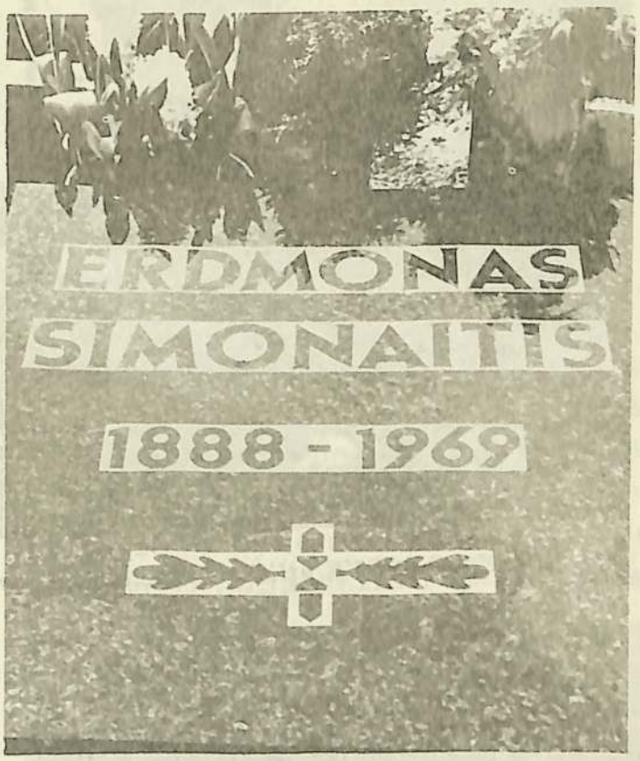

Mkt. Fr. SKĖRYS atlieka religines apeigas atidengiant Erdmonui Simonaičiui antkapį. *Nuotrauka kun. J. Dėdino*

Vliko pirm. dr. J. K. Valiūnas iš New Yorko atkreipė dėmesį, kad šios dienos oras atitinka susirinkusiųjų nuotaikas. Tačiau tvirtos asmenybės ir tautos ne nuotaikomis gyvena. Simonaitis paminklą pats pasistatė lietuvių širdyse ir istorijoje. Velionis siekė ne kovos, bet sugyvenimo su savo kaimynais. Jo palaikus priglaudė žemė tautos, kuriai jis norėjo pasakyti, jog kiekvienas žmogus, kiekviena tauta turi su savo kaimynais taip elgtis, kaip ji norėtų, kad su ja būtų elgiamasi. Kaip žmonės, taip ir tautos turi džiaugsmo ir liūdesio valandas. Nelaimės ištinka ne tik mažas, bet ir dideles tautas. Su visomis tautomis mes ieškome sugyvenimo, nepažeidžiančio mūsų teisių. Toks buvo ir velionio šūkis.

Dr. A. Gerutis iš Berno (Šveicarija) pažymėjo, kad Hüttenfeldas yra vieta, kur susitinka gyvieji lietuviai. Bet čia yra radę amžiną poilsio vietą ir keletas mirusiųjų mūsų tautiečių. Iškiliausias jųjų Erdmonas Simonaitis. Jo vardas auksinėmis raidėmis įrašytas į Lietuvos istoriją. Jis beveik prieš 50 metų parodė didelę drąsą ir patriotizmą, stodamas priekyje sukilimo, turinčio tikslą prijungti Klaipėdos kraštą prie motinos Lietuvos. Sukilimas savo tikslą pasiekė. Simonaičiui už savo patriotinę veiklą teko skaudžiai nukentėti, kai šiame krašte įsigalėjo jėgos garbintojai naciai. Velionis perėjo koncentracijos stovyklų pragarus, kurie neįstengė palaužti jo lietuviškos sąžinės ir širdies. Ir po karo jam padaryta skriauda nebuvo atitaisyta. Ši granito lenta gali pavirsti dulkėmis, bet Erdmono Simonaičio vardas liks mūsų tautos atmintyje, kol ji bus gyva. Kiekvienas lietuvis lenks galvą prieš šį kapą. Linkėjo, kad

velionio pelenai būtų nugabenti ten, kur jų tikroji vieta:auksiniame Baltijos pajūrio smėlyne.

Jonas Glemža iš Stuttgarto pareiškė pagarbą velioniui nuo organizacijų,kurias jis steigė ir kuriose dirbo, būtent:Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Labdaros draugijos,Lietuvių klubo,o taip pat ilgamečių bendradarbių ir bičiulių, kurie dėl ligos šiandien negalėjo atvykti: dr. P. Karvelio ir J. Norkaičio, snj. Glemžos žodžiais, Simonaitis bus gerbiamas ir minimas. Tenka tik apgailestauti, kad taip maža tėra jo įpėdinių mažlietuvių,kurių ir čia nedaug tesimato. Juk į Vokietiją atvyko jų apie 150,000. Pažadėjo tęsti ir plėsti tuos kelius, kuriais velionis ėjo.

Iškilmių organizatorius Fr.Skėrys perskaitė iš Clevelando,USA, gautą laišką, kuriame kaligrafiškai įrašytas šis tekstas:"Didysis ir Nepamirštamas Lietuvi, Erdmonai Simonaiti! Šiandieną šventinamas ir atidaromas Tau paminklas. Su visu nuoširdumu į šį Tavo atminimą jungiamės ir mes-JAV Clevelande reziduojančių ir veikiančių lietuvių organizacijų atstovai ir Klaipėdos laisvės sukilimo dalyviai. Tu savo pavyzdžiu, tėvynės meile, valstybiniu ryžtu ir neišnykstančios reikšmės tautiniais darbais rodai mums kelią į Lietuvos prisikėlimą ir naują, gražų rytojų. Lenkdami prie Tavo kapo galvas,liekame nepamirštamai dėkingi,ir budėsime dėl tėvynės laisvės taip, kaip kad Tu budėjai ir kovojai".(Seka 24 organizacijų atstovų 25 parašai ir Klaipėdos krašto laisvės sukilimo dalyvių 4 parašai).

"Lietuvos Pajūrio" red. A. Lymantas užsakė gėlių ant velionio kapo. Iš jo laiško buvo perskaityta ši ištrauka:"Tai jau metai,kaip Erdmono Simonaičio nebėra gyvųjų tarpe. Atrodo, lyg vakar dar su juo kalbėjomės ir dalinomės mažlietuvių rūpesčiais ir vargais. Šiandien liko gyvas tik jo balsas magnetofono juostelėse. Jis buvo neeilinis žmogus,visą savo gyvenimą užrašęs lietuvybei ir Mažajai Lietuvai. Mane ypatingai imponavo vienas jo charakterio bruožas:kovoti,gyventi ir džiaugtis atsiektais laimėjimais, o iš kitos pusės-kantriai nešti likimo uždėtus persekiojimus ir būti patenkintu savo gyvenimo vakaru, nors jis buvo ir nedatekliais atžymėtas.

Per Lietuvos Nepriklausomybės minėjimą sėdi (iš k. į d.): Vasario 16 gimn. dir. V. NATKEVIČIUS, VLIK'o pirm. dr. J. K. VALIŪNAS, Federalinės Vokietijos Bundestago narys prof. dr. H. G. SCHACHTSCHABEL.... Nuotrauka mkt. Fr. Skėrio

Per Lietuvos Nepriklausomybės minėjimą Aldona ŠADUIKYTĖ (5 kl.) įteikė Federalinės Vokietijos Bundestago nariui prof. dr. H. G. SCHACHTSCHABEL tautinę juostą. Nuotrauka mkt. Fr. Skėrio

Toks jis man liks atmintyje ir kol ateinančios kartos jam atidengs kapo paminklą ąžuolų paunksnyje, gražiame Nemuno ir Pajūrio krašte. Tebūnie globojama ir saugojama ši laikinoji jo atilsio vieta Hüttenfelde, netoli lietuvių kultūros židinio Vasario 16 gimnazijos".

Lietuvių Ev. Tarybos pirm. kun. K. Burbulys iš Chicagos savo laiške priminė praeitos vasaros dieną, kai jis lenkė galvą prie Erdmono Simonaičio kapo ir linkėjo, kad šaltas granito paminklas primintų Lietuvos vaikams, jog reikia mylėti Tėvynę gyvenimu ir darbais.

Prof. dr. Z. Ivinskis iš Bonnos laiške Erdmono Simonaičio fondo komitetui išreiškė pasitenkinimą, kad žymusis Mažosios Lietuvos veikėjas, kuris yra nusipelnęs reikšmingo paminklo gimtojoje žemėje, neuždelsiant susilaukė antkapio, ženklinančio vietą, kur ilsisi jo palaikai. Užtikrino, kad velionio prisiminimas ilgai bus gyvas lietuvių tautoje.

Iškilmių proga laiškus atsiuntė: med. dr. V. W. Didžys iš Altonos (Australija); M. Nagys iš Chicagos; Ignas Smigelskis (sukūręs tai dienai eilėraštį) iš V. Vokietijos; Irma Milerienė iš Waldmühlbacho; M. Martinaitis iš Heidelbergo; dr. J. Remeika iš Mannheimo; Meižys iš Wiesbadeno; J. Matulaitis iš Grafenwöhr ir kt.

* * * * *

Tos pačios dienos vakare, Romuvoje, įvyko 52-ųjų Lietuvos nepriklausomybės atstatymo metinių minėjimas, sutraukęs per 200 asmenų. Pagrindinę kalbą pasakė Federalinės Vokietijos Bundestago narys prof. dr. H. G. Schachtschabel iš Mannheimo (socialdemokratas). Vliko pirm. dr. J. K. Valiūnas iš New Yorko, pasveikino susirinkusius ir padėkojo vokiečių vyriausybei už gimnazijai teikiamą didelę paramą. Iškiliųjų svečių tarpe matėsi dr. H. Buddensieg (Donelaičio "Metai" vertėjas į vokiečių kalbą), dr. A. Gerutis, Vokietijos Krašto Valdybos ir Tarybos nariai, kaimynų latvių ir estų atstovai ir apsčiai garbės svečių vokiečių. Buvo atlikta įspūdinga programa. Šventė praėjo iškilmingoje ir pakilioje nuotaikoje. Iškilmes aprašė kaimyninių vietovių laikraščiai pailiustruodami foto nuotraukomis

M. KARAŠA

KARININKĄ JONĄ EIDUKĄ PRISIMINUS

Lietuvių tauta Sibirą mini kaip Rusijos tolimą šiaurės kraštą, kuriame lietuviai patyrė daug vargo, skaudžių kentėjimų, nepakeliamų gyvenimo sąlygų ir kaip kankinimų bei genocidinio naikinimo egzekucijų vietą. Jau po Lietuvos-Lenkijos padalijimo, vėliau po 1831 m. sukilimo ir ligi šiai dienai lietuviai tremiami į tolimą, atšiaurų Sibirą už tai, kad nori būti laisvi ir nepriklausomi.

Šiame rašinyje prisiminsime prieš penkiasdešimt metų Sibire įvykusį skaudų ir kruviną įvykį. Tai pirmo atskiro Sibiro lietuvių Vytauto Didž. bataliono sunaikinimą 1919 m. gruodžio mėn. Ten buvo nukankintas tarpe kitų lietuvių kariškių ir karininkas Jonas Eidukas.

Nebuvau to įvykio liudininku, todėl apsirubežiuosiu kankinio karininko Jono Eiduko, mūsų Bažnyčios nario, prisiminimu. Mudviejų gyvenimo takai susibėgdavo nuo pat vaikystės dienų, kurias praleidome tame pačiame Paberžių kaime. Kartu bridome į Medeikių pradžios mokyklą, kartu lankėme Biržų miesto vidurinę mokyklą, -metus gyvendami viename kambaryje ir, pagaliau, kartu su ginklu kovojome prieš komunizmą Sibiro begalinėse platumose.

Karininkas Jonas Eidukas gimė 1893 m. (?) Paberžių km., Biržų vls. ir aps., vidutinio ūkininko keturių vaikų šeimoje. Nuo pat mažų dienų Jonas turėjo sunkų gyvenimą. Tėvų ūkyje ištikęs gaisras sunaikino visus trobesius. Nebaigęs pradžios mokyklos, kuri 1905 m. dėl revoliucijos buvo uždaryta, berniukas Jonas išvyksta į Rygą ieškoti uždarbio, kad galėtų pagelbėti tėvams atsistatyti. Jonas buvo aukšto ūgio, stambaus kūno sudėjimo ir atrodė suaugesnis už turimus metus. Kiekvieną ankstyvą rytą vienašiu vežimėliu į krautuves ir pirkėjams į namus išvežiodavo kepyklos gaminius. Laisvalaikiu, kurio mažai turėjo, mokėsi.

Sužinojęs, kad 1908 m. rudenį Biržuose atsidaro keturklasė mokykla, Jonas tų metų vasarą grįžta iš Rygos. Kiek pasiruošęs, išlaikė įstojamuosius egzaminus į Biržų miesto mokyklą. Mokslas jam sekėsi gerai, kas metai be sunkumų pereidavo iš klasės į klasę. Jono bendraklasis, buvęs mūsų Bažnyčios Kolegijos prezidentas Motiejus Tamulėnas, snj., apie jį taip atsiliepia: "Jis buvo ramaus būdo, niekada mokinių pasilinksminimuose nesirodydavo. Buvo rimtas vyras, darbštus, pareigingas ir žinojo, kad mokykla yra tam, kad ten pasisemti mokslo". Koks Jonas buvo jaunystėje, toks jis pasiliko ir per visą gyvenimą.

1912 m., sėkmingai baigęs mokyklą, išvyko į Sibirą, kur tikėjosi greičiau gauti geriau apmokamą tarnybą. Ten, Tomsko mieste, Sibiro apgyvendinimo valdyboje (pėrėsėlėnčeskojė upravlėnijė), tarnavo Daukniškių km. Povilas Dagys, vėliau buvęs "Lietūkio" vyr. direktorius. Pastarasis parūpino Eidukui tarnybą toje valdyboje.

I Pasaulinio karo frontui 1915 m. slenkant Lietuvos link, Jonas parvyksta atostogų į gimtąjį kaimą ir grįždamas atgal pasiima į Tomską tėvus ir dvi seseris. Brolis Krisius jau buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. Netrukus mobilizuojamas ir Jonas. Jis baigė karo meto karininkų mokyklą ir tarnavo caro kariuomenės dalyse, pasiekdamas poručiko laipsnį. Rusijos revoliucija jį užtiko Brensk mieste.

1917 m. lapkričio mėn. parvykęs iš Galicijos fronto atostogų į Tomską, kažkuriame lietuvių parengime netikėtai sutikau Joną Eiduką. Kai bolševikinė revoliucija pasiekė Tomską, daugumas karininkų buvo atleisti, o kai kurie ir suimti. Sutartinam apsisaugojimui, įspėjimui iš anksto apie galimus persekiojimus ir kad turėti užsiėmimą, buvo suorganizuota darbo artelė. Ją sudarė įvairių laipsnių karininkai ir kiek aukštesnės padėties civiliniai tarnautojai. Artelės vadovybės tarpe buvo ir J. Eidukas. Jo žinioje buvo darbų paskirstymas. Čia reikėjo sumanumo ir įžvalgumo, kokiems darbams, kokį grupės sąstatą sudaryti, kad būtų saugu, atsižvelgiant į buvusią komunistinę miesto administraciją. Daugiausiai teko upės uoste pakrauti ir iškrauti laivus. Artelė turėjo žinių skyrių, kuris rinkdavo žinias ne tik apie darbų paklausą, bet ir apie komunistinės administracijos žygius, numatomus veiksmus bei patvarkymus. Dėka to skyriaus buvo tiksliai sužinota naktis, kada bus suiminėjami karininkai ir aukštesni tarnautojai. Toji naktis buvo pavadinta Varfolomėjaus vardu. Per artelės narius buvo įspėti karininkai tą naktį namuose nenakvoti. Praėjus revoliuciniam karščiui ir kiek sunormalėjus miesto tvarkymui, artelė 1918 m. pradžioje buvo išformuota.

Sibiro laikinajai valdžiai (ne bolševikinė) paskelbus mobilizaciją, iš tarnybos geležinkelio stotyje Bolotnaja atvykau į Tomską. Čia susitikau J. Eiduką, kuris jau buvo mobilizuotas ir paskirtas į formuojamą kavalerijos atsargos, vėliau pasivadinusį Tomsko gusarų, eskadroną ūkio vedėju. Eskadronas formavosi netoli miesto esančiame dvare, kur buvo auginami arkliai. Ūkio vedėjo pareigose J. Eidukas parodė savo sumanumą ir sugebėjimus administracinėje ir organizacinėje srityse. Į tą eskadroną ir aš buvau paskirtas. Eskadronas suformavo ir apmokė dviejų eskadronų sąstatą, kurie buvo pasiųsti į frontą prieš bolševikų raudonąją gvardiją prie Volgos upės. Dar prieš bolševikų revoliuciją iš Austrijos armijos belaisvių čekų buvo suformuota ir apginkluota pora divizijų. Kai bolševikų valdžia atsisakė juos ginkluotus praleisti į Čekiją, tada čekai sukilo ir nutarė prasiskinti kelią per Sibirą. Prie jų prisidėjo ir sukilę Sibiro gyventojai, kad išsivaduoti iš komunistinės diktatūros. Tokiu būdu susidarė Sibiro laikinoji demokratinė vyriausybė, kuri pripažino visoms Rusijos tautoms apsisprendimo teisę.

1919 m. vasarą eskadronas buvo išformuotas. Aš su J. Eiduku

buvome paskirti į kariuomenės vado generolo Gaidos (čeko) asmeninės apsaugos batalioną Ekaterinburgo mieste. Rusai generolai buvo nepatenkinti, kad čekas vadovauja visai armijai. Jų pastangų dėka gen. Gaida nuo vado pareigų atsisakė, o čekų korpusas palaipsniui iš fronto atsipalaidavo. Jų vietą užėmė naujai suformuotos rusų kariuomenės dalys. Mudu buvome paskirti į Ekaterinburge naujai formuojamą diviziją. Jonas likosi divizijos štabo intendantūros skyriuje, aš išvykau su I pulku į frontą ties Elabuga miestu. Be čekų naujai suformuota rusų kariuomenė nepajėgė atsilaikyti prieš raudonąją armiją ir prasidėjo atsitraukimas, vėliau virtęs netvarkingu ir masiniu.

Iš prietelių sužinojau, kad Novo-Nikolajevsko mieste formuojamas lietuvių batalionas. Nedelsdami abu padavėme pareiškimus persikėlimui. J. Eidukas sutikimą iš divizijos gavo netrukus ir rugpiūčio mėn. traukiniu išvyko į lietuvių batalioną. Mano pulko vadas čekas įkalbinėjo mane su juo kartu persikelti į čekų dalinius, pasikrovusius į traukinius, pasitikint šiuo keliu su jais pasiekti savas tėvynes. Aš gi tą kelionę norėjau atlikti su savaisiais-lietuviais. Į lietuvių batalioną išvykau rugsėjo mėn. pabaigoje iš pulko gautais arkliais, nes geležinkelis buvo užkimštas bėgančia adm. Kolčako armija ir čekų traukiniais-ešalonais.

Vienos dienos kelionės atstume nuo lietuvių bataliono stovėjimo vietos sužinojau, kad batalionas, įvykus išdavimui, Rogovo telkinio komunistinių partizanų buvo užpultas ir nuginkluotas. To užpuolimo metu karininkas Jonas Eidukas, kartu su kitais 7 kariais, komunistinių partizanų buvo suimtas. Sužvėrėję banditai juos visus nuogai nurengę, per gilų sniegą, prie Sibiro didžiausio speigo, raiti nusivarė keletą kilometrų į kaimo kapines ir gyvus su kardais sukapojo. Toji baisi egzekucija įvyko 1919 m. gruodžio 9 d. Čerenuškino kaimo kapinėse. Jonas Eidukas batalione ėjo ūkio kuopos vado pareigas. Buvęs I-jo Sibiro Liet. Vytauto D. bataliono vadas adv. P. Linkus š. m. man rašytame laiške taip atsiliepia: "Karininką Joną Eiduką dar gyvai prisimenu. Jis buvo ramaus būdo, labai taktiškas ir darbštus vyras, visad punktualus ir laikąs savo žodį. Jis žymiai prisidėjo prie organizavimo ir vadovavimo ūkio kuopai".

Karininkas Jonas Eidukas ir visi kartu su juo nužudytieji kariai yra verti mūsų pagarbos ir prisiminimo, lygiai kaip ir žuvusieji kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės. Vienų ir kitų buvo didžiausias ir nuoširdžiausias troškimas iškovoti ir ginti tėvynės laisvę ir nepriklausomybę. Sibiro bataliono kariai yra vieni iš pirmųjų, jei ne patys pirmieji, žuvę kankinių mirtimi nuo nuožmaus lietuvių tautos kankintojo-rusiškojo komunizmo. Po nužudymo, jų kūnus pridengė Sibiro gilus sniego klodas ir jų amžino poilsio vieta svetimoje žemėje nežinoma.

Skaudžiu ir giliu nusiminimu prisimenu savo mielą draugą Joną ir šiuo rašiniu primenu apie jį kitiems.

Jonas KUTRA

VAKARŲ EUROPĄ APLANKIUS

Išgyvenus 22 metus JAV, praeitais metais teko vėl nuvykti į senutę Europą ir pavažinėti po įvairias valstybes. Kaip ir galima buvo laukti, Europą, ypač V. Vokietiją, radau tokią, kokią teko pažinti prieš II Pasaulinį karą, tik gal daugiau atsijauninusią ir sumodernėjusią-nauji gyv. pastatai, nauji fabrikai ir jų moderniški įrengimai. Skirtumas gal tas, kad dabar jaučiasi daug didesnė JAV įtaka-anglų kalba, reklamos, kai kurie papročiai, muzika ir pan. Apskritai, su JAV doleriu ir anglų kalba visoje Europoje galima gerai išsiversti ir lengvai susikalbėti.

Kadaise, būnant studentu, kai kelionė iš Šiaulių į Biržus siauruoju traukinuku trukdavo 10 ir daugiau valandų, atrodė, kad tikrai turime reikalą su ilgomis distancijomis. Dabar, išgyvenus ilgesnį laiką JAV, Europa atrodo tokia maža, viskas taip arti ir lengvai pasiekiama. Tikrai, susisiekimas -vietiniai ir tarptautiniai traukiniai, autobusai ir lėktuvai, -yra puikiai sutvarkytas. Automobilis Europoje taip pat nėra tiek reikalingas, kaip kad šiame krašte.

Man teko pravažiuoti su "Globus" kompanijos grupe visą Italiją, Graikiją, ir Jugoslaviją. Kaip turtinga Europa savo istoriniais paminklais, meno turtais! Vaikščiojant po muziejus, stebint tuos paminklus, klausantis "gidų" aiškinimų, tikrai susidaro įspūdis, kad JAV dar yra labai neturtingos savo istorija, skurdžios savo dvasiniais turtais. Pagaliau, nėra daug ko ir stebėtis, nes tai yra naujas kraštas, sugebėjęs iškilti tik savo materialinėmis gėrybėmis. Apžiūrint Italijos, ypač Graikijos istorines vietoves, labai pasigedau daugiau mitologinių žinių, kurios nuo gimnazijos laikų išgaravo iš galvos, o dabar būtų labai pravertusios. Tada ir kiekvienas paminklas būtų palikęs gilesnį įspūdį ir pats apžiūrėjimas būtų naudingesnis.

Klausantis vadovų aiškinimų, atlankant Italijos ir Graikijos istorines vietoves, susidaro įspūdis, kad visa žmonijos istorija-tai nesibaigiančių kovų ir žudynių grandinė. Prieš Kristų, dievai kovojo savo tarpe, karaliai ir kunigaikščiai žudė savo kaimynus, grobė jų žemes. Vėliau buvo persekiojami ir kankinami krikščionys, Romos Katalikų Bažnyčia žudė ir kankino "klaidatikius" (inkvizicija), popiežius laimino karalių ir kunigaikščių karo žygius, kurie kariavo su kaimynais, tenkino savo ambicijas ir pan. Šie karai ir kankinimai, deja, tebesitęsia ir šiandieną. Krikščionybė nepajėgė panaikinti karų ir visus sutaikyti.

Būnant Vokietijoje, būtinai norėjosi atlankyti ir mūsų vieninteli laisvajame pasaulyje kultūrinį židinį-Vasario 16 gimnaziją Huettenfelde. Buvo atostogų metas, mokiniai buvo išvažinėję. Bendrabu-

„Mūsų Sparnų" bendradarbis kurt. teis. Jonas KUTRA Milano katedros aikštėje.

čio pastate vyko pagrindinis elektros laidų remontas. Gimnazijos direktorius V. Natkevičius buvo labai malonus viską aprodyti ir paaiškinti. Gimnazijos pastatas yra naujas, klasės šviesios ir pakankamai erdvios. Numatomas pastatyti ir naujas bendrabutis. Šalia gimnazijos yra gražus parkas pasivaikščiojimams ir sportui.

Kaip žinia, čia veikia evangelikų ratelis, vadovaujamas labai energingo mkt. Fr. Skėrio, su kuriuo, deja, neteko susitikti. Be mūsų aukų, gimnazija yra remiama ir V. Vokietijos vyriausybės. Kiek anksčiau buvo aktualus lėšų klausimas, tiek dabar, pasak direktoriaus, darosi aktualus kitas reikalas - pakankamas mokinių skaičius. Kaip teko skaityti Vokietijos Lietuvių Bendruomenės pareiškimą, gimnazijos mokinių skaičių neigiamai veikia dvi aplinkybės: mūsų, išeivių, turtėjimas ir nutautėjimas. Ar ne keista ir ar ne skaudu?

Turime dėti visas pastangas, kad ši mūsų kultūrinė įstaiga kuo ilgiausiai išsilaikytų. Gimnazijos vadovybės yra pageidavimas, kad šią gimnaziją lankytų ne tik Europoje gyvenančių mūsų tautiečių vaikai, bet kad iš visų pasaulio kraštų tėvai pasiųstų savo vaikus į Vasario 16 gimnaziją. Ji turi pilnas Vokietijos aukšt. mokyklų teises. Mokslas ir pragyvenimo išlaidos čia būtų tikrai pigesnės, kaip kad kraštuose su aukštesne valiuta. Vaikai gerai išmoktų lietuvių ir vokiečių kalbas, aplankytų ir pažintų žymesnes Europos vietas. Bendrabutyje vaikai turėtų gerą priežiūrą, sveiką maistą ir gerą orą. Čia daugiau kreipiamas dėmesys ir į vaikų auklėjimą. Visų pareiga yra apie tai pagalvoti ir tėvus paskatinti prisidėti prie šios institucijos išsilaikymo.

Grįžtant iš gimnazijos į Wiesbadeną, kur teko ilgiau pagyventi, aplankiau ir Wormsą. Čia imperatorius Karolis V. pareikalavo M. Liuterį pasiteisinti šio miesto seime. M. Liuteris buvo reikalaujamas atšaukti savo raštus. Jam nesutikus, imperatorius paskelbė Wormso ediktą, kuriuo Liuteris buvo paskelbtas "beteisiu asmeniu", kurį kiekvienas galėjo laisvai nužudyti. Šiam įvykiui atminti Wormse yra pastatytas įspūdingas paminklas su Liuterio didžiule statula.

V. Vokietijoje yra pavyzdingai sutvarkytas bažnyčių šalpos reikalas. Mokant valstybinius mokesčius, valdžios įstaigos 10% pasiunčia bažnyčių vadovybėms, jeigu tas asmuo yra prisirašęs prie tos ar kitos bažnyčios. Yra statoma ir naujų bažnyčių, nors į pamaldas mažai tesilankoma. Jaučiasi tam tikra apatija bažnytiniam gyvenimui. Bent tokį įspūdį aš įsigijau, atsilankęs Wiesbadene į liuteronų pamaldas.

Vokietijoje ir kitur metasi į akis labai gražiai užlaikomos kapinės: gėlės, paminklai, takeliai visur pavyzdinga priežiūra. Tai tikri parkai. Austrijoje teko matyti daugelį katalikų bažnyčių, o šalia jų kapines su ištisa eile kryžių ir "smūtkelių", kaip kad ir mūsų Lietuvoje.

Važinėjant po laisvus kraštus, nekartą prisiminė ir mūsų pavergtas kraštas, kuris taip buvo arti, bet, deja, kurį tik mintimis tebuvo galima atlankyti. Baigiant šį įspūdžių pluoštą, norisi patarti kiekvienam, jei tik sąlygos leidžia, nuvykti į senutę Europą, prisiminti jos turtingą istoriją, atlankyti istorines vietas, pasigrožėti jos turtingais muziejais, parkais ir pan. Žmogus pasijunti buvęs kitame pasaulyje; grįžti pavargęs, bet kažkaip įsigijęs naujų dvasinių jėgų.

* * *

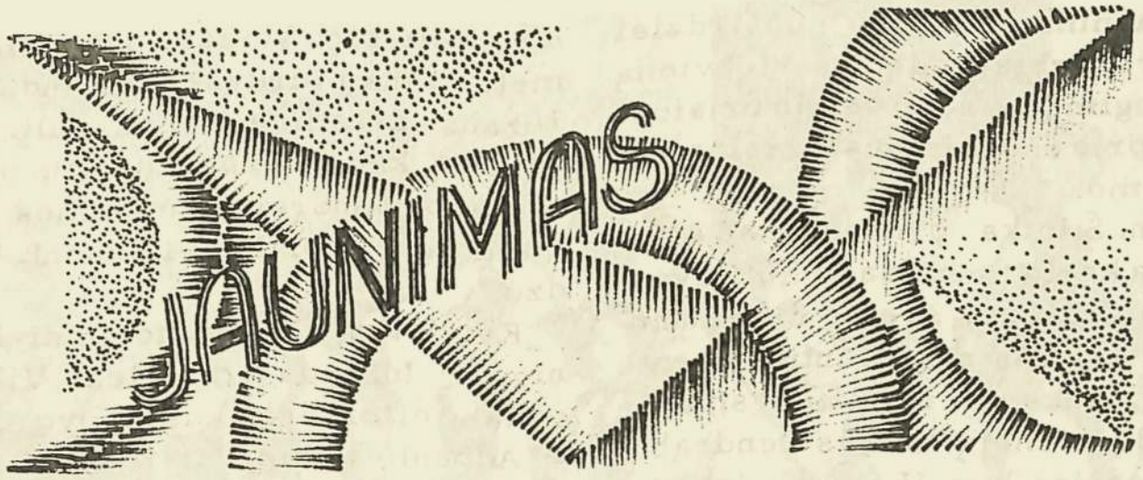

Fr. SKĖRYS

1969 M. KALĖDOS VASARIO 16 GIMNAZIJOJE

I. ADVENTAI

Advento metu, 1969 m. gruodžio 13 d., mokiniai buvo susirinkę pasistiprinti dvasiškai. Apmąstymui vadovavo kun. J. Urdzė ir mkt. Fr. Skėrys. Valgyklos stalus puošė degančios žvakutės ir kava su pyragaičiais. Pokalbiai vyko Evangelijos minčių aiškinimu ir religinių giesmių giedojimu bei maldomis.

Naujieji bažnytiniai metai prasideda su pirmu Adventu. Apie to laiko reikšmę krikščionims, apie malonę, išganymą ir Kristaus artybę plačiai kalbėjo kun. J. Urdzė. Jis ypatingai ragino jaunimą, kad jie ieškotų Kristaus artybės, nes Jis nori mus visus sugrąžinti pas gyvąjį Dievą. Apmąstymo valandėlėje dalyvavo: katalikų kapelionas kun. Stasys Šileika, berniukų bendrabučio vedėjas kun. H. Šulcas, skautų atstovai-Šiuselis Manfredas (8 kl.) ir Zutautaitė Kristina (6 kl.); ateitininkų atstovai-Palavinskas Ričardas (8 kl. -tos organizacijos pirmininkas) ir Dauknys (5 kl.). Evangelikų Jaunimo Ratelio vadovas mkt. Fr. Skėrys, atidaręs šią kuklią ir jaukią Advento šventę, padarė trumpą ratelio metinės veiklos apžvalgą. Labai apgailestavo, kad šioje šventėje pasigendama buv. gimn. katalikų kapeliono kun. J. Riaubūno, kuris Advento šventėse nuolatos dalyvaudavo. Jis 1969 m. liepos 24 d. iš Hüttenfeldo išvyko į Italiją, į lietuvių salaziečių vasarvietę Alpėse. Tų metų liepos 27 d. kun. Jonas Riaubūnas apie 15 val. vienmarškinis, persimetęs per petį foto aparatą, išėjo pasivaikščioti. Išėjo ir... nebegrįžo. Jo ieškojo apie 60 asmenų: policija, kariškas malūnsparnis, kalnų vadovai, vietiniai gyventojai ir kt. Visos dėtos pastangos nedavė jokių rezultatų. Kun. Riaubūno byla vietos Italijos policijoj tebėra atvira ir jis laikomas dingusiu. Netekome tokio, palyginti, jauno lietuvio, išsilavinusio darbuotojo ir didelio toleranto. Jis su mkt. Fr. Skėriu

ir Jaunimo Rateliu nuoširdžiai bendradarbiavo, lankė kiekvieną parengimą ir savo veikla prisidėdavo prie ekumeninės dvasios pagilinimo.

Kun. Šileika priminė, kad jam pirmą kartą tenka dalyvauti evangelikų Advento šventėje ir palinkėjo visiems palaimintų Advento dienų, linksmų ir džiaugsmingų Kalėdų švenčių. Naujas bendrabučio vedėjas kun. H. Šulcas dėkodamas priminė visiems Dievo meilę Advento metu. Advento žvakės liepsnelė tegu šviečia per ištisus metus mūsų širdyse primindama Jėzaus artėjimą į šį pasaulį. Jis pasiūlė, kad gimnazijoj būtų pravedamos bendros ekumeninės pamaldos, kam pritarė ir kun. J. Urdzė.

Ketvirtos klasės mokiniai-Henigaitė Ingryda ir Bolcas Vilius pasakė eilėraščių, kurie buvo skirti Advento laikui.

Susikaupimo valandėlė baigta giesme ir malda.

* * *

II. EGLUTĖ

Romuvoje ilgesnę tradiciją, negu kūčios, turi Kalėdų atostogų išvykstančių mokinių atsisveikinimas ir apdovanojimas. Šis parengimas visada pasižymėjo aukšto lygio programa, sutraukiančia į pobūvį ne tik savuosius, bet ir didelį būrį svečių. Ir šiemet Kalėdų eglutei buvo uoliai ruoštasi. Į pranešimus apie ruošiamą eglutę su prašymu ją paremti, atsiliepimas buvo gyvas. Aukų suplaukė apsčiai. Jos pripildė Kalėdų senio maišą skanumynais. Programai uoliai ruošėsi gimnazijos muzikos ir žodžio meno pajėgos. Rengėjų sparnuotas viltis gerokai apkarpė gripo epidemija, paguldžiusi į lovą pagrindinius aktorius.

Eglutės pobūvis įvyko 1969 m. gruodžio 20 d. Programai, jau 15 metų iš eilės, vadovavo mkt. Fr. Skėrys, kuris sausakimšai salei pristatė garbinguosius svečius ir pakvietė trijų tautybių atstovus (lietuvių-dir. V. Natkevičių, amerikiečių- mkt. Haun ir vokiečių-kaimyninio Lampertheimo katal. kun. Maday) uždegti dail. Krivicko gražiai išpuoštą eglutę. Kapelionas kun. St. Šileika perskaitė vysk. A. L. Deksnio šventinį Kalėdų sveikinimą.

Dir. V. Natkevičius sveikinimo žodyje pažymėjo, kad didžiųjų švenčių džiaugsmą temdo dovanų sriautas ir biznis. Tikrosios Kalėdų prasmės reikia ieškoti Betliejuje, kur dievybė susijungė su žmogiškumu. Žmogus tapo išaukštintas ir jo žvilgsnis nuolat krypsta į aukštybes. Tardamas žodį vokiškai, pasveikino visus svečius, ypač vokiečių spaudos atstovus ir padėkojo už jų rodomą dėmesį lietuvių gimnazijai, lietuvių tautai bei jos kultūrai. Priminė, jog mūsų tauta suskaldyta ir ši gimnazija yra vienintelė tokio lygio lietuvių mokykla Vakaruose. Joje besimoką lietuviukai turi galimybę savo kultūrą ir gyvenimo būdą sujungti su vakarietišku. Vasario 16 gimn. absolventų uždavinys yra tapti Rytų ir Vakarų sintezės nešėjais: švelninti tarp abiejų kultūrų besireiškiančią įtampą, tapti tiltu tarp Rytų ir Vakarų.

Vasario 16 gimnazijos choras, vadovaujamas muzikos mkt. Kazio MOTGABIO, dainuoja Lietuvos Nepriklausomybės minėjime.

Mkt. Skėrys sveikinimo žodyje pastebėjo, kad šiandien čia yra susirinkę trijų tautybių ir dviejų religijų žmonės-amerikiečiai, vokiečiai ir lietuviai, -katalikai ir evangelikai, bendrai švęsti kalėdinio prieššvenčio. Kvietė prie Betliejaus prakartėlės paduoti vienas kitam ranką.

Lampertheimo katalikų klebonas Maday savo žodyje nurodė, kad šiuo metu vykdomas vad. krikščionybės numitologinimas. Kalėdos nėra joks mitas, bet istorinė tiesa.

Vokietijos LB vald. pirm. inž. J. K. Valiūnas linkėjo mokiniams ir mokytojams susilaukti ateinančiais metais geresnių darbo sąlygų, -naujos bendrabučio statybos. Direktoriui įteikė Schwetzingeno 8593 LS liet. darbo kuopos vyrų auką Vasario 16 gimn. 600 DM. Pianistė iš Mannheimo K. Büttner meistriškai paskambino Schumano Berną Ruprechtą (Knecht Ruprecht). Solistė Mar. Panse-Šimaniukštytė iš Kölno vokiškai padainavo dvi arijas iš Humperdincko operos "Hänsel und Gretel" ir lietuviškai Gruodžio "Lopšinę". Solistė ir pianistė buvo apdovanotos gausiomis katutėmis ir gėlėmis. Diana Montvilaitė (5 kl.) paskambino I dalį Clementi sonatinos C-Dur. Aldona Gumuliauskaitė (6 kl.) padeklamavo B. Brazdžionio "Kalėdų varpus". Muz. mkt. vadovaujamas mišrus mokinių choras pagiedojo J. Siniaus "Šiandien gimė Jėzus Kristus", Fr. Gruberio "Tyli naktis, šventa naktis" (vokiškai,

angliškai ir lietuviškai), prancūzų liaudies giesmę "Skamba giesmės" ir nežinomo kompozitoriaus "Ateikit, ateikit į Betliejų". Tris paskutiniąsias giesmes harmonizavo K. Motgabis.

Ričardas Maurukas (3 kl.) padeklamavo vokiškai R.E. Prutzo "Kūčių vakarą". Mišrus mokinių choras, gripo epidemijos žymiai sumažintas, antru atsikvėpimu angliškai pagiedojo Fr. Händelio "Džiaukis pasauli" (Joy to the world), lietuvių liaudies giesmę "Tyliąją naktį", M. Pratoriaus "Žinau aš skaisčią rožę" ir F. Mendelson-Bartoldi "Gieda giesmes angelai". Uwe Mustaikis (4 kl.) angliškai padeklamavo "Betliejų".

M. Panse-Šimaniukštytė padarė staigmeną: padainavo programoje nenumatytą populiarią "Mano sieloj šiandien šventė". Savo tolimą kelionę ir dainą ji paaukojo šiai gimnazijai, už vargą ir išlaidas nepaimdama nė cento.

Kun. St. Šileikos vadovaujamas muzikos instrumentų kvartetas pagrojo 5 kalėdines lietuvių giesmes: "Tyliąją naktį", "Sveikas, Jėzau, gimusis", "Betliejuj gimė Kūdikėlis", "Gul šiandieną" ir "Garbė Dievui aukštybėse". Akordeonu grojo Ant. Šiugždinis, trimitą pūtė Romas Žaliukas, klarnetą Rič. Maurukas ir gitara grojo Gustaitis. Kvartetas pasirodė pirmą kartą.

Eglutė per kalną kalėdinių dovanų vos buvo matyti. Kalėdų senis buvo ilgas, kaip smilga, baltas, kaip žydinti obelis. Atvykdamas atsinešė ir saują rykščių neklaužadoms. Netrukus paaiškėjo, kad

Vasario 16 gimn. mokinės Kristina ŽUTAUTAITĖ (6 k.), Kristina RAMANAUSKAITĖ (3 k.) ir Marina NORMANTAITĖ (5 kl.) šoka kepurinę.

Po ekumeninių pamaldų kavutės metu kalba gimn. dir. V. NATKEVIČIUS. Priekyje 6 kl. mokinės: M. KURŠYTĖ ir K. ŽUBONKAITĖ.

Kalėdų senis, nors kalbėdamas ir stenėjo, bet buvo aiškiaregis. Jis žinojo, kuris berniukas ir kiek per dieną cigarečių surūko, kur ir kiek alaus išgeria ir visas kitas nuodėmes ne tik berniukų, bet ir mergaičių. Užtat šaukiamos kai kurios nedrįso ateiti dovanų atsiimti. Berniukai buvo drąsesni, bet užtat gavo rykščių. Gerus mokinius savo tėviška ranka paglostė. Dovanų buvo daug ir jų pakako ne tik gimnazijos, bet ir amerikiečių mokiniams, kurie su savo mokytoja atvyko iš Mannheim-Käfertalio, ir dar visų svečių vaikučiams.

Gavę dovanas, vieni su tėveliais tuoj išvyko namo, o kiti skubėjo į geležinkelio stotį. Rytojaus dieną bendrabutis jau buvo ištuštėjęs. Romuvą sukaustė šaltis ir gripas. Ji vėl atgys, kai po Kalėdų atostogų suklegės linksmi jaunųjų gyventojų balsai.

Į kalėdinę eglutę savo korespondentus, o kai kurie ir foto reporterius, buvo atsiuntę šie vokiečių dienraščiai: "Mannheimer Morgen", "Lampertheimer Zeitung", "Darmstädter Echo", "Weinheimer Nachrichten", "Odenwälder Zeitung", "Frankfurter Neue Presse". Septyni vokiečių laikraščiai plačiai aprašė Vasario 16 gimnazijos kalėdinę eglutę ir įsidėjo net keletą nuotraukų.

PIRMOS EKUMENINĖS PAMALDOS

Abiejų konfesijų tikybos dėstytojams sutarus, 1970. I. 25 buvo surengtos pirmos ekumeninės pamaldos. Katalikų moksleivių kapelionas kun. S. Šileika pravedė liturgiją, evangelikai mokiniai M. Kuršytė (6 kl.) ir G. Radionovas (9 kl.) paskaitė tai dienai parinktus tekstus iš Biblijos, o ev. moksleivių kapelionas kun. J. Urdzė pasakė gražų pamokslą apie 8 talentus iš Mato Evangelijos. Visi mokiniai ir suaugusieji giedojo ir meldėsi kartu.

IV Pasaulio Bažnyčių Tarybos suvažiavime 1968 m. Uppsaloje

visi krikščionys priėjo išvados, kad reikia atstatyti visų krikščioniškų Bažnyčių vienybę ir broliškai kartu dirbti. II Vatikano susirinkime irgi buvo prieita išvados, kad reikia bendradarbiavimo ir dialogo su kitomis krikščioniškomis Bažnyčiomis. Gimnazijoj tai buvo pirmas bandymas, kurį reikia laikyti pasisekusiu.

Kavutės metu ev. jaun. ratelio vadovas mkt. Fr. Skėrys trumpais bruožais apibūdino liet. liuteronų Vyr. Bažnyčios Tarybos istoriją. Lietuviai evangelikai nėra palaida grupė, bet organizuota, sąmoninga plačiosios krikščioniškos visuomenės dalis. Ji yra pilnateisė Psaulio Liuteronų Sąjungos (LWF) narė.

Toliau mkt. Fr. Skėrys pabrėžė: "Mūsų gimnazija gali būti stipri, veikli ir pažangi, jei visi persiimsime bendradarbiavimo dvasia, nepaisydami mūsų pasaulėžiūrinių bei konfesinių skirtumų. Mus visus jungia ir ateityje jungs faktas, kad esame vaikai vienos lietuvių tautos ir tos pačios gimtosios žemės, kurios mes neatsižadame ir niekuomet neatsižadėsime. Jei krikščionių pagrindinis dėsnis sako: "Mylėk savo artimą, kaip pats save", tai kas gali būti mums artimesnis, negu lietuvis-savos tautos sūnus ar dukra-ir mūsų tėvų žemė Lietuva? Mūsų prigimtinė pareiga: išlaikyti kuo ilgiausiai savo vaikuose lietuvišką sielą su lietuvišku jausmu, lietuvišką galvoseną, lietuvių kalbą su savais papročiais, su didvyriška lietuvių praeitimi ir didingos lietuvių ateities troškuliu".

Gimnazijos dir. V. Natkevičius savo kalboje pasidžiaugė, kad pirmą kartą Vasario 16 gimnazijoje evangelikai ir katalikai suruošė bendras pamaldas.

* * *

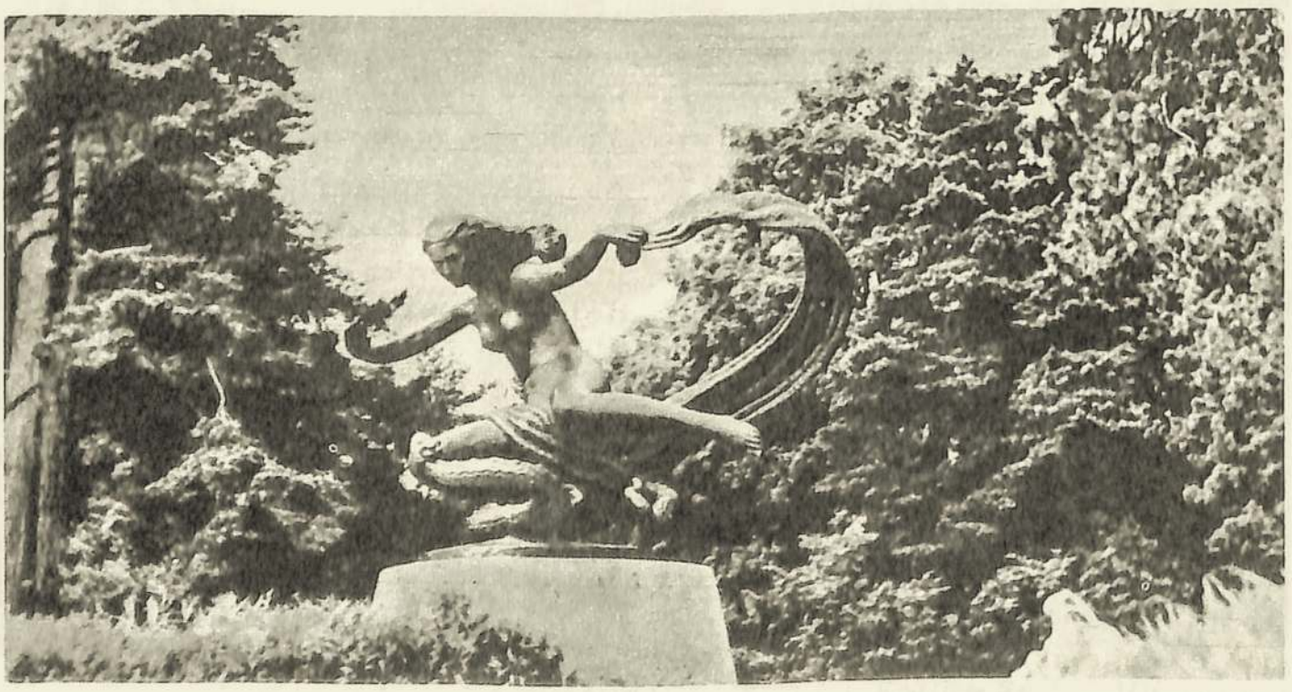

„Eglė žalčių karalienė" Palangos parke. *Skulptūra R. Antinio*

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS MINĖJIMAS WASHINGTONE

Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo 52 metų sukaktuvių minėjimas JAV sostinėj Washingtone, D.C., įvyko 1970 m. vasario 16-19 d.d. Tuo tikslu ALTas iš Chicagos pasiuntė ten savo delegaciją, kuri susidarė iš jos pirmininko ir kitų jaunų, bet veiklių, visuomenininkų. Lygybės principu, pamečiais pasikeitus su katalikų dvasiškiais, šį-met maldai kongrese atnašauti ALTo delegacijon įėjo lietuvių ev. liuteronų kun. dr. Martynas Kavolis, kuris buvo amžium vyriausias delegacijos narys.

Minėjimas prasidėjo oficialiu priėmimu Nepriklausomos Lietuvos atstovybės rūmuose. Jame dalyvavo daugelis US valdžios ir diplomatinio korpuso atstovų, amerikiečių ir lietuvių visuomenininkų ir keletas katalikų Bažnyčios vietos valdžios atstovų. Deja, jame nesimatė nė vieno amerikiečių evangelikų dvasiškio, kuris būtų atstovavęs to krašto religinę daugumą.

Minėjimas Senate vyko vasario 17 d., o Atstovų Rūmuose - vasario 19 d. Juose daugelis senatorių ir kongresmanų pasakė Lietuvos laisvės reikalu pritaikytas kalbas. Prieš prasidedant Atstovų Rūmų posėdžiui, jų žilagalvis pirmininkas, Speaker McCormack, kuris yra katalikų tikybos, Rūmų posėdyje Kavolį pristatė kaipo profesorių ir pensijon išėjusį liuteronų kunigą, atvykusį Kongreso posėdžio įvedamai maldai atnašauti, jon ir patsai įsiliejo bendrai tartu žodžiu "Amen". Buvo sukalbėta ši malda: "Visagalis Dieve, kurs paruošei kelią taikai, dvasiniai atnaujinant žmogų ir jo santykius su Dievu, artimu ir visuomene per Jėzų Kristų.

Kreipki maloningą dėmesį į žmoniją, kuri yra sumišusi ir suskilusi pasaulio taikos klausimu, kurios vieni siekia kūrybinėmis sveiko proto ir žmogaus meilės pastangomis, o kiti - revoliucinės prievartos pasireiškimais, ekonominės ir socialinės santvarkos naikinimais ir žmogaus bei tautų pavergimais ir prievartavimais. Tokia priešybė taikos procese pasireiškia lietuvių tautos istorijoj, kuri byloja apie savos tautinės laisvės šimtmečius praeityje ir apie tautinį pavergimą, žmogaus prievartavimą ir tremtį dabartyje.

Suteiki išminties JAV valdžiai,

kad ji tarnautų pasaulio taikai pagal esamus būtinumus pasikeitimų amžiuje. Amen".

Kavolį visą laiką lydėjo Atstovų Rūmų kapelionas, kuris yra pensijon išėjęs metodistų Bažnyčios kunigas. Tuo tarpu Senato kapelionas yra pensijon išėjęs presbiterijonų Bažnyčios kunigas. Toji malda buvo atspausdinta Rūmų vasario 19 d. posėdžio protokole pirmame puslapyje, kurį vienas senatorius ir kongresmanas Kavoliui prisiuntė žinoti.

Minėjimas "Amerikos Balse" ėjo atskirais visų ALTo delegacijos narių pasikalbėjimais. Kavolis kalbėjo taikos reikalu, išryškindamas jos prasmę religiniu, filosofiniu ir politiniu požiūriu.

Viešieji lietuvių santykiai su amerikiečiais buvo sustiprinti. ALTo delegacija lankė keletą senatorių ir kongresmanų. Jie pakvietė nusifotografuoti kartu su delegacija. Be to, Speakeris McCormack ir kongresmanas Anderson, kurio apylinkėj Kavolis gyvena, pakvietė dar papildomai nusifotografuoti dviese su Kavoliu. Du kongresmanai delegaciją pakvietė pietų kongreso restorane.

Publicistika plačiu mastu palietė šį įvykį. Dar prieš jį du Dubuque apylinkės amerikiečių dienraščiai sekmadienio-vasario 15 d. numeryje paskelbė jų reporterių pasikalbėjimą su Kavoliu ir jo nuotrauką, o vasario 19 d. įdėjo kongrese atnašautos maldos tekstą. Rodos visi lietuvių laikraščiai įdėjo reportažus šiuo reikalu. Kai kurie jų įdėjo plačius straipsnius laisvinimo ir taikos reikalu. Aprašymai sudarė įspūdį, kad mes lietuviai kreipiame dėmesio labiau politiniam laisvinimo propagavimo reikalui, o amerikiečiai daugiau dvasiniam laisvinimo turiniui.

Aleksandras STULGINSKIS, II-sis Lietuvos respublikos prezidentas.
1885-1969

Kavolis gavo padėkos laiškų. Lutheran Church in America prezidentas iš New Yorko savo laiške pabrėžė gerą religinės laisvinimo minties maldoj išryškinimą. Metodistų Bažnyčios senjoras kunigas iš Washingtono savo laiške pabrėžė maldos žodžių instruktyvinę reikšmę dabartiniais minčių sumišimo laikais.

Bendrieji lietuvių ir amerikiečių interesai turi būti išryškinami tokiomis progomis. Interesų bendrumas žmones ir tautas jungia. Vien tik sentimentų tam nepakanka.

M. K.

Prezidento A. STULGINSKIO minėjimas Chicagoje 1970.I.11.
Nuotrauka L. Knopfmilerio

NAUJA PROTESTANTŲ BAŽNYČIŲ SĄJUNGA JAV

"M. Sp. "27 Nr. skaitėme įdomų kurt. M. Tamulėno straipsnį apie kai kurias protestantų Bažnyčias JAV: baptistus, metodistus, liuteronus ir presbiterijonus. Paskutiniosios atskiros Bažnyčios, kaip žinia, ne visai sutaria savo tarpe, todėl atskirai veikia Pietinė Presbiterijonų Bažnyčia, Jungtinė Presbit. Bažnyčia ir pan.

Prieš porą metų buvo sudarytas komitetas, kuriam vadovavo James K. Mathews, Bostono metodistų vyskupas, sujungti kai kurias JAV Bažnyčias į vieną sąjungą. Šiuo reikalu buvo vedamas susirašinėjimas. Šiais metais St. Louis mieste įvyko 9 atskirų Bažnyčių atstovų suvažiavimas, kuris posėdžiavo visą savaitę. Jame buvo atstovaujamos šios Bažnyčios: Episkopalų, Jungtinė Metodistų, Krikščionių, Jungtinė Kristaus, JAV Presbiterijonų, JAV Jungtinė Presbiterijonų, Afrikos Metodistų Episkopalų, Krikščionių Metodistų Episkopalų ir Afrikos Metodistų Episkopalų Ziono Bažnyčia. Pirmosios 6 yra daugiausia baltųjų Bažnyčios, o paskutinės 3 yra negrų Bažnyčios, kurios turi apie tris su puse milijono narių. Apie vienas milijonas JAV negrų priklauso kitoms Bažnyčioms. Šių visų Bažnyčių narių skaičius siekia virš 25 milijonų narių. Tai būtų viena didžiausiųjų protestantų Bažnyčių narių skaičiumi JAV.

Projektas sujungti visas šias Bažnyčias į vieną sąjungą buvo atstovų principe priimtas. Bet dėl jo dar bus susirašinėjama su atskiromis Bažnyčiomis, ir galvojama, kad galutinis susijungimas

gali įvykti tik apie 1975 metus.

Naujoje sąjungoje numatomas visiškas abiejų rasių susijungimas ir vyr. sąjunginės Bažnyčios organų patvarkymai būtų lygiai privalomi visiems nariams. Buvo kilę diskusijų ir šiame suvažiavime dėl negrų Bažnyčių teisių šioje sąjungoje. Jie nenorėjo pasitenkinti vien pirmininko postu, bet reikalavo platesnių teisių. Bet baigiamoje sesijoje tolimesnės susijungimo komisijos pirmininku buvo išrinktas baltųjų atstovas dviems metams, o negrų atstovas -pirmuoju vicepirmininku. Balsavimas buvo priimtas visų atstovų vienu balsu.

Vysk. J. K. Mathews, uždarydamas suvažiavimą, pareiškė: "Dievas gali padėti mums ką nors naują sukurti šiais laikais, ir ši protestantų Bažnyčių sąjunga gali būti Jo išminties padaras". J. Ktr.

V PASAULIO LIUTERONŲ SĄJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

Spaudoje skelbtos sensacingos žinios išgarsino Braziliją. Prezidentą Costą e Silvą ištiko smūgis, kuomet jis rengėsi pasirašyti naują konstituciją. Jo vietą užėmė kariškių triumviratas. Netrukus po to JAV pasiuntinys Brazilijoje M. Charles Helbrick buvo pagrobtas išlaisvinimui 17 politinių kalinių.

Šiame, taip įtemptame krašte, Porto Alegre 1970 m. vasarą Pasaulio Liuteronų S-ga atlaikys savo V-jį visuotinį narių suvažiavimą. Sąjungos gener. sekret. dr. Carl Mau pranešimu, suvažiavime sąjunga turės narıais 78 Bažnyčias iš visų 5 kontinentų. Tai didžiausias vienarūšis protestantų vienetas su 53 milijonais narių.

Pasaulio Liuteronų S-ga įsisteigė ir pradėjo veiklą 1947 m., kuomet dažnas iš mūsų buvome stovyklose ir iš jos susilaukėme pirmosios pagalbos ir užtarimo emigracijai. Pirmame sąjungos suvažiavime 1947m. Lunde dar niekas nepermatė, kasiš bandymo apjungti pasaulio liuteronus išeis. Buvo tai vargo, nevilties, skurdo, pabėgėlių, vienišų, tremtinių ir griuvėsių laikas. Liuteronus vienoj sąjungoj apjungti pradžia buvo padaryta laike, kuomet žmonės kentėjo skausmus ir nedateklių. Sąjunga, kuri ieškojo būdų žmonių vargą sušvelninti, išaugo į stiprią organizaciją. Antrą kartą buvo suvažiuota Hannoveryje, trečią ir ketvirtą - 1957 m. Minneapolyje ir 1963 m. Helsinkyje. Kiekvienas suvažiavimas stiprino ir praplėtė sąjungos veiklą.

Buvęs sąjungos prezidentas dr. Franklin Clark Fry išsireiškė, kad 1952 m. liuteronai išmokę kartu dirbti, 1957 m. - bendrai kartu galvoti, o 1963 m. - bendrai melstis, nes pamaldumas tame suvažiavime ypač pasireiškė.

Penktas, šių metų suvažiavimas, per pusketvirtos dienos, peržvelgęs nuveiktus darbus, turės apsvarstyti ir duoti nurodymus bei nustatyti veiklos gaires ateičiai.

Šiame suvažiavime dalyvaus ir lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios in Exile atstovas senj. kun. A. Trakis, kuris ir Helsinkyje atstovavo. Gauta žinia, kad iš Lietuvos Ev. Liuteronų Bažnyčiai atstovauti atvyks kun. J. Kalvanas. Lietuvos Ev. Liuteronų Bažnyčia yra Pasaulio Liuteronų Sąjungos pilnateisis narys.

Kun. S. N.

Naujai nupirktos bažnyčios 5230 So. Artesian Ave., Chicago, vaizdas.
Nuotrauka L. Knopfmilerio.

KATALIKŲ KUNIGAI PRIE KAKLARAIŠČIO, PROTESTANTŲ PRIE ATBULOS APYKAKLĖS

Kai praeitais metais garsus V. Vokietijos katalikų teologas K. Raneris San Francisko jėzuitų išlaikomame universitete sakė prakalbą, daugelis klausytojų buvo nustebę, net persigandę, matydami kunigą dėvintį kaklaraištį vieton atbulos apykaklės.

Europos kunigams-teologams (bent daugumai) kaklaraištis, vieton atbulos apykaklės, atrodo, tapo papročiu, kai tuo pat laiku Amerikos, labiausiai konservatyvūs, protestantų dvasiškiai pradėjo dėvėti pirmą kartą klierikų apykakles. Pav., kun. Orvilis Easterlis, San Francisko Kalvarijos bažnyčios klebonas, prieš metus tokią apykaklę pradėjo dėvėti. Ir galimas dalykas, kad tai padarė pirmas kunigas visoje konservatyvioje Dievo Susirinkimo denominacijoje. Ne tik jo kongregacija tai su džiaugsmu priėmė, bet patirta, kad ir kiti jo tikybos kunigai nuo to laiko tą patį pradėjo daryti ir net tą padarė evangelistas Rob. Fortas.

Bažnytiniai žmonės pripažįsta, kad tai gerai, nes pagal apykaklę galima atpažinti esamą kunigą ir teikti jam daugiau pagarbos. Yra ir didesnių patogumų, pav., lankant ligoninėje ligonį, tada lengviau visus formalumus atlikti. Ir visur kitur būna daug lengviau praeiti ir reikalus sutvarkyti, kai pagal apdarą atpažįstamas dvasiškis ir jis nesuplakamas su kokiu nors prekių pardavėju ar nuotykių ieškotoju.

Imant istoriškai, klierikiška apykaklė yra gana moderni apdaro dalis. Daug patogiau dėvėti atbulą apykaklę, negu, kaip seniau būdavo, sunkų, juodą, platų rūbą.

Be katalikų dabar tokią apykaklę dėvi dar liuteronų, episkopalų ir pradeda dėvėti metodistų, kongregacionalistų ir presbiterijonų kunigai.

M. T[illegible]s

Viršuje — iškilmingų pamaldų dalyviai minint Vasario 16 Šventę naujai nupirktoje bažnyčioje.

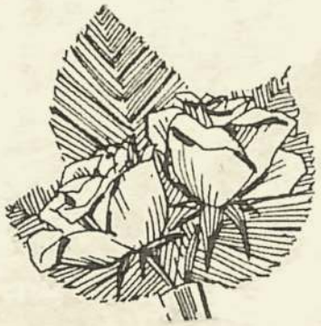

Apačioje — Vasario 16-tos šventės dalyviai po pamaldų prie naujai nupirktos bažnyčios. Chicago, 1970.II.22

Nuotraukos L. Knopfmilerio

AR BUS ATŠAUKTAS LIUTERIO PRAKEIKIMAS

Evangelikų Spaudos Tarnybos žiniomis, Suvienytos Ev. Liuteronų Vokietijos Bažnyčios vyskupų konferencija, savo artimiausiame posėdyje, tarp kitų klausimų, numato svarstyti, ar iš R. Katalikų pusės yra daromi žygiai, kurie privestų prie to, kad būtų atšauktas popiežiaus Leono X prakeikimo raštas (Decet Romanum Pontificem), kuriuo buvo pasmerktas reformatorius dr. Martynas Liuteris 1521 m. sausio 3 d. Iniciatyva paeina iš dr. W. Michaelis iš Hamburgo, kuris yra ekumeninių pokalbių ratelio narys ir kuris rūpinasi istorinių prieštaravimų nesklandumus tarp konfesijų, kiek tai įmanoma, atitaisyti. Dr. W. Michaelis tiki, pasiremdamas nuomonių pasikeitimais su įtakingais R. Katalikų Bažnyčios vadais, kad tokia galimybė yra. Šiuo klausimu padėtis esanti panaši į stačiatikių reikalą, kuriems iš R. Katalikų pusės buvo pareikštas suderinimo mostas.

Dr. W. Michaelis mano, kad prakeikimo atšaukimui būtų tinkamiausias laikas, kai sueis 450 m. nuo bulės paskelbimo, būtent: 1971 m. sausio 3 d.

S. N.

NAUJA LIETUVIŲ PROTESTANTŲ SĄJUNGA

LOS ANGELES. Šiame mieste seniai veikia lietuvių liuteronų parapija, kuriai jau eilę metų vadovauja kun. M. Preikšaitis (pradžioje kun. P. Dagys). Parapija savo bažnyčios neturi, todėl dabar naudojasi I-sios L. A. Liuteronų parapijos bažnyčia, anksčiau kun. M. Noremo bažnyčios patalpomis. Čia gyveną liet. ev. reformatai - M. ir A. Deveniai, H. Petkienė, J. Kutra ir kt., taip pat glaudžiasi prie šios parapijos.

Norint pagyvinti liet. protestantų veiklą, praeitų metų gruodžio 28 d., ekon. E. Balcerio iniciatyva, buvo iškeltas sumanymas įsteigti bendrą liuteronų ir reformatų parapiją. Buvo išrinktas laikinas komitetas, į kurį įėjo: dr. M. Devenis, E. Balceris, M. Česna, J. Glažė, J. Kutra, H. Petkienė ir E. Sinkys. Šis komitetas buvo kartą susirinkęs Balcerių namuose posėdžio. Buvo atsiklausta visų narių nuomonės dėl tolimesnės veiklos: steigti bendrą parapiją ar kitą kokią organizaciją. Dauguma pasisakė už naują bendrą parapiją. Komitetas kreipėsi į kiekvieną žinomą protestantą laišku, ragindamas dalyvauti steigiamajame susirinkime.

Šiame atsišaukime (laiške), be kitko, skaitėme: "Tad ir mes, lietuviai evangelikai, galime ir turime didžiuotis, priklausydami laisvojo žmogaus sambūriui. Mūsų šimtinė ar antra, atsidūrusi čia, prie Ramiojo vandenyno pakrančių, turi ne vien tik didžiuotis ir girtis mūsų tėvų ir protėvių milžinišku įnašu į lietuvių tautos religinį, kultūrinį, ekonominį ir visuomeninį lobyną, ar snūduriuoti ant Mažvydo, Bretkūno, Radvilų, Donelaičio, Rėzos, Dagilio, Jakubėno, Gaigalaičio, ar savanorių ir Sibiro kankinių laurų, bet pajusti lietuvio evangeliko pašaukimą ir pareigą atiduoti nors ir kuklią savo duoklę bendram labui ir siekimams".

Susirinkimas įvyko toje pačioje bažnyčioje š. m. balandžio 26 d., tuojau po pamaldų. Pirmininkavo dr. M. Devenis ir E. Balceris, sekretoriavo H. Petkienė. Buvo leista visiems pasisakyti dėl ateities veiklos. Nutarta įsteigti Lietuvių Protestantų Sąjungą, kuriai galės priklausyti visi jai prijaučią(mišrios šeimos ir pan.). Jos uždavinys bus rūpintis visų lietuvių protestantų dvasiniais ir kultūriniais reikalais, stengiantis pagyvinti ir esančios parapijos veiklą. Buvo išrinkta valdyba iš tų pačių laik. komiteto narių, kurie vėliau pasiskirstys pareigomis. Jos uždavinys bus išdirbti įstatus, nusakyti sąjungos tikslus ir pan. Išrinkta ir Revizijos k-ja:A. Devenienė, A. Glažė ir inž. J. Petkus. Nario mokestis nutartas 6 dol. metams.

Tenka palinkėti naujajai sąjungai kuo geriausios sėkmės. J. Ktr.

SENOJO TESTAMENTO SPAUSDINIMAS

Lietuvių kalba iš seniau turime Britanijos Biblijos D-jos atspausdintų Biblijų, kurios kalbos atžvilgiu yra pasenusios ir nebepriimtinos. Šiuo reikalu jau buvo susirūpinta nepriklausomos Lietuvos laikais, bet nesuspėta parengti literatūrine kalba. Lietuvos Ev. Reformatų Kolegija buvo suspėjusi tik dalį Naujojo Testamento atspausdinti. Šio nelengvo ir sudėtingo darbo ėmėsi lietuvių Biblijos Vertimo Komisija Chicagoje, sutikus kun. dr. Algirdui Jurėnui būti vertėju.

Liet. Biblijos Vert. K-jos darbas yra įteikti jos patikrintą ir patvirtintą rankraštį Britanijos Biblijos

Biblijos Vertimo Komisija tikrina vertimą (iš k. į d.): kun. Kostas BURBULYS, senj. kun. Ansas TRAKIS, atsakomingas vertėjas prof. dr. teologas Algirdas JURĖNAS, gener. suprt. kun. St. NEIMANAS ir licen. kun. Jonas PAUPERAS. Chicago, 1970 m. sausis.

D-jai, kuri jį atspausdins. Šios komisijos rūpesčiu 1961 m. sulaukėme Nauj. Testamento leidinį. Sen. Testamento parengimas spaudai jau įpusėtas. Tuo reikalu į Chicagą buvo atvykęs atsakomingasis vertėjas dr. A. Jurėnas su jau gera Sen. Testamento vertimo dalimi, kurį komisija skaitė ir tikrino nuo š.m. sausio 26 iki 31 d. Komisija renkasi beveik kas savaitę, dažniausiai pas Liet. Ev. Tarybos pirm. kun. K. Burbulį, tęsti pradėtą darbą.

S. N.

IŠ LIET. EV. REFORMATŲ BAŽNYTINĖS VEIKLOS

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios XVIII tremties sinodas 1965 m. Chicagoje pavedė Kolegijai rūpintis bažnyčios įsigijimu saugesnėje ir patogesnėje pietinės Chicagos dalyje, kur gyvena didžiuma parapijiečių.

1969 m. vasarą, kurt. St. Dagiui nurodžius ir per kurt. H. Pavilonio pastangas sužinojus, kad Ev. Liuteronų bažnyčia 5230 S. Artesian Ave, dėl parapijos sunykimo, parduodama, tada Kolegija ėmėsi iniciatyvos.

1969 m. rugpiūčio 31 d. Kolegijos ir parapijos v-bos nariams ją apžiūrėjus, pasisakius daugumai už pirkimą, buvo nutarta dar atsiklausti parapijiečių nuomonės.

1969 m. spalio 12 d. (švenčiant Piūties padėkos sekmadienį) joje buvo atlaikytos kun. S. Neimano pirmos pamaldos. Po dalyviais skaitlingų pamaldų, bažnyčios salėje susirinkus, buvo didžiumos teigiamai pasisakyta už pirkimą, prieš pasisakant tik 3 asmenims.

1969 m. lapkričio 9 d. Kolegija sudarė pirkimo-pardavimo komisiją iš trijų kurt.: Petro Bružo, Jono Dagio ir H. Pavilonio. Ši komisija, energingai vadovaujant H. Paviloniui, nedelsiant ėmėsi darbo. Pirkimo formalumams sutvarkyti buvo pakviestas teis. A. Kėželis, kuris trumpu laiku sutvarkė visus juridinius formalumus. Už šį visą patarnavimą adv. A. Kėželis atsisakė nuo honoraro, už ką jam Kolegija pareiškė nuoširdžią padėką. 1970 m. sausio 17 d. bažnyčia buvo galutinai nupirkta, sumokant sutartą sumą grynais pinigais. Finansinius sunkumus nugalėti padėjo: H. Pavilonis, P. Bružas ir J. Kregždė, suteikdami pasitikėjimo keliu beprocentinę paskolą.

CHICAGO. 1970 m. sausio 18 d. po pamaldų įvyko visuotinas parapijos narių susirinkimas, kuriame pirmininkavo kurt. J. Kregždė ir sekretoriavo J. Palšis. Platesnį pranešimą iš parapijos veiklos padarė ilgametis parapijos pirm. kurt. V. Karosas. Buvo priimtos ir patvirtintos patiektos apyskaitos. Apie bažnyčios nupirkimą referavo komisijos pirm. H. Pavilonis. Susirinkimas dauguma balsų pritarė padarytam žygiui. Parapijos valdybos pirmininkui V. Karosui rezignavus, atsistatydino ir visa valdyba. Buvo išrinkta nauja 3 metams valdyba sekančio sąstato: P. Bružo, St. Dagio, H. Pavilonio, J. Pelanio ir J. Variakojo. Kunigai į valdybos sąstatą įeina savaime. Į revizijos komisiją buvo išrinkti: Petras Variakojis, Elena Tatorienė ir Rita Neimanaitė. Nutarta pagyvinti parapijos veiklą.

CHICAGO. 1970 m. vasario 1 d. p. Pavilonių bute susirinkusi pir-

mam posėdžiui naujai išrinktoji parapijos valdyba pasiskirstė pareigomis sekančiai:pirm.H. Pavilonis, vicepirm. St. Dagys, sekret. J. Pelanis, iždin. P. Bružas, kultūros ir ryšių palaikymui su presbiterijonų Bažnyčia-J. Variakojis.

CHICAGO. Lietuvos Nepriklausomybės 52-jų metų minėjimas buvo atšvęstas 1970 m. vasario 22 d. su iškilmingomis pamaldomis ir bendra kava jau naujai nupirktoje bažnyčioje. Pamaldas atlaikė gen. suprt.kun.St. Neimanas. Minėjimą pravedė kurt. H. Pavilonis. Ilgesnes kalbas pasakė:Kolegijos prezidentas M.Tamulėnas, jnr., kurt. H. Pavilonis, kurt.P. Bružas. Savo kūrybą-novelę skaitė p. Bronė Variakojienė.Kavą ir užkandžius parūpino ir paruošė A.Dagienė, E. Tatorienė, A. Pavilonienė, padedant R. Neimanaitei.

Iš gausingų dalyvių skaičiaus, iš atskirų pasisakymų, keletos stambesnių aukų,pasisiūlymų padėti darbu remontuojant-tvarkant bažnyčią, -galima teigti, kad šis žygis-persikėlimas buvo reikalingas ir atitiko parapijiečių norams. Pasireiškęs entuziazmas parodė, kad tebesame gyvi Bažnyčios nariai,kurie brangina savo savistovumą, sugeba greit veikti, kur to aplinkybės reikalauja ir, kad vis atsiranda naujų jėgų, kai vienas ar kitas pavargęs norėtų mažesnę atsakomybės naštą nešti.

Sutvarkius buv. bažnyčios pardavimo reikalą,nariams pritariant, finansiniai remiant nupirkto pastato remontavimą,Kolegija ir parapijos v-ba tiki, kad ši naujoji bažnyčia su sale bus vietove, į kurią lengvai, patogiai ir mielai galės rinktis vieno likimo ir vieno ilgesio paveikti broliai,sesės vardan To, kurs padeda tiems, kurie nuoširdžiai Jo šaukias.

CHICAGO. Pakrikštytas Julius-Paulius Slavėnas, sūnus dr. Juliaus ir Gražinos Anysaitės Slavėnų.Kūmais buvo dr. Jurgis Anysas ir mkt. Erika Holenderienė. Krikšto apeigas,1969 m. gruodžio 7 d. Liet.Ev. Reformatų bažnyčioje, atliko suprt. kun. P. Dilys.

S. N.

NUO 1969 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1970 M. BIRŽELIO 1 D. GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

Inž. M. KREGŽDĖ, Los Angeles, 30 dol.; V. KAROSAS, Cicero, 25 dol.; kun. P. DILYS, Chicago, 25 dol.; J. PELANIS, Chicago, 20 dol.; dr.E. VAMBUTAS,N.York, 15 dol.; J. BAUFELDAS, Chicago, 15 dol.; J. ŠEŠTOKAS, Australia, 11 dol.

Po 10 dol.

Liet.Ev.M-rų D-ja, Toronto; R. ir K. Klybai, N. Y.; P. Čigas, Cleveland; kun. dr. T. Žiūraitis, Washington; E. Balceris, Los Angeles; J.Bernsteinas, Gloucester; M. Tamulėnienė, Gardner; E. ir St. Vaškeliai, Mass.; A. ir M. Kuolai, Canada;J.Gepneris, L.Kairys, E. Balcerienė, D. Jurcienė, J. Ţatoris, A. Sedaitis, P. Bružas,-visi iš Chicagos

Po 8-6 dol.

J. Lukoschaitis, Vokietija-8.13 dol.; dr. A. T. Gailius, Canada-7 dol.; Fr. Šlenteris, Vokietija-6 dol.; D. Evans, Rockford-6 dol.

Po 5 dol.

J. Šilimas, Dorchester; A. Jodinskas, Detroit; M. Pesienė, Fairfield;

Gužauskas Beverly Hills Floral Co.

Geriausios gėlės dėl vestuvių, banketų,
laidotuvių ir kitų papuošimų

2443 West 63rd Street

PRospect 8-0833 — 8-0834

New Yorko Liet. Prot. Parapija; N.Y. Liet. Prot. P-jos Moterų Ratelis; L. Paulauskas, Lowell; P. Dagys, Columbus; V. Šarka, Detroit; M. Šenferienė, Canada; C. Meškauskienė, Cleveland; O. Yčienė, Canada; P. Kutra ir D. Plepys, Cheltenham; I. Meiklejohn, Canada; W. Alksninis, Conn.; skulpt. Dagys, Canada; P. Vaitaitienė, Em. Palšienė, A. Reifienė, M. Bundelis, J. Kasiulis, K. Bertulis, J. Anysas, J. Jurkšaitis, P. Lampsatienė, E. Gudaitienė, M. Stanaitienė, M. Kempinienė, St. Dagys, O. Budėjienė, J. Trečiokas, M. Puodžiūnas, V. Uznys, E. Šleiterienė, Vyt. Žukauskas-Gift Parcels, -visi iš Chicagos.

Po 4 dol.

H. Malone, K. Gaučienė, P. Variakojis, -visi iš Chicagos.

Po 3 dol.

St. Palshis, Oak Brook; V. Girdauskas, Z. Dalibogienė, E. Pušneraitienė, J. Padagas, A. Buntinaitė, M. Naujokienė, V. Augustaitis, - visi iš Chicagos.

Po 2 dol.

M. M. Stonie, Lawrence; J. A. Urbonas, Dayton; Pr. Narbutas, Brooklyn; F. Jurevitsch, Canada; A. Motiejūnienė, Indiana; O. Kregždienė, L. Plačaitė, M. Nordėnas, E. Vaišvilaitė, E. Kaminskienė, E. Simaitis, I. Blicksonaitė, H. Vencelienė, E. Panavienė, E. Sinickienė, J. Kasperaitis, O. Paulikienė, M. Trumpjonienė, J. Klimkaitis, M. Gicius, J. Gibišas, A. Janušaitis, E. Jankauskienė, -visi iš Chicagos.

Po 1.50 dol.

N. Žibas, J. Galinaitis, -visi iš Chicagos.

Po 1 dol.

M. Gelžinis, N. York; J. Kaufmanas, Danija; M. Orentienė, I. Bakšienė, Hall, Hermanas, Česnas, J. Peteraitis, O. Kapteinienė, E. Noreikis, K. Mikelėnaitė, A. Albrechtienė, dr. J. Anysas, U. Jankutė, A. Lekšas, G. Bužinskienė, V. Puodžius, M. Burokienė, A. Vėlius, J. Petrat, A. Pauperienė, J. Skvirblys, P. Kleinaitis, M. Jurgaitienė, F. Zavist, P. Kiaupa, O. Gražienė, -visi iš Chicagos.

* * *

Per "Mūsų Sparnų" atstovą Canadoje kurt. K. Kregždę gauta aukų: D. Delkus-10 dol.; E. Jankus-5 dol.; J. Dambaras-3 dol.; J. Preikšaitis-3 dol.; J. Dičpetris-2 dol.; G. Jocas-2 dol. ir iš 17 skaitytojų po 1 dol. -17 dol., viso 42 dol.

Aukotojas, kuris nerastų savo pavardės aukų sąraše, prašomas susisiekti su administracija.

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond Ave
Chicago, Ill. 60629

since 1914...

MIDLAND B-vė patarnauja taupant ir duodi namams įsigyti paskolas. Dėkojame už pasitikėjimą ir esame pasiruošę Jums patarnauti ateityj. Sąs-tos apdraustos iki $20,000.00.

Frank Zogas, President

MIDLAND SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION
4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
PHONE: 254-4470

5%
PASSBOOK SAVINGS
— o —
All Accounts Compounded Daily
— Paid Quarterly

INSURED

6%
2-YEAR SAVINGS CERTIFICATES
(Minimum $5,000)

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ
COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
MARQUETTE GIFT PARCELS SERVICE
(Licensed by VNESHPOSYLTORG)
2501 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629. — Tel. WA 5-2737
3333 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608. — Tel. 254-3320

DIDELIS PASIRINKIMAS medžiagų ir visų kitų Lietuvoje pageidaujamų prekių labai prieinamomis, žemesnėmis negu kitur kainomis: automobiliai, motociklai, šaldytuvai, maistas, doleriniai Certifikatai. KREIPKITĖS Į MŪSŲ ĮSTAIGĄ, TURINČIĄ TEISĘ SAVO VARDU siųsti siuntinius tiesiai iš Čikagos į Lietuvą.

Vedėjas E. ŽUKAUSKAS

Chicago Savings
and Loan Association

FEDERAL SAVINGS AND LOAN INSURANCE CORPORATION
SAFETY OF YOUR SAVINGS
INSURED
UP TO $20,000

5¼% CERTIFICATES
SĄSKAITOMS

6%

5% Ant visų knygelių sąskaitų

Mrs. Philomena Pakel, Prezidentė
Mr. John Pakel, Sr.,
Direktorių Tarybos Pirmininkas

6245 SO. WESTERN AVE. **TEL. GR 6-7575**

LIETUVIŲ PREKYBA TERRA

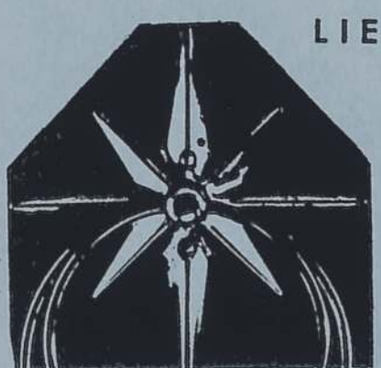

Kristalas — Porcelanas — Stalo sidabras — lietuviškos tautodailės dirbiniai — Lietuviškos knygos ir plokštelės. Taip pat — Gintaras — Šveicarų laikrodžiai — Aukso ir sidabro papuošalai — Kultūriniai perlai — Žiedai su visokiais brangiausiais akmenimis ir d. kt.

Adresas — 3237 West 63rd Street, Chicago, Illinois. Tel.: 434-4660

PETKUS
LAIDOJIMO ĮSTAIGA
MARQUETTE PARK CHICAGO
2533 W. 71 St. Tel. GR 6-2345-6
CICERO ILLINOIS
1410 S. 50 Ave., Tel. TO 3-2108-9
TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS